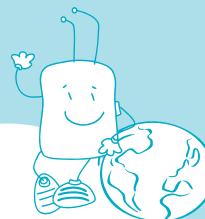

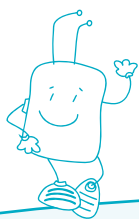

Projekts:

Skolas kā
satelīti attīstības
izglītībā

**Metodiskais materiāls
ATTĪSTĪBAS/GLOBĀLAJĀ
IZGLĪTĪBĀ**

Metodiskā materiāla izdošanu atbalsta arī organizācija „Latvijas valsts meži”, kas audzē un kopj Latvijas mežus. Mežu, koksnes un tās efektīvas izmantošanas jautājumi ir cieši saistīti ar tādām attīstības/globalās izglītības tēmām kā ilgtspējīga attīstība, resursu pārvaldība un sadale, alternatīvie enerģijas avoti un klimata pārmaiņas. Meži ir viens no Latvijas būtiskākajiem resursiem un bagātībām. Turklāt koksne ir „nākotnes materiāls”, jo tā ir atjaunojams dabas resurss un var aizvietot materiālus, kas ražoti no neatjaunojamiem enerģijas avotiem. Tāpat arī koksne ir cilvēces dzīvības avots, jo saražo cilvēkiem nepieciešamo O₂ un no atmosfēras savāc CO₂, tādējādi sniedzot ieguldījumu klimata pārmaiņu negatīvo seku mazināšanā. Koksnes izstrādājumus iespējams arī izmantot atkārtoti. Piemēram, papīrs, kas izmantots šī metodiskā materiāla izdošanā, ir otrreiz pārstrādāts.

Ar šo nelielo atkāpi un īsu informāciju katras lappuses apakšā „Latvijas valsts meži” un projekts “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” aicina skatīties plašāk un novērtēt meža nozīmi labākas pasaules veidošanā!

LATVIJAS VALSTS MEŽI

Saturs

Ātrāk, augstāk, spēcīgāk! Īss attīstības jomas jēdzienu apskats	3
Attīstības/globālās izglītības tauriņa efekts	9
Izglītības attīstības centra projekts „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā”	14
Attīstības/globālā izglītība: no teorijas līdz darbībai	16
Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” skolu pieredze	
× Rīgas Kultūru vidusskola	25
× Lizuma vidusskola	29
× Viļakas pamatskola un Viļakas Valsts ģimnāzija	33
× Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskola	37
× Misas vidusskola	42
× Daugavpils Vienības pamatskola	46
× Liepājas A. Puškina 2.vidusskola	51
× V. Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzija un Kuldīgas Alternatīvā sākumskola	54
× Aknīstes vidusskola	58
Attīstības/globālās izglītības stundu plānu piemēri	63
Attīstības/globālās izglītības ekspertu viedoklis	
× Kāpēc jirjorontu attīstības projekts bija neveiksmīgs?	89
× Kā panākt ciešāku vietējo un globālo jautājumu sasaisti? Attīstības/globālā izglītība mūsu pieredzē	91
× Attīstības/globālā izglītība Apvienotajā Karalistē un Eiropā.	97
× Kas ir attīstības/globālā izglītība? Apvienotās Karalistes skatījums	100
× Attīstības/globālā izglītība Čehijas Republikā	103
× Attīstības/globālā izglītība Slovēnijā	105
Pētījums par attīstības/globālās izglītības jautājumu izpratni	107

Andris Piebalgs,

Eiropas attīstības sadarbības komisārs

Attīstības palīdzības galvenais mērķis ir palīdzēt valstīm izskaust nabadzību un nodrošināt to ilgtspējīgu attīstību, lai tās var apgādāt pašas sevi un savus iedzīvotājus. Citiem vārdiem sakot, attīstības palīdzību var novērtēt kā veiksmīgu, ja attiecīgajai valstij tā vairs nav nepieciešama. Arī nabadzībai ir sava mēraukla. Mēs palīdzam valstīm, kurās cilvēks iztiek vidēji ar diviem dolāriem dienā un kur pamatizglītība, veselības aprūpe, pārtika un ūdens ir luksusa prece, pieejama tikai dažiem.

Eiropas Savienība ir viena no lielākajiem donoriem pasaulē. Taču veiksmīgs rezultāts ir atkarīgs no visu iesaistīto pušu – donoru, saņēmējvalstu, starptautisko organizāciju, privāto un publisko fondu, banku un uzņēmumu, labdarības un reliģisko organizāciju kopīgas un labi koordinētas sadarbības. Problēmas, ar kurām mēs cenšamies cīnīties, ir tikpat plašas, cik plašas ir iespējas iesaistīties to risināšanā. No vienas puses, mēs sniedzam palīdzību tādās jomās kā veselības aprūpe, izglītība, pārtikas drošība, lauksaimniecība un enerģētika; tajā pašā laikā ir jāvērtē, vai šī palīdzība veicina nepieciešamās izmaiņas sabiedrībā, stimulē valdības cīnīties pret korupciju dažādos līmeņos, kā arī rūpēties par iedzīvotāju drošību un valsts ekonomisko attīstību kopumā.

Līdz ar to attīstības sadarbībai ir liela ietekme ne tikai uz atsevišķu valstu ekonomiku, bet arī uz pasaules

attīstību kopumā. Tieši tādēļ, iekļaujot attīstības sadarbības jautājumus formālās izglītības sistēmā, jaunajai eiropiešu paaudzei tiktu sniegtas nepieciešamās zināšanas un skaidrota dažādu pasaules reģionu mijiedarbība, ekonomisko un sociālo procesu kopsakarības un to sekas. Šī izglītība palīdzētu Eiropas iedzīvotājiem pielāgoties, apzināties savas priekšrocības un spēt konkurēt globālo pārmaiņu laikos.

Ir apsveicami, ka dažas Eiropas valstis jau ir sākušas ieviest attīstības izglītības stratēģiju, jo sistemātiska pieeja šiem jautājumiem izglītībā palīdzētu veidot izpratni par globālo lietu mijiedarbību un to ietekmi ikviena cilvēka dzīvē.

Piemēram, vai, dzerot savu rīta kafiju, mēs nojaušam, kādā mērā sausums Etiopijā vai sacelšanās Kotdivuārā ietekmē šīs kafijas cenu? Tas ir tikai viens no piemēriem, taču ir vēl daudzi citi, kas ietekmē arī Latvijas iedzīvotāju ikdienu.

Attīstības izglītības mērķis ir veidot kopīgu izpratni par mūsdienu pasauli un attīstības procesiem tajā, kā arī konceptuāli mainīt uzskatu, ka pasaule dalās “mūsos un viņos”. Šajā gadsimtā tie esam “mēs”. Tieši šī izpratne ir nepieciešama jaunajai paaudzei gan Eiropā, gan attīstības valstīs, lai uzvarētu nabadzību un veidotu taisnīgāku, drošāku un labāku pasauli.

Ātrāk, augstāk, spēcīgāk!

Īss attīstības jomas jēdzienu „attīstības sadarbība” un „attīstības izglītība” apskats

Ilze Saleniece,

Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” vadītāja

Šogad pirmo reizi slavenais „*The Economist Group*” gadu mijas izdevums „*The World 2011*” tika iztulkots latviešu valodā, papildināts ar Latvijas autoru darbiem un nopublicēts kā „Pasaule 2011. gadā”. Šis izdevums apkopo dažādu nozaru aktuālās tendences pasaulē, pasaules līderu vīzijas un nākamo gadu prognozes. Manuprāt, lai arī neliels, bet tas tomēr ir simbolisks apliecinājums Latvijas arvien pieaugošajai mijiedarbībai ar pārējo pasauli; to apliecina arī šī izdevuma galvenā redaktora Paula Raudsepa ievadvārdi: „Pēdējie gadi Latvijai ir likuši saprast, cik ļoti pasaule mūs var ietekmēt. Nākamajos gados mums jāiemācās, kā izmantot iespējas, kuras pasaule mums piedāvā, un izvairīties no draudiem, kas slēpjas gan tepat kaimiņos, gan otrā pasaules malā.”¹

Viens no šādiem jautājumiem, kas skar gan pasauli kopumā, gan Latviju un kas aptver gan iespējas, gan arī draudus, ir jautājums par vietēja un globāla mēroga attīstību, izaugsmi un labklājību. **Mēs visi gribam dzīvot labā, mierīgā un drošā pasaulē. Mums rūp mūsu pašu, savu tuvinieku un savas valsts attīstība un izaugsme. Tomēr svarīgi ir ieraudzīt, ka – vairāk nekā jēl kad agrāk – mēs esam cits ar citu saistīti un cits no cita atkarīgi. Turklāt runa ir par atkarības saiknēm ne tikai vienas ģimenes vai Latvijas novada robežās, bet valstu,**

reģionu un kontinentu robežās. Līdz ar to mēs nevaram runāt par izaugsmi, taisnīgumu un drošību, skatoties tikai uz sevi un savu valsti. Mūs tiešā vai netiešā veidā ietekmē citur notiekošais.

Mūsdienu pasauli raksturo ne tikai globalizācija, tehnoloģiskais progress, nedrošība un globāla rakstura finanšu un klimata izaicinājumi, bet arī nevienlīdzība dažādu pasaules valstu starpā attiecībā uz iedzīvotāju labklājību un dzīves līmeņiem, kā arī piekļuvi dažādiem resursiem – pat vienas valsts ietvaros. Nevienlīdzība un tās mazināšana ir lielākais izaicinājums pasaulē nākamajos gados. Līdz ar to jautājums par dzīvi labā, mierīgā un drošā pasaulē ir un būs aktuāls.

Ieguldījums kopīgā pasaules labklājībā ir ieguldījums katras valsts un katra pasaules iedzīvotāja labklājībā un drošībā. Tādēļ valstis un valstu apvienības mēģina atbalstīt un palīdzēt tiem, kam klājas visgrūtāk, kā arī veido kopīgus sadarbības projektus, kas novērstu nabadzību un citus attīstību bremzējošus apstākļus. **Ekonomiskās vai sociālās situācijas uzlabošanās citās valstīs vai reģionos ir tieši vai netieši saistīta ar to, kā klājas mums Latvijā vai Eiropas Savienībai. Dažādu jomu – ekonomikas, drošības, politikas, izglītības – darbinieku skati ir pievērsti tam, kā panākt līdzsvarotu pasaules attīstību un to, ka mēs visi varam būt apmierināti ar savu dzīvi.**

¹ Raudseps, P. „Latvija pasaulē, pasaule Latvijā”, Pasaule 2011, 9.lpp.

Ar šī izdevuma palīdzību vēlamies iedrošināt izglītības jomā strādājošos ieraudzīt savu vietu un lomu šajos procesos, kā arī gūt iedvesmu un motivāciju rīcībai.

Attīstības sadarbība

Dažādām valstīm, organizācijām, jomām un indivīdiem ir dažādi instrumenti, ko likt lietā, lai veicinātu kādas valsts, reģiona vai pasaules attīstību, izaugsmi un labklājību.

Viens no veidiem, kā risināt ar attīstību saistītos jautājumus, ir „attīstības sadarbība” – ārpolitikas virziens, kura aizsākumi datējami ar Otrā pasaules kara beigām. Latvija attīstības sadarbībā iesaistās jau kopš 90. gadu sākuma, veicot regulāras iemaksas starptautiskajās organizācijās, tādas kā, piemēram, ANO, UNESCO, Pasaules Veselības organizācija, Sarkanais Krusts un citas, tādējādi sniedzot palīdzību valstīm ar zemiem attīstības rādītājiem.

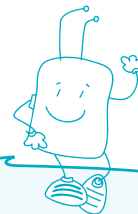
Tūkstošgades attīstības mērķi

2000. gada septembrī pasaules līderu sanāksmē apstiprināja Apvienoto Nāciju Organizācijas Tūkstošgades deklarāciju, ar kuru 191 nācija apņēmas līdz 2015. gadam mainīt pasauli, uzlabojot situāciju noteiktās jomās (izglītība, labklājība, veselība u.c.). Šīs jomas raksturo astoņi savstarpēji saistīti Tūkstošgades attīstības mērķi, kas ir iestrādāti Eiropas Savienības un citu pasaules valstu attīstības sadarbības prioritātēs. Šie mērķi ir:

1. Samazināt nabadzību;
2. Nodrošināt visiem iedzīvotājiem pamatizglītību, kā arī iespēju iegūt vispārējo vidējo vai profesionālo vidējo izglītību;
3. Nodrošināt vienādas iespējas sievietēm un vīriešiem;
4. Mazināt bērnu mirstību;
5. Uzlabot mātes veselību;
6. Ierobežot HIV/AIDS, tuberkulozes un difterijas izplatību, kā arī citus novēršamus nāves cēloņus;
7. Nodrošināt vides ilgtspēju;
8. Palīdzēt cilvēkiem mazāk attīstītajās valstīs (attīstības sadarbība).

Ārlietu ministrija, kas ir attīstības sadarbības politikas īstenotāja Latvijā, pievienojas šādam attīstības sadarbības skaidrojuma – „attīstības sadarbība ir palīdzības sniegšana trūcīgām un mazāk attīstītām valstīm ar mērķi veicināt šo valstu un to sabiedrību ilgtermiņa sociālo un ekonomisko attīstību un tādējādi sniegt ieguldījumu nabadzības mazināšanai pasaulē”². Lai arī nereti attīstības sadarbība ir saistīta ar valstu ekonomiskām vai politiskām interesēm un iespēju savas valsts iedzīvotāju pieredzi un zināšanas pārvērst starptautiskos sadarbības projektos, svarīgi ir paturēt prātā galveno mērķi – sadarboties un kopīgiem spēkiem veidot drošāku, labāku, mierīgāku un taisnīgāku pasauli.

Kamēr lielo donorvalstu uzmanība galvenokārt ir pievērsta Āfrikas un Āzijas reģioniem, Latvijas iespējas pašlaik ir saistītas ar ekonomiskās izaugsmes, stabilitātes un demokrātijas stiprināšanu tuvākajos reģionos³. Tāpēc Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, iesaistoties attīstības sadarbībā, par prioritārajām valstīm ir noteikusi bijušās Padomju Savienības republikas (pēdējos gados īstenoti projekti Gruzijā, Ukrainā, Moldovā un Baltkrievijā).

Eiropas Savienība un tās dalībvalstis kopā sniedz vairāk nekā 50% no visas pasaules attīstības palīdzības.

Nemot vērā valsts vēsturi un neatkarības atjaunošanu 90. gados, kā arī ekonomisko nestabilitāti, Latvijas sabiedrībai ir salīdzinoši grūti pieņemt un „ieraudzīt” sevi kā attīstītas valsts iedzīvotājus, kuri varētu dalīties ar saviem resursiem un sniegt nepieciešamo atbalstu, kā arī aktīvi iesaistīties sadarbībā attīstībai. Interesantu ainu parāda dažādi pētījumi. 2010. gadā veiktais Eiropas Komisijas Eiroparometra pētījums „ES iedzīvotāju attieksme pret attīstības sadarbību” rāda, ka 33% no Latvijas iedzīvotājiem domā, ka palīdzēt valstīm ar zemiem attīstības rādītājiem ir ļoti svarīgi, un 53% domā, ka tas ir diezgan svarīgi.⁴ Salīdzinot ar iepriekšējo gadu,

² <http://www.am.gov.lv/lv/Attistibas-sadarbiba/as/jedzieni/>

³ <http://lapas.lv/attistibas-sadarbiba/as-latvija/>

⁴ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_352_en.pdf

Latvijā šis rādītājs ir samazinājies; citās valstīs – Zviedrijā, Īrijā, Lielbritānijā, Dānijā, Somijā un Luksemburgā – tas ir paaugstinājies. Lai arī kopumā šie dati raksturo Latvijas iedzīvotāju pozitīvu attieksmi pret palīdzības sniegšanu, tomēr jāatzīmē, ka, apkopojot viedokli par to, vai Latvijai ir jāpiedalās šāda veida palīdzības sniegšanā, pozitīvi atbild krietni mazāk – aptuveni puse – aptaujāto (piemēram, 2009. gada SKDS „Latvijas iedzīvotāju aptauja par attīstības sadarbību” viedokli, ka Latvijai ir jāpiedalās palīdzības sniegšanā, atbalsta 45% respondentu⁵).

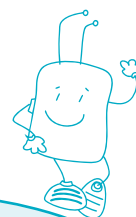
Te vietā ir jautājums, vai mums šķiet, ka Latvija ir attīstīta valsts? Un kas nosaka to, ka tā vai cita valsts ir attīstīta?

Viens no visvienkāršākajiem veidiem, kā izmērīt kādas konkrētas valsts attīstību, ir ANO Tautas attīstības indekss, kas ņem vērā valsts ekonomiskos, izglītības un veselības rādītājus. 2010. gadā Latvija ieņēma 48. vietu 169 pasaules valstu vidū, iekļaujoties grupā „Valstis ar augstiem Tautas attīstības indeksa rādītājiem”.⁶ Tomēr ir iespējams, ka katram no mums ir kāds cits attīstību raksturojošs lielums, kas sniedz atbildi uz šo jautājumu un iezīmē Latvijas vietu pasaules kartē. Varbūt valsts attīstību nosaka iedzīvotāju uzticēšanās līmenis valdībai, iedzīvotāju skaits laukos, drošība par savu nākotni un nākotnes sasaiste ar savu valsti vai spēja pieņemt un īstenot lēmumus?

Jautājumu uzdošana ir svarīga gan attīstības politikas, gan arī konkrētu attīstības projektu veidošanā. Īpaši ņemot vērā, ka attīstības sadarbības joma ir saņēmusi un saņem daudz kritikas gan par efektivitāti, gan par nesaskaņotību dažādās politikās, programmās un prioritātēs, gan par attīstīto valstu savtīgumu un sadarbības projektu patiesajiem mērķiem, gan par īstermiņa pieeju un attīstības valstu atkarības palielināšanu.

Lai arī pirmajā mirklī, klausoties nevienlīdzības un citu globālo izaicinājumu stāstus, tā vien gribas uzrotīt piedurknes un mesties palīdzēšanas un attīstības darbā, skaļi izsaucot iedrošinošo „ātrāk, augstāk, spēcīgāk!”, tomēr labāk ir lieku reizi apstāties, pajautāt un ieklausīties, lai saprastu globālās kopsakarības un saskatītu problēmu cēloņus. Vēsture rāda, ka ir neskaitāmi gadījumi, kad labiem nodomiem

bruģēti attīstības projekti un politikas ir radījušas gluži pretēju efektu – atkarību no attīstības vīzijas vai resursu „turētāja”, nespēju attīstīties un izveidot ilgtspējīgu, pastāvīgi darbojošos sistēmu. Nereti darbošanās enerģija ir vērsta nevis uz problēmu cēloņu izvērtēšanu un novēršanu, bet gan uz seku aprūpēšanu. Tādēļ, manuprāt, labam attīstības jomas darbiniekam būtu jāvelta pietiekami daudz laika rūpīgai izpētei (vajadzību apzināšana, vietējā konteksta un sadarbības aspektu izpēte), jāspēj dalīt atbildība un sadarboties. Turklāt labs attīstības jomas darbinieks ir gana acīgs un redz, ka viņa ieguldījums šeit uz vietas un šodien var sniegt būtisku ieguldījumu kāda reģiona vai pat pasaules kopējā attīstībā.

Attīstības izglītības būtiskā loma

Attīstības izglītībai un tās rezultātiem ir būtiska loma, lai tiktu īstenota efektīva un godprātīga attīstības sadarbība. Proti, pirms sniegt palīdzību, nepieciešams radīt telpu diskusijai, kurā iesaistās dažādu līmeņu pārstāvji (politiķi, mediji, aktīvi iedzīvotāji, skolēni un skolotāji) no dažādām pasaules valstīm un uzdod būtiskus jautājumus par attīstību.

- × Vai pastāv kāds noteikts attīstības virziens, kurp pasaule / Eiropa / Latvija šobrīd virzās?
- × Vai šis virziens ir tāds, kas apmierina pēc iespējas vairāk valstu / cilvēku vajadzības?
- × Kas (valstis, institūcijas, indivīdi, procesi) šo virzienu nosaka un ietekmē?
- × Kāda ir mana vieta un loma tajā, kas notiek pasaulē?

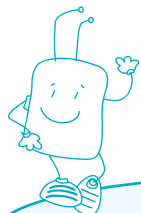
⁵ http://www.mfa.gov.lv/data/file/AttistibasSadarbiba/atkaite_am_sadarbiba022009.pdf

⁶ <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/chapters/en/>

Jautājumu uzdošana, prasme izdomāt pirms darīt, spēja saskatīt notikumu savstarpējo mijiedarbību un cēloņsakarības, kā arī savas lomas un ietekmes apzināšanās raksturo ļoti svarīgo attīstības izglītības nozīmi.

Attīstības izglītība

Attīstības valstīm un starptautiskajām organizācijām arvien vairāk iesaistoties palīdzības sniegšanā un sadarbības aktivitātēs, veidojās atsevišķa joma „attīstības izglītība”. Sākotnēji tās būtība un mērķi tiek definēti salīdzinoši šauri – informēt, skaidrot un veidot izpratni par attīstības sadarbības jautājumiem un prioritātēm, mazāk attīstīto valstu situāciju un attīstīto valstu sniegto ieguldījumu.

Attīstības izglītība veicina informētību un izpratni par to, kā notikumi pasaulē ietekmē indivīdu un kopienu dzīvi un kā mēs varam ietekmēt to, kas notiek pasaulē

DEA (Lielbritānija)

Attīstības izglītība atver cilvēkiem acis pasaules realitātei un aicina viņus veidot pasauli, kurā valda taisnīgums, vienlīdzība un tiek ievērotas cilvēktiesības.

Ziemeļu-Dienvidu Centrs
(Eiropas Komisija)

Šodien attīstības izglītība aptver daudz plašāku redzes un darbības lauku, centrā liekot zināšanu un izpratnes veidošanu par vietējo un globālo procesu mijiedarbību, par valstu, organizāciju un cilvēku savstarpējo saistību, par cēloņsakarībām vietējā un globālā mērogā un par katra indivīda lomu un „nospiedumu” pasaules kartē, tādējādi aicinot uz aktīvu līdzdalību un sadarbību nevienlīdzības, nabadzības un citu aktuālo problēmjautājumu novēršanā.

Arvien biežāk jēdziena „attīstības izglītība” vietā tiek lietots jēdziens „globālā izglītība”, un nereti abi jēdzieni tiek izmantoti kā sinonīmi (arī šī izdevuma ietvaros „attīstības izglītība” un „globālā izglītība” tiek saprasti kā sinonīmi). Šī pāreja simbolizē norobežošanas no jēdziena „attīstības izglītība” izcelsmes un saistības ar valstu dalījumu – „attīstības valstis” un „attīstītās valstis”, tā vietā uzsverot kopīgo, globālo „dzīves telpu” un kopīgo atbildību par pasaulē notiekošo. Pašlaik viens no izplatītākajiem un aktuālākajiem jēdzieniem ir „globālā pilsonība”, ko plaši izmanto Apvienotajā Karalistē, Nīderlandē un citās Rietumeiropas valstīs. Šī jēdziena pievienotā vērtība ir tāda, ka tā centrā ir cilvēks – katrs no mums (neatkarīgi no savas valstiskās piederības), kurš ir tieši vai netieši iesaistīts globālajos procesos un, no vienas puses, gūst labumu no pasaules labumiem un sasniegumiem un, no otras puses, ir atbildīgs par notiekošo un iesaistās risinājumu meklēšanā globālajiem izaicinājumiem.

Viens no populārākajiem attīstības izglītības skaidrojumiem, par ko 2004. gadā vienojušās vairākas nevalstiskās organizācijas, kas darbojas attīstības jomā, ir šāds: attīstības izglītība ir aktīvs mācīšanās process, kas ļauj cilvēkiem attīstīt savu izpratni par starptautiskām attīstības prioritātēm un ilgtspējīgas attīstības principiem, izzināt globālo problēmu izraisītājus un ietekmes, kā arī veicina personisku iesaisti un informētu lēmumu pieņemšanu; attīstības izglītība balstās uz solidaritātes, vienlīdzības, iekļaušanas un sadarbības principiem.⁷

Apkopojot dažādās attīstības izglītības definīcijas, iespējams izcelt galvenos attīstības jeb globālās izglītības uzdevumus:

- × **Izzināt:** Rosināt iepazīt, izzināt, diskutēt un aizdomāties par to, kas notiek pasaulē un kādā virzienā mēs (vienas valsts, reģiona, pasaules iedzīvotāji) attīstāmies.
- × **Izprast:** Kā mani, manus tuvākos, manas valsts vai reģiona iedzīvotājus ietekmē cilvēki vai notikumi citviet? Un kā es ietekmēju cilvēkus un procesus ārpus Latvijas?
- × **Darīt:** Ko es varu darīt, lai pasaule kļūtu labāka (turklāt ne tikai man, bet pēc iespējas vairāk cilvēkiem)?

⁷ CONCORD, Eiropas NVO konfederācija palīdzībai un attīstībai

Apkopojot projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” ietvaros uzkrāto pieredzi un gūtās atziņas, attīstības jeb globālo izglītību iespējams arī „ieslēgt” salīdzinoši vienkāršā jautājumā „**Kā labāk dzīvot labākā pasaulē?**”. Šis formulējums aptver vairākus citus jautājumus:

Kā labāk dzīvot?

Attīstības izglītība aicina palūkoties uz savu šodienas situāciju – kā es un mani tuvākie dzīvo? Vai mēs jūtamies droši, labi? Vai mūsu ikdiena apstiprina mūsu priekšstatus, pieņēmumus par labu dzīvi? Kas mums būtu jādara, lai mums ietu labāk? Vai, kā un kas / kurš var mainīt situāciju? Attīstības izglītība aicina iedziļināties mūsu vajadzībās un vēlmēs, pavērot mūsu dzīves stilu un, iespējams, pārdomāt mītus par labu dzīvi. Attīstības izglītībai ir arī jāsniedz iedrošinājums un cerība, ka katram no mums ir pietiekami daudz iespēju mainīt savu pašreizējo situāciju uz labāku.

Kas ir pasaule?

Kas ir mana pasaule? Kas ir tā pasaule, kas man rūp, kas man interesē? Vai tas ir mans novads, Eiropas Savienība, Eirāzijas kontinents, Rietumi vai Austrumi vai tomēr visa pasaule, planēta Zeme? Attīstības izglītība aicina apzināties, ka mūsu labklājību un apmierinātību ar dzīvi tiešā vai netiešā veidā ietekmē pārējo labklājība un apmierinātība ar dzīvi un otrādi. Attīstības izglītība aicina paraudzīties uz pasauli plašāk un redzīgāk un apzināties, ka notikumi Ziemeļāfrikā vai Japānā nav tikai kāda žurnālista lauciņš, bet tas ir kaut kas, kas notiek šeit, tagad un ar mums – cilvēkiem.

Kas ir labāka pasaule?

Vai tā ir taisnīgāka, mierīgāka, draudzīgāka, atvērtāka vai noslēgtāka pasaule? Kas ir tās vērtības, principi, lietas, notikumi, procesi, attiecības, kas piešķirs pasaulei raksturojumu „labi”? Attīstības jeb globālā izglītība attīsta „redzes leņķi”, kas mudina atklāt, kā rodas nabadzība, netaisnība, konflikti, vides piesārņošana vai diskriminācija gan vietējā, gan starptautiskā mērogā un kā to novērst.

Kā sabalansēt manu vēlmi pēc labas dzīves ar vēlmi pēc labas pasaules?

Pasaule aptver daudzu citu vēlmes pēc dzīves, turklāt – pēc labas dzīves. Kā sabalansēt manas vēlmes, vajadzības ar citu vēlmēm, vajadzībām? Kā to īstenot, saglabājot savu priekšstatus par labu pasauli? Attīstības izglītība aicina domāt par sadarbību un dalīšanos un to praktizēt.

Izglītības loma un ietekme

Jautājumi par attīstību ir jautājumi par pārmaiņām. Par pārmaiņām, kas iestājas pret nevienlīdzību, par gudriem lēmumiem un atbildību par tuvāko un tālāko apkārtni, par godprātīgu un taisnīgu sabiedrības pārvaldīšanu. **Pārmaiņas attīstības labā iespējams īstenot vairākos veidos – sniegt palīdzību un dalīties ar resursiem, iedarboties uz pašreizējo politiku un rūpēties par tās saskaņotību, kā arī sniegt ieguldījumu izglītībā, tādējādi veidojot jauna veida domāšanas un darišanas modeļus. Lai arī izglītība ir ilgtermiņa process, tomēr gan formālā, gan neformālā izglītība ir veids, kā vispamatīgāk uzsākt un īstenot pozitīvas pārmaiņas sabiedrībā.**

Izglītības process absorbē to, kur mēs esam un kas notiek, un virza mūs domāt par to, kā būs. Skolai ir būtiska loma tagadnes un nākotnes sabiedrības veidošanā. Gan šodienas izglītības saturs (Par ko mēs mācāmies? Par ko mēs domājam? Ko mēs izzinām?), gan metodes (Kā mēs mācāmies?) ir tieši saistītas ar to, kādā sabiedrībā mēs dzīvosim rīt un kāds būs mūsu domāšanas un darbošanās veids. Vai tā būs sabiedrība, kas ir uzņēmīga un kurai ir ilgtermiņa redzējums? Vai tā ir sabiedrība, kas ir rīcībspējīga? Vai tā ir sabiedrība, kas domā par nākamajām paaudzēm, par citiem? Vai tā ir sabiedrība, kas iestājas par kādām noteiktām vērtībām?

Skola, skolotāji, skolēni, vecāki un vietējā sabiedrība ir aktīvi iesaistīti izglītības, mācīšanās procesā un tādējādi arī mūsu izpratnes veidošanā par apkārtējo pasauli un notikumiem tajā, kā arī mūsu lomas un atbildības atpazīšanā un īstenošanā.

G. Paiks un D. Selbijs grāmatā „Pasaule ienāk klasē” skolu apzīmē kā „pasaules norišu skaidrotāju”, piemētot, ka „ceļš uz personības pašatklāsmi ir arī ceļš uz pasaules norišu izpratni un otrādi”⁸.

⁸ Paiks, G., Selbijs D., „Pasaule ienāk klasē”. LU Ekoloģijas centra apgāds VIDE, 1996.

Globālais konteksts, globālā dzīves telpa iezīmē jaunas nepieciešamības arī izglītībā. Lai spētu atpazīt, izprast, reaģēt un arī ietekmēt notiekošo, mums ir nepieciešamas jauna veida kompetences – jaunas zināšanas, prasmes un attieksmes.

Attīstības jeb globālā izglītība aicina attīstīt šīs kompetences, lai varētu efektīvi izmantot visus mūsdienu pasaules sniegtos labumus (tehnoloģiju un zinātnes sasniegumi, spēja ātri pārvietoties uz jebkuru vietu, brīva preču un informācijas aprīte u.c.). Attīstības jeb globālā izglītība arī mudina cilvēkus kļūt atbildīgākiem – tādiem, kas vēlas un var vadīt nemitīgās pārmaiņas un ierobežot

negatīvās sekas, kā arī tā mudina kļūt jūtīgākiem un mainīt skatu uz sevi, nereti konkurences vietā izvēloties sadarbību. Attīstības jeb globālās izglītības pieeja izaicina alkatību, nevienlīdzību un egocentriskumu, pievēršot skatienu sadarbībai un solidaritātei un nenošķirot cilvēkus, konkurences, konfliktu, baiļu un naida dēļ.⁹

Savā ziņā „attīstības izglītība” ir cits „ātrāk, augstāk, spēcīgāk”. Tas nav tik straujš, skaļš un ātri uzvarošs. Tas ir lēnāks, bet, iespējams, daudz, daudz pamatīgāks „ātrāk, augstāk, spēcīgāk”.

⁹ Global Education Guidelines. <http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/GE/GE-Guidelines/GEgs-chap1.pdf>.

Attīstības/globālās izglītības tauriņa efekts

Dr. Visvaldis Valtenbergs,
Vidzemes Augstskola

Baiba Udrase,

Valmieras Jaunatnes centrs "Vinda", Jauniešu kluba "Acis" vadītāja un Valmieras jauniešu domes koordinatore

Meteorologs – matemātiķis Edvards Lorens reiz jautāja: “Vai tauriņa spārnu plivināšana Brazīlijā varētu izraisīt viesuļvētru Teksasā?” Lorens gribēja pierādīt, ka milzīgus meteoroloģiskos fenomenus var izraisīt pavisam niecīgas svārstības meteoroloģiskajos apstākļos.¹ Tauriņa metafora bija tik izdevusies, ka to sāka lietot arī citu savstarpēji atkarīgu procesu aprakstīšanai. Tauriņa efektu var novērot ekosistēmas darbībā, migrācijā, epidēmiju izplatībā, starpvalstu attiecībās un globālajā finanšu sistēmā. Tomēr grūtāk izprast, tieši *kāpēc* tauriņa spārnu plivināšana izmaina pasauli. Iedziļināšanās savstarpējās sakarībās prasa garīgu, intelektuālu un praktisku sagatavotību. Bija jāsprāgst globālajiem finanšu burbuļiem un jāizkūst tonnām arktiskā ledus, lai civilizācija saprastu, ka sabiedrība ne vien jāinformē, bet arī sistemātiski jāizglīto par to, kā viņu darbība vai bezdarbība iespaido pasaules iedzīvotājus.

¹ 1961. gadā Lorens izmēģināja matemātisko modeli, lai prognozētu laika apstākļus. Tikai nedaudz izmainot ievaddatus, modelis uzrādīja milzīgas rezultātu atšķirības. 1963. gadā Lorens savā publikācijā atsaucās uz meteorologu, kurš bija izteicies, ka kaijas spārnu vicināšana var izmainīt laika apstākļus visā okeānā. Vēlākajās publikācijās un uzstāšanās reizēs Lorens lietoja daudz poētiskāko tauriņa metaforu.

Globālās izglītības un attīstības izglītības evolūcija

Globālā izglītība (GI) un attīstības izglītība (AI) ir aktīvi mācīšanās procesi, kuros cilvēki iemācās izprast globālo problēmu cēloņus un sekas, kā arī iegūst zināšanas par to, kā pareizāk iesaistīties attīstības procesos. AI izpratne veidojusies piecās paaudzēs, un to iespaidojušas valdošās attīstības paradigmas, starptautisko attiecību vēsture un attīstības organizāciju darbības prakse.²

AI pirmā paaudze aizsākās 20. gs. 40.–50. gados, kad globālās attīstības jautājumi vēl nebija nonākuši sabiedriskajā dienas kārtībā. Ar palīdzības sniegšanu nabadzīgo valstu iedzīvotājiem tajā laikā nodarbojās humanitārās un reliģiskās organizācijas. Tās apelēja pie donoru altruisma un līdzjūtības, centrā izvirzot pasīvā, nabadzīgā un bezspēcīgā iedzīvotāja – cietēja tēlu, taču ne vienmēr iedziļinājās cilvēku ciešanu cēloņos. Palīdzība bija vērsta uz seku novēršanu – tā bija īslaicīga un koncentrēta tikai uz naudas vākšanas un ziedošanas kampaņām, kurās

² Mesa, M. (2005). Evolution and Future Challenges of Development Education. Retrieved: 01.01.2010.

kā vizuālo informāciju bieži izmantoja badā novārdzinātu bērnu attēlus.³

Sešdesmitajos gados radās otrā AI paaudze, kur galvenā uzmanība bija pievērsta attīstības nemateriālajiem un sociālajiem aspektiem, galvenokārt – izglītībai. Šajā laikā valdīja uzskats, ka jaunattīstības valstis no nabadzības spēš izraut vienīgi rietumnieciska izglītība – “Ja tu viņiem iedosi zivi, viņi būs paēduši dienu, bet ja tu viņiem iedosi makšķeri, viņi varēs ēst katru dienu.”⁴ Populāra kļuva Rietumu valstu modernizācijas procesu kopēšana, bet daudzas attīstības organizācijas pārorientējās uz sociāli virzītiem ilgtermiņa projektiem.

Ja pirmajā un otrajā paaudzē attīstības problēmas pārsvarā saistīja ar jaunattīstības valstu atpalicību, tad septiņdesmitajos gados nabadzību vairs neuztvēra tikai kā “Dienvidu problēmu,” bet arī kā “Ziemeļu problēmu,” jo bija skaidrs, ka attīstības valstu vājums daudzos gadījumos bija Rietumu realizēto politiku savtīguma un aprobežotības rezultāts. Skanēja aicinājumi “pasaules jautājumus” mācīt pareizi jaunajai iedzīvotāju paaudzei⁵, tāpēc Nīderlandē, Vācijā, Francijā, Beļģijā un Lielbritānijā skolās tika ieviesti AI elementi. AI trešā paaudze kritizēja Rietumu valstu attīstības modeļus⁶ un aicināja īstenot taisnīgāku

sadarbību ar nabadzīgajām valstīm. Pasaules jautājumu apgūvē svarīga kļuva ne vien zināšanu nodošana, bet arī attieksmju un vērtību ieaudzināšana. Sociāliemocionālā mācīšanās ir saglabāta arī līdz mūsdienām.

80.–90. gados AI uzņēma dažādu sociālu kustību virzītus strāvojumus – pacifismu, antirasismu, cilvēktiesību aizstāvību, starpkultūru izglītību, dzimumu vienlīdzību un ilgtspējīgu attīstības izglītību. Šos impulsus deva milzīgās ģeopolitiskās pārmaiņas, kas izraisīja konfliktus Afganistānā, Angolā, Mozambikā, Centrālamerikā un padomju blokā. Ceturtajā paaudzē AI tika izvērsta ārpus palīdzības un sadarbības robežām, aptverot arī starptautisko tirdzniecību, investīcijas, parādus, monetāro sistēmu, migrāciju un vides pārvaldību.

Deviņdesmito gadu vidū arī Rietumu attīstītās valstis attapās krīzes priekšā, jo pieauga bezdarbs, korupcija un sociālā polarizācija. Attīstītajām valstīm problēmas sagādāja arī sabiedrības novecošana un globālā sasilšana. Tāpēc attīstības problēmas vairs nebija tikai nabadzīgo valstu problēmas. Līdz ar to AI vietā sāka lietot jēdzienu “globālā izglītība.” AI piektajā paaudzē profesionāli atturējās no „attīstības” jēdziena lietojuma, jo apzinājās šī jēdziena ideoloģisko raksturu. GI veicina globālo fenomenu izpratni, stiprina saikni starp attīstības, taisnīguma un vienlīdzības jēdzieniem, iesaista mācību procesā pilsonisko sabiedrību, izmantojot jaunas globālās pilsoniskās iesaistīšanās iespējas.⁷

Globālai rīcībai – globāla identitāte

Līdz ar suvereno valstu valdību lomas samazināšanos starptautiskajā finanšu sistēmā un korporācijās, radās ideja veicināt pilsoņu nepastarpinātu iesaistīšanos globālajā politikā.⁸ Zinošas un aktīvas pilsoniskās sabiedrības mobilizācijai bija nepieciešama iedzīvotāju apziņas maiņa un globālās identitātes definēšana. Tomēr Baltijas valstu iedzīvotāju atbildes *Eiropabarometra* aptaujās neliecina, ka

³ Kopš 1980. gadiem attīstības organizācijas pievērs uzmanību valstu iedzīvotāju attēlojumam medijos un mēģina novērst cilvēka cieņu un viņa kultūru aizkarošu attēlojumu. 1989. gadā Eiropas nevalstiskās organizācijas vienojās par *Trešās pasaules attēlu un vēstījumu kodeksu* un aicināja uzmanīgi izvērtēt vēstījumus, kuri vienkāršo vai sensacionalizē cilvēku dzīvi attīstības valstīs. 2004. gadā, pēc Īrijas attīstības organizāciju platformas *Dóchas* iniciatīvas, kodekss tika atjaunināts. Latvijā attīstības valstu tematu atspoguļošanas ētikas kodeksu cenšas iedzīvināt nevalstiskā organizācija *GLEN Latvija*, kura piedāvā 2–3 stundu praktiskās nodarbības par ētikas kodeksu, atspoguļojot attīstības valstis un cilvēkus. Plašāku informāciju par nodarbību var iegūt GLEN vietnē. Ētikas kodekss ar piemēriem pieejams – *Dochas*. (2004) *A Guide to Understanding and Implementing the Code of Conduct on Images & Messages*. Retrieved: 06.01.2010.

⁴ Mesa, M. (2005). *Evolution and Future Challenges of Development Education*. Retrieved: 01.01.2010.

⁵ UNESCO. (1974) *Recommendation on education for international understanding, cooperation and peace, and education related to human rights and fundamental freedoms*. Retrieved: 02.01.2010.

⁶ Attīstības palīdzības modeļus, kuri uzlaboja ekonomisko izaugsmi, taču palielināja arī nabadzību, kritizēja Pasaules Bankas 1969. gadā sagatavotais “Pirsona ziņojums.” Sk. World Bank. “Pages from World Bank History: The Pearson Commission.” Retrieved: 02.01.2010.

⁷ Garbutcheon, M. et al. (1997) *Processes of globalisation and (re)new(ed) emphases for global education*. *The Development Education Journal*, 7, pp. 15–18.

⁸ Koncentrētu ieskatu attīstības izglītības evolūcijā, bet jo īpaši GI sniedz Felipe Revollo. Sk. Revollo, F. (2006). *The Historical Evolution of Development Education and the Study of the Interdependencies in the Promotion of Active Citizenship at Third Level in Central America*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

šāda identitāte veidotos. Izrādījās, ka gandrīz visi eiropieši uzskata, ka ir svarīgi sniegt palīdzību cilvēkiem attīstības valstīs, savukārt vismazāk cilvēku, kas tā uzskata, bija tieši Latvijā.⁹ Lai arī Latvijas iedzīvotāji globālās klimata pārmaiņas uzskata par nozīmīgu problēmu, lielākā daļa atzīst, ka paši nav veikuši nekādus pasākumus, lai to mazinātu, un uzskata, ka tas ir valdības un privāto uzņēmumu uzdevums.¹⁰ Nekonsekveni domās un rīcībā varētu skaidrot ar valsts bēdīgo ekonomikas stāvokli un *post-sovjetisko* sindromu – neticību savas ietekmes nozīmei, izolāciju no pasaules kultūras, vienaldzību pret kopējo īpašumu (šajā gadījumā – mūsu planētu). Tomēr nevaram gaidīt brīnumus. Ekosistēmas un ekonomikas savstarpējās sakarības cilvēki apzinās lēnām. Lielākā daļa no cilvēces evolūcijas aizritējusi ģeogrāfiski ierobežotās vietās. Tikai 19. gs. beigās lielas iedzīvotāju grupas sāka pārvietoties ārpus savas dzimtajās vietas robežām un iepazīt citas kultūras. Mūsu apziņā mazā viensēta, ciems vai savējo grupa joprojām veido apziņas matricas robežas.

Lai paplašinātu apziņas matricu, globālajā aktivismā izmanto dažādas metodes – interneta medijus un masu kultūru (rokmūzikas festivālus, televīzijas programmas) un attīstības NVO (ANVO) institucionālās kampaņas. Viens no pirmajiem piemēriem meklējams Lielbritānijā, kur sabiedriskā organizācija *Oxfam* jau 1997. gadā izstrādāja mācību programmas bērniem no 5 līdz 19 gadiem. Šajās programmās skolēni mācījās vērtēt preses

fotogrāfijas, apspriest televīzijā redzēto valstu attēlojumu, sekot līdz kakao pupiņas ceļam no koka līdz konfektei un veikt citus interesantus uzdevumus. Šodien *Oxfam* programma ieviesta daudzās Eiropas skolās un ir paraugs citām globālās pilsonības programmām.¹¹

AI/GI izpratne laika gaitā bijusi visai elastīga. Arvien ciešāka globālo un vietējo procesu saistība liek izvirzīt jaunus mērķus, iekļaut jaunas tēmas un perspektīvas. AI/GI mērķa auditorijas ir jaunieši, studējošie, NVO darbinieki, skolotāji, politiķi un mediju pārstāvji. Šodien AI/GI aptver visu līmeņu izglītību. AI/GI nav tikai formālā izglītība, tā ietver arī televīzijas ziņu sižetus, kādas zemes ceļojumu aprakstu un kaimiņu sarunas par radniekiem, kuri dzīvo citā valstī.

Pateicoties UNESCO, Vides ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijai un ISEC kopīgām darbām, Latvijā dziļākas tradīcijas ir ilgtspējīgas attīstības izglītībai, kuras elementi jau ietverti vairākos mācību priekšmetos – ģeogrāfijā, Latvijas un pasaules vēsturē un ekonomikā. Salīdzinoši liela uzmanība vietējās un globālās attīstības ilgtspējības jautājumiem pievērsta arī dabas zinībās, bioloģijā, kā arī politikā un tiesībās.¹² Izglītības attīstības centra projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” vadītāja Iveta Vērse atzīst, ka daudzās skolās pedagogi jau māca attīstības izglītību, paši to neapzinoties.

Kā iedzīvināsim?

Pat zemēs ar ilgstošu AI/GI pieredzi valsts atbalsts jaunajam izglītības veidam sākotnēji bija minimāls. Aktivākās AI/GI izglītības aizstāves bija sabiedriskās organizācijas. Lielbritānijā tās bija labdarības organizācijas, bet Vācijā un Skandināvijas valstīs AI/GI veicinātāja

⁹ Respondentiem uzdeva jautājumu: “Vai, Jūsprāt, ir svarīgi, diezgan svarīgi, nav ļoti svarīgi, nav svarīgi palīdzēt iedzīvotājiem attīstības valstīs?” Atbildes uz šo jautājumu ierindo Latviju neatbalstošāko valstu grupā. Lai gan 72% respondenti domāja, ka palīdzēt ir svarīgi vai diezgan svarīgi, tas bija zemākais rādītājs starp ES 27 valstīm. Bulgārijā tā domāja 75%, Igaunijā – 76%, Lietuvā – 78%, Austrijā – 78%, Slovēnijā – 78%, Rumānijā – 82%, Ungārijā – 86%, bet Slovākijā – 89% respondenti. Avots: Eurobarometer. (2009) Development Aid in times of economic turmoil. *Special Eurobarometer*, 318, October 2009. Retrieved: 06.01.2010.

¹⁰ Ķirpītis, J. “Kritisks atskats uz Attīstības izglītības paveikto Latvijā.” Prezentācija konferencē “Globālās/attīstības izglītības nākotne Latvijā un Eiropā.” Rīga, 2009. gada 6. novembrī. 92% Latvijā aptaujāto uzskata, ka globālā sasilšana ir nopietna vai ārkārtīgi nopietna problēma, bet 29% atzina, ka pavisam noteikti vai daļēji personīgi veikuši pasākumus, lai novērstu globālo sasilšanu (vidēji ES27 – 61%). 29% neticēja, ka viņu uzvedība varētu ietekmēt klimata pārmaiņas (vidēji ES27 – 26%). Krietni vairāk kā vidēji Eiropā, Latvijas respondenti uzsver, ka valdība nedara pietiekami daudz, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām. Eurobarometer. (2008) Eiropiešu attieksme pret klimata izmaiņām – Latvija. *Special Eurobarometer*, 300. Aplūkots 05.01.2010.

¹¹ *Oxfam* izveidotā programma nodrošina zināšanu, prasmju un vērtību apguvi. Zināšanu komponenti programmā veido jautājumi par sociālo taisnīgumu, dažādību, globalizāciju un savstarpējo saistību, ilgtspējīgu attīstību, mieru un konfliktu. Prasmju komponente ietver kritiskas domāšanas spēju, argumentācijas prasmi, prasmi pievērst uzmanību netaisnībai un nevienlīdzībai, cieņu pret lietām un cilvēkiem, sadarbību un konfliktu risināšanu. Vērtību komponente ietver pašcieņas un savas identitātes izjūtu, empātiju, sociālo taisnīgumu, dažādības vērtību un cieņu pret to, rūpes par vidi un ilgtspējīgu attīstību, uzskatu, ka cilvēki spēj ietekmēt procesus. *Oxfam*. (2006) *Education for Global Citizenship: A Guide for Schools*. Retrieved: 06.01.2010.

¹² Garoza, I. (2008) Attīstības izglītības jautājumi Latvijas pamatizglītības un vispārējās izglītības mācību priekšmetu saturā. LAPAS pētījums, 12. lpp. Aplūkots 05.01.2010.

baznīcas un reliģiskās organizācijas. Latvijā un citās post-komunistiskajās valstīs AI ienāca “it kā no augšas,” kad apkārt Ārlietu ministrijas attīstības sadarbības politikai pulcējās dažādu jomu entuziastu grupiņas. Atšķirībā no Ungārijas un Čehijas Baltijas valstīm padomju laikā nebija savas ārpolitikas. Neskaitot dažus izņēmumus, Latvijas iedzīvotāji iepriekš pārsvarā nebija strādājuši kā misionāri, brīvprātīgie vai kā citādi uzturējuši saikni ar attīstības valstīm.¹³ Tādēļ ir jāapzinās, ka attīstības jautājumu aizstāvībai Latvijā nav plašas sociālās un kultūras tradīcijas. Tāpēc AI/GI ir priekšnoteikums, lai Latvijas iedzīvotāji uzlabotu savas zināšanas un spētu pilnvērtīgi iesaistīties globālajā politikā. Arī Latvijas pārstāvja Andra Piebalga nominācija ES Attīstības komisāra amatam piesaista uzmanību nepieciešamībai uzlabot zināšanas šajā jomā.

Rodas jautājums, vai no AI/GI cilvēce kļūst labāka? Kā tā ietekmē cilvēku uzskatus un uzvedību? Patlaban uz šo jautājumu trūkst noteiktu atbilžu. Zināms, ka skolās, kurās notiek aktīvs darbs pie globālās dimensijas, jaunieši ir entuziastiski, vairāk iesaistās AI/GI aktivitātēs un ir līdzjūtīgāki pret nabadzīgiem iedzīvotājiem.¹⁴ Tomēr tiek uzskatīts, ka par AI/GI ietekmi tā īsti var spriest tikai pēc 5–7 gadiem. Tādēļ pastāvīgi tiek strādāts pie AI/GI novērtēšanas metodoloģiju pilnveidošanas.

Raksta autore Baiba Udrase 2009. gadā veica grupu intervijas humanitāro priekšmetu pedagogiem sešās Valmieras rajona skolās, lai noskaidrotu kā pedagogu darbs veicina AI/GI elementu iekļaušanu mācībās. Intervijas parādīja, ka ar AI/GI saistītie jautājumi ne vienmēr tiek pienācīgi iedzīvināti. Notiek dažādas aktivitātes, ir mācību metodes, kuras var saistīt ar attīstības un globālo izglītību, tomēr lielākoties tās veic tikai daži aizrautīgākie pedagogi, un visbiežāk tās ir neapzināti aizsāktas iniciatīvas. Mācību stundās pedagogi vairāk koncentrējas uz Latviju un ES kā tuvāko apkārtni, nesaistot tās ar globālajiem procesiem.¹⁵ Lai arī šāda pieeja liekas loģiska, tā ne vienmēr piešķir jēgu aplūkotajiem tematiem. Kā mēs varam vērtēt Latvijas lauksaimniecības perspektīvas, ja nezinām kā mūsu klimatu pēc desmit gadiem ietekmēs globālā sasilšana?

¹³ LAPAS u.c. (2008) Attīstības izglītības pamatnostādnes 2008.–2015. gadam. Npublicēts, 4. lpp.

¹⁴ EES-SW. (2007). A Global Dimension Change your school for good. Retrieved: 04.10.2010.

¹⁵ Udrase, B. (2009) Attīstības izglītības ieviešana skolās Latvijā. Bakalaura darbs. Valmiera. Vidzemes Augstskola. Npublicēts.

Autore uzskata, ka AI/GI uzstādījumi neizslēdz patriotisma un nacionālās identitātes atzišanu. Mācoties un izprotot citas tautas un kultūras, patriotisms nesamazināsies, tieši otrādi – tas palielināsies un nostiprināsies. Gados jaunie skolotāji ir atvērtāki jaunām idejām un to realizēšanai. Tādēļ vērtīgi būtu AI/GI jautājumus apgūt pedagogijas augstskolās. B. Udrases veiktais pētījums liecina, ka skolotāji stundās ir spiesti vairāk pievērsties tiem tematiem, kas parādās centralizētajos eksāmenos. Lai arī oficiāli tēmas nav zināmas, parasti esot nojaušams, kāda veida jautājumi sagaidāmi (piemēram, saistīti ar aktualitātēm Latvijā, Eiropas Savienību utt.). Šie jautājumi gan parasti nav par pasaules attīstību kopumā, jaunattīstības valstīm, vai taisnīgumu pasaulē, ilgtspējīgu vidi, starpkultūru komunikāciju, mieru, cilvēktiesībām u.c. Labs piemērs šajā ziņā būtu Igaunija, kur ir pieredze centralizēto eksāmenu tēmās iekļaut arī aktuālos AI/GI jautājumus.

Latvijā AI/GI galvenā politiskā virzītāja ir bijusi LR Ārlietu ministrija, kura finansējusi AI aktivitātes un pieminējusi to savos politikas plānos. Savukārt jēdziens „attīstības izglītība” formulēts *Attīstības izglītības pamatnostādņēs 2008–2015*.¹⁶ Pamatnostādņēs tiek definēta AI un uzsvērtā nepieciešamība to integrēt Latvijas formālās izglītības sistēmā, nodrošinot skolotājus ar mācību materiāliem, praktiskajām apmācībām, ieviešot kursus par attīstības tematiku arī augstskolās. Dokuments ir neformāls, taču tas nenozīmē, ka Latvijas izglītības sistēmā AI/GI nav vajadzīga. Tā kā Izglītības likums paredz sabiedrības līdzdalību izglītībā, ANVO ir visas iespējas virzīt dokumentu cauri formālajam politikas procesam, lai tas iegūtu oficiālu statusu.¹⁷

Iespējami divi ceļi, kā veicināt AI/GI iedzīvināšanu skolās. Viena iespēja ir vairāk uzsvērt AI/GI jautājumus mācību programmās un eksāmenos, tādā veidā izceļot

¹⁶ Latvijas AI pamatnostādņēs minētā definīcija ietver vienlīdzības, sadarbības un iekļaušanas vērtības. AI definēts kā “aktīvs mācīšanās process, kas, balstoties uz solidaritātes, vienlīdzības, iekļaušanas un sadarbības principiem, veido sabiedrības izpratni un veicina individu un organizāciju līdzdalību aktuālu vietējo un globālo jautājumu risināšanā.” Pamatnostādnes vairākās darba grupās izstrādāja NVO un akadēmiskā sektora aktivisti. Tās apskatāmas LAPAS vietnē. Sk. LAPAS u.c. (2008) Attīstības izglītības pamatnostādnes 2008.–2015. gadam. Npublicēts.

¹⁷ Sabiedrības līdzdalību visu veidu izglītības popularizēšanā, izglītošanā un izglītības kvalitātes uzlabošanā nosaka Izglītības likuma 21. pants. Izglītības likums, nr. 343, 29.10.1998.

attīstības tematiku formālās izglītības saturā. Savukārt otrs, vienkāršāks ceļš būtu vērsts uz skolotāja kā attīstības izglītības tiešā ieviesēja lomas pastiprināšanu, veidojot skolotāju izpratni un atbalstu attīstības un globālajai izglītībai ar dažādu kursu un apmācību palīdzību un piemērotu mācību materiālu pieejamību. Kā nozīmīgs palīgs šajā posmā varētu būt NVO sektors, kas sadarbotos ar skolotājiem, skolām un skolotāju tālākizglītības pasākumu organizētājiem. Jau šobrīd vairākas Latvijas sabiedriskās organizācijas ir gatavas piedāvāt mācību materiālus un metodoloģijas¹⁸ pedagogiem. Tomēr materiālu klāstā ir grūti orientēties. Organizācijas *Humana Latvia* pārstāve Rūta Kronberga uzsver, ka esošos materiālus un metodiskos līdzekļus ar norādēm un paskaidrojumiem vajadzētu ievietot vienā interneta vietnē. Materiāli jāadaptē Latvijas iedzīvotājam saprotamā veidā un jāgrupē pēc tēmām un vecuma grupām.

Vienots mērķis, koordinācija un sadarbība

Ņemot vērā pašreizējo valstisko struktūru vājumu, Latvijā sabiedriskās organizācijas var uzņemties vadošo lomu AI veicināšanā. Tomēr dažādu aktivitāšu koordinēšanu atvieglotu vienotu mērķu noteikšana nacionālajā līmenī. Tādēļ darbs pie AI pamatnostādņiem nedrīkst apstāties. Lai nodrošinātu darbu plānošanas un ieviešanas līmenī, nepieciešami finanšu līdzekļi, tāpēc apsveicama būtu vairāku AI/GI jomas sabiedrisko organizāciju apvienošanās ES līdzekļu apguvei. Jāņem

¹⁸ LAPAS vietnē ir pieejami latviski tulkotie *Oxfam* metodiskie materiāli Tūkstošgades attīstības mērķu apguvei. No nesenu izdotajiem metodiskajiem materiāliem jāmin projekta "Es pasaulē. Pasaulē ap mani" izdots Metodiskais materiālu krājums "Es pasaulē, pasaule ap mani," kas domāts pamatzināšanu apguvei par kolonizāciju, rasismu, godīgo tirdzniecību un globālo tirgu. Projektā "Skolas darbojas globāli" izstrādāts mācību komplekts "Pasaules spēle", kura uzskatāmi parāda, kā pasaules tirgus ietekmē valstu iedzīvotāju labklājību. Mācību materiālus var lejupielādēt no projekta vietnes. Komplektu skolotājiem piedāvā arī projekta „Solidaritātes skola” īstenotāji *Humana People to People in Latvia*. Tajā ietilpst dažādu aktivitāšu apraksti, kurus skolotāji var izmantot, gatavojot un vadot nodarbības skolēniem, kā arī pamatinformācija par cilvēktiesībām un dažādie globālie/attīstības jautājumiem. No *Humana* materiāliem vēl jāmin grāmatīņa, kurā apkopotas Āfrikas bērnu pasakas no Kenijas, Mozambikas un Nigērijas. Spēli sagatavojusi arī viena no Latvijā vadošajām ANVO "Papardes zieds." Šajā spēlē dota iespēja pašam izmēģināt sevi tautas līdera, vadītāja lomā, risināt jautājumus, kas aktuāli trūcīgās valstīs: nabadzība, trūkums, veselības aprūpe, labklājība, izglītība.

vērā, ka, saņemot ES finansējumu, jāreķinās arī ar Eiropas uzstādījumiem AI/GI jomā. Tomēr ES finansējums attīstības izglītības un komunikācijas aktivitātēm pagaidām ir vienīgā ilgtermiņa iespēja.¹⁹ Parastie ES finansējumam pieteikto AI/GI projektu ierobežojumi ir sadarbības, projektu aktivitāšu pēctecības un ilgtermiņa perspektīvas trūkums. Sabiedriskās organizācijas savas aktivitātes atkārtoti vērs uz jau informētām grupām, nemazinot apziņas plaisu starp dažādām sabiedrības grupām. Nevar noliegt, ka arī pašiem izglītotājiem dažkārt pietrūkst zināšanu, lai analizētu pretrunīgu informāciju par attīstības politiku, tirdzniecību, migrāciju un lauksaimniecību. Tādēļ prakse AI/GI jomā dažādu jomu speciālistiem var būt noderīgs treniņš zināšanu nodošanai dažādām auditorijām viegli uztveramā un atraktīvā veidā.

Vai ķersim tauriņus?

Viens no plaši izplatītiem AI/GI mītiem ir tas, ka nodarbībās mācās tikai par citām valstīm, tomēr tā nav. Paradoksāli, bet līdz ar globālās finanšu krīzes smago pieņemšanos šo mītu esam sagrāvuši. Uz savas ādas izjutām to, kā globālās finanšu plūsmas apsūkums ietekmēja mūsu mazo ekonomiku. Tagad saprotam, ka globālās problēmas nekonzentrējās tikai piecās pasaules nabadzīgākajās valstīs – Burkinafaso, Nigērā, Mali, Etiopija, Zimbabvē, bet arī mūsu pašu mājās. Vai nebūtu labāk, ja šo mācībstundu mēs būtu apguvuši tikai teorētiski, nevis praktiski? Par laimi, globālo procesu izziņa mums palīdz ne vien konstatēt, bet arī uzņemties iniciatīvu problēmu risināšanā. Savulaik, lai veicinātu pašnodarbinātību Bangladešas nabadzīgo iedzīvotāju vidū, *Grameen* banka ieviesa mikro kredītu instrumentu. Tagad līdzīgiem mikro kredītiem var pieteikties arī Latvijas iedzīvotāji, kuri vēlas attīstīt mazo uzņēmējdarbību. Dzīvojot savstarpēji saistītā pasaulē, kurā tauriņa spārnu plivināšana var izraisīt vētru, mūsu neziņa ir mūsu lielākais apdraudējums. Mums ir izvēle – vai nu haotiski ķert tauriņus, vai arī dzīvot saskaņā ar jaunajiem apstākļiem, attīstot zināšanas un maņas, kuras palīdzēs mums un citiem.

¹⁹ Līdz 2008. gadam AI un informēšanas aktivitātes Latvijā finansēja Ārlietu ministrijas grantu programma. Maza apjoma projektu finansēšanai tika izmantots arī Sorosa Fonda un Eiropas Komisijas Pārstāvniecības Latvijā finansējums.

Izglītības attīstības centra projekts „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā”

No 2009. gada novembra līdz 2011. gada novembrim *Izglītības attīstības centrs* sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām „GLEN Latvia” (Latvija) un „Leeds Development Education Center” (Lielbritānija) Eiropas Komisijas projektu programmas „Non-State Actors and Local Authorities - Public awareness and education for development in Europe; Reference: EuropeAid/127765/CI/ACT/Multi” ietvaros īstenoja projektu „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” (Nr. DCI-NSA ED/2009/202-219).

Projekta ietvaros veicināta sabiedrības informētība par attīstības jomas (attīstības izglītības un attīstības sadarbības) jautājumiem un sekmēta attīstības izglītības kvalitatīva integrēšana formālajā un neformālajā izglītībā Latvijā. Projekta gaitā veicināta un veidota Latvijas jaunatnes, izglītotāju un sabiedrības izpratne un zināšanas par attīstības jeb globālo izglītību, tādējādi sniedzot ieguldījumu Latvijas sabiedrības izpratnē un ieinteresētībā par attīstības izglītību un sadarbību kā godīgāku starpvalstu attiecību efektīvu veidošanas instrumentu, kā arī rosinātas diskusijas par Latvijas lomu globālās dienas kārtības aktuālāko jautājumu risināšanā.

Ņemot vērā attīstības izglītības un sadarbības nozīmīgo un arvien aktuālāko lomu gan globālajā, gan Latvijas kontekstā, uzskatām, ka šī projekta īstenošana sniegusi ieguldījumu Latvijas sabiedrības informēšanā un izpratnes veidošanā par attīstības jautājumiem, skaidrojot un rosinot diskusijas par attīstības sadarbības nozīmi

starpvalstu attiecību veidošanā un par Latvijas attīstības sadarbības politiku un veiktajām aktivitātēm attīstības sadarbības jomā. Uzskatām, ka Latvijas sabiedrībai jābūt informētai un ziņošai par pasaules līmeņa pārmaiņām un pasaules valstu un organizāciju iesaisti kopējas labklājības veidošanā. Pašreizējā ekonomiskā situācija labi parāda valstu, kā arī finanšu un cilvēkresursu kapitālu savstarpējo saistību un mijiedarbību globālā līmenī; tādējādi šis ir piemērots laiks uzsākt sarunu ar dažādām Latvijas sabiedrības grupām par godprātīgu resursu sadali un savstarpēju palīdzību vietējā, reģionālā un starptautiskā līmenī, kā arī aktualizēt solidaritātes kā vērtības apzināšanos gan starp atsevišķiem indivīdiem, gan starp valstīm un starpvalstu organizācijām.

Projekta mērķis

Projekta mērķis ir veicināt Latvijas sabiedrības informētību par globālo jeb attīstības izglītību un sekmēt globālās jeb attīstības izglītības integrēšanu formālajā un neformālajā izglītībā Latvijā.

Projekta galvenie satura jautājumi:

- × Globalizācija un tās ietekme uz starpvalstu attiecībām un valstu attīstību, globālās kopsakarības
- × ANO Tūkstošgades attīstības mērķi
- × Saskaņota un godprātīga attīstības sadarbība, globālā atbildība un solidaritāte

- × Migrācija, starpkultūru attiecības
- × Tirdzniecība (godīgā tirdzniecība) un starpvalstu ekonomiskās attiecības
- × Starptautiskā drošība, cilvēktiesības, globālā pilsonība
- × Vides un klimata jautājumi

Projekta rezultāti:

- × Projekta gaitā **sabiedrība informēta** par attīstības izglītības jautājumiem, aktualizēts attīstības izglītības nozīmīgums mūsdienu pasaulē;
- × Organizēti **izglītojoši pasākumi** un aktivitātes, lai veicinātu attīstības jautājumu ieviešanu un apguvi deviņās Latvijas skolās;
- × Izveidoti **mācību materiāli** par attīstības jautājumiem dažādu vecumu cilvēkiem, izstrādāta **metodika** to apguvei un novadīti mācību semināri dažādās Latvijas vietās;
- × Izveidots attīstības izglītības **atbalsta skolu tīkls**, un deviņas Latvijas skolas kļūst par attīstības izglītības resursu centriem;
- × Lai **radītu** plašāku **interesi sabiedrībā**, dažādās Latvijas vietās īstenotas attīstības izglītības **akcijas** un citi pasākumi par attīstības izglītības jautājumiem, iesaistot arī vietējos iedzīvotājus, sabiedrības aktivistus un viedokļu veidotājus;
- × Projekta gaitā tika veidots **NVO sadarbības tīkls** starp attīstības izglītības speciālistiem Latvijā un citās ES valstīs (Lielbritānijā, Slovēnijā un Čehijā) un organizēta savstarpējā pieredzes apmaiņa;
- × Veikta **situācijas izpēte** par attīstības izglītības jautājumu izpratni Latvijā.

Projekta dalībnieki

Projektā darbojās deviņu skolu komandas no visiem Latvijas reģioniem. Katru komandu veido deviņi dalībnieki: pedagogi, skolas administrācijas pārstāvji, skolēni, vietējās sabiedrības pārstāvji.

Projektā aktīvi darbojās: **Daugavpils** Vienības pamatskolas komanda, **Viļakas** pamatskolas un Viļakas valsts ģimnāzijas apvienotā komanda, **Aknīstes**

vidusskolas, **Lizuma** vidusskolas, **Misas** vidusskolas, Baumaņu Kārļa **Viļķenes** pamatskolas, **Rīgas** Kultūru vidusskolas, **Liepājas** A. Puškina 2. vidusskolas un **Kuldīgas** V. Plūdoņa un Alternatīvās sākumskolas apvienotās komandas.

Projekta īstenošanas komanda

Projekta direktore – **Iveta Vērse**

(Izglītības attīstības centrs)

Projekta vadītāja – **Ilze Saleniece** (*Glen* Latvija)

Projekta sadarbības koordinatore – **Ingūna Irbīte**

(Izglītības attīstības centrs)

Projekta satura un metodiskā koordinatore – **Daina Zelmene** (Izglītības attīstības centrs)

Projekta publicitātes koordinatore – **Linda Ugaine** (Izglītības attīstības centrs)

Projekta finanšu koordinatore – **Aija Rusiņa** (Izglītības attīstības centrs)

Projekta asistente – **Līga Puniņa** (Izglītības attīstības centrs)

Projekta koordinators Lielbritānijā – **Adams Rensons** (*Leeds Development Education Centre*)

Attīstības/globālā izglītība: no teorijas līdz darbībai

Ingūna Irbīte,

projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” sadarbības koordinatore

Projekta ietvaros attīstības izglītības jautājumu apguve notika gan mācību stundu ietvaros, gan neformālās izglītības procesā – organizējot ārpusklasses un ārpuskolas pasākumus jeb akcijas. Pirmajos semināros projekta dalībnieki uzzināja, kas ir attīstības izglītības akcijas, kādi ir to mērķi, kā akcijas plānot, īstenot un izvērtēt, iepazīs ar veiksmīgu attīstības izglītības akciju piemēriem Latvijā un pasaulē. **Piedāvājam ieskatu atbalsta materiālos akciju organizētājiem.**

Kas ir attīstības izglītības akcija?

Projekta kontekstā attīstības izglītības akcija ir skolas projekta komandas organizēts pasākums izglītības iestādē vai plašākā vietējā sabiedrībā, kas veltīts attīstības izglītības tematikai un kura mērķis ir piesaistīt sabiedrības uzmanību, informēt un izglīt, veikt kādu praktisku darbu, rast risinājumu vai sniegt citu ieguldījumu, kas uzlabo sabiedrības dzīvi.

Kā plānot attīstības izglītības akcijas?

1. Mērķi

- × Ko mēs gribam sasniegt? Kāpēc?
- × Kā mūsu aktivitātes/akcijas mērķis ir saistīts ar attīstības/globālo izglītību?

2. Organizētāji

- × Kas ir aktivitātes/akcijas organizētāji?
- × Kādas ir organizatoru stiprās un vājās puses?

3. Partneri un atbalstītāji

- × Kādi cilvēki un organizācijas varētu būt mūsu partneri? Kāda palīdzība mums ir nepieciešama?
- × Kā piesaistīsim un ieinteresēsim partnerus un atbalstītājus?
- × Kā organizēsim savstarpējo sadarbību?

4. Aktivitātes/akcijas veids

- × Kur un kad akcija notiks?
- × Kas tiks darīts?
- × Kas piedalīsies? Kādā veidā piedalīsies? Kā sadalīsim atbildību?
- × Kādi resursi tiks izmantoti?
- × Kas liecinās, ka akcija ir saistīta ar attīstības/globālo izglītību?

5. Publicitāte

- × Kā citi cilvēki uzzinās par plānoto akciju (afišas, plakāti, informācija pastkastītēs, vietējā avīzē, skolas, pagasta, pilsētas interneta lapā u.c.)?
- × Kas un kā iemūžinās akcijas gaitu (fotografēs, filmēs, ierakstīs diktofonā u.c.)?
- × Kas un kā pastāstīs par akciju citiem cilvēkiem?

6. Izvērtējums

- × Kā mēs zināsim, ka akcija ir izdevusies?
- × Kā akcijas laikā sasniegto būs iespējams turpināt nākotnē?

Kādas ir akciju formas un veidi?

1. Talkas
2. Atraktīvi gājieni, braucieni pilsētas ielās
3. Izstādes, plenēri
4. Sienu, sētu, asfalta, trauku un citu sadzīvē lietojamu priekšmetu apgleznošana
5. Aptaujas, intervijas
6. Izrādes, šarādes, lomu spēles, leļļu izrādes, pantomīmas
7. Fotogrāfijas, filmas, zīmējumi
8. TV un radio sižeti
9. Modeļi, maketi, kartes, puzzles
10. Karikatūras, plakāti
11. Parādes, piketi
12. Karogi, vimpelī
13. Dziesmu kari, dziedāšanas maratoni
14. Eksperimenti
15. Diskusijas, debates
16. Publiskas runas, prezentācijas
17. Rakstveida paziņojumi, preses relīzes
18. Afišu stabi, ziņojumu dēļi
19. Atklātas vēstules
20. Ziņojumi, referāti
21. Bukleti, brošūras
22. Interneta blogi un citas saziņas formas elektroniskā vidē
23. Loterijas, konkursi, viktorīnas
24. Sacensības parastos un neparastos sporta veidos
25. Parakstu vākšana
26. ...

Kādas ir akciju norises vietas?

1. Parkā
2. Lielveikalā
3. Pie autoostas, dzelzceļa stacijas
4. Uz ielas
5. Uz tilta
6. Pašvaldības ēkā
7. Bibliotēkā
8. Skolā, bērnudārzā
9. Pilsētas vai pagasta laukumā
10. Pie rūpju objekta
11. Stadionā
12. ...

Kāda ir laba attīstības/globālās izglītības aktivitāte un akcija?

1. Akcija ir **saistīta ar attīstības/globālās izglītības jautājumiem**.
2. Akcija ir rūpīgi **plānota un sagatavota**.
3. Akcijai izvēlētas netradicionālas, cilvēku **uzmanību piesaistošas darbošanās formas, veidi**.
4. Akcijai izvēlēts **skanīgs un piemērots nosaukums** (moto, lozungs, emblēma, logo u.c.).
5. Ir nodrošināta akcijas **publicitāte** (norises vietā, presē, radio, televīzijā, internetā). Tiek izmantoti iedarbīgi **vizuālie materiāli**, kas piesaista uzmanību, rada interesi, informē, izglīto, aicina pievienoties. Ir ievērots publicitātes trīs soļu likums – publicitāte pirms akcijas, tās laikā, pēc akcijas.
6. Skolas audzēkņiem un pilsētas vai pagasta **iedzīvotājiem** ir saprotami **izskaidrota akcijas jēga un mērķis**. Pirms akcijas ir **izzināts citu cilvēku viedoklis** par akcijas tēmu.
7. Par akcijas mērķi, norisi un iespējamo sadarbību ir **informētas amatpersonas**. Akcijas rīkošanai ir saņemta atļauja no varas institūcijām, ja to nosaka likums (rīkojot ielu gājieni u.c.).
8. Akcijas īstenošanai **nav nepieciešami lieli ieguldījumi** (nauda, materiāli).
9. Cilvēkiem, kas iesaistās akcijā, ir iespēja **brīvi izpaust savu viedokli un demonstrēt dažādus talantus** – runāt, zīmēt, dziedāt, veidot u.c.
10. **Ir daudzveidīgs dalībnieku sastāvs** (skolēni, pedagogi, vecāki, plašāka sabiedrība; ir atšķirīgas iepriekšējās pieredzes, vecums, tautība, dzīvesvieta u.c.), lēmumu pieņemšana notiek demokrātiski, tiek cienīts katrs dalībnieks.
11. Pēc akcijas īstenošanas ir **izteikta pateicība cilvēkiem**, kas snieguši atbalstu akcijas sagatavošanā un īstenošanā.
12. Akcijas organizētāji ir **izvērtējuši akcijas gaitu un rezultātus**, guvuši noderīgas mācības nākotnei.
13. Akcijai nav vienreizējs pasākums. Tā ir kāda lielāka plāna daļa, tai paredzēts **turpinājums nākotnē**.
14. Akcija ir **palielinājusi cilvēku zināšanas** par globālās/attīstības izglītības tēmām.
15. Akcijas **rezultātā** ir izdarīts kāds praktisks darbs, atrasts risinājums, pievērsta sabiedrības uzmanība vai sniegts cits ieguldījums, kas **uzlabo cilvēku dzīvi!**

Kāpēc attīstības/globālās izglītības akcijas?

„Pasaule ir kļuvusi maza. Mēs esam saistīti ar citiem cilvēkiem gan tuvā apkaimē, gan arī citur pasaulē. Norises pasaulē skar ikvienu no mums – neatkarīgi, vai mēs to vēlamies, vai nē,” šādas atziņas projekta norises laikā pauda vairāki dalībnieki. Cilvēki kļūst arvien vairāk savstarpēji saistīti, arvien zinošāki un izglītotāki par notikumiem Eiropā, Āzijā, Āfrikā vai citviet pasaulē. Zināšanas palīdz domāt un analizēt notikumu cēloņus, mijiedarbību un sekas, pamatot savu viedokli un attieksmi pret globālajām norisēm. Zināšanas ir pamats, uz kura veidojas noteiktas vērtības un rakstura īpašības. Solidaritāte, taisnīgums, taupīgums, atbildība, empātija un tolerance aizvien vairāk kļūst par tām vērtībām un rakstura īpašībām, pēc kurām pieaug „pieprasījums” gan lokālā, gan globālā mērogā. Šobrīd izglītībā aktuālāks kļūst jautājums – kā izpildīt šo sabiedrības pieprasījumu un kā stiprināt cilvēkos minētās vērtības. Rakstura īpašības visspilgtāk izpaužas rīcībā, tāpēc viens no veidiem, kā veidot noteiktas rakstura iezīmes, ir likt cilvēkiem rīkoties un praktizēt noteiktas vērtības un uzvedības principus. Šāda pieeja tika īstenota projekta laikā, īstenojot attīstības izglītības pasākumus un akcijas.

Kā risinājās attīstības izglītības akcijas?

Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskolas komanda 2010. gada 22. maijā īstenoja pasākumu „Radošās darbnīcas „Pie Satelīta” par vides tematiku”. Lai veicinātu plašāku sabiedrības izglītošanu par vides tematiku un ilgtspējīgu attīstību, pasākums risinājās pagastā notiekošo svētku „Himnas Goda diena” laikā. Dažādu vecumu un interešu cilvēkiem bija iespējams aktīvi piedalīties radošajās darbnīcās. Katrā darbnīcā interesenti veica noteiktus uzdevumus, lai izvērtētu savu rīcību vides ilgtspējīgas attīstības veicināšanā, un vienlaicīgi guva jaunu informāciju par vides tematiku. Skolas komanda piedāvāja svētku dalībniekiem piedalīties darbnīcā pirmskolas vecuma bērniem „Es draudzējos ar ūdentiņu”, darbnīcā sākumskolas skolēniem „Kam nepieciešams ūdens”, darbnīcā visiem interesentiem „Globālās pēdas mērījums”, darbnīcā informācijas tehnoloģiju cienītājiem „Pasaules Dabas fonda ekoloģiskās pēdas kalkulators”, darbnīcā „Gribi pabūt vēja lomā?” un darbnīcā „Saliec puzzle un iepazīsti vienu no retākajām vaboļu sugām pasaulē – lapkoku praulgrauzi, kas mitinās Viļķenes pagastā”. Teritorija, kur notika darbnīcas,

bija atbilstoši iekārtota – pie ieejas varēja iepazīties ar projekta plakātu, darbnīcu nosaukumiem un piedāvājumu, skolēnu zīmējumiem un citiem radošiem darbiem par vides tematiku.

Pasākuma laikā apmeklētājos tika radīta interese turpināt izzināt jautājumus par ilgtspējīgu attīstību un savu atbildību pret dabu. Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskolas komanda apliecināja savu izdomu, prasmi darboties komandā un būt par jaunu ideju izplatītājiem vietējā sabiedrībā.

M. Zvīne vides darbnīcā

Daugavpils Vienības pamatskola 2010. gada aprīlī – jūnijā plānoja un īstenoja pasākumus un akciju par attīstības izglītības tematiku „Mans piliens jūrā”. Akcijas ietvaros notika daudzveidīgas aktivitātes, kurās tika iesaistīti pamatskolas skolēni, pedagogi un skolas tehniskais personāls. Lai akcijas organizēšanā un pasākumu vadīšanā varētu iesaistīties arī citi pedagogi, skolēnu vecāki un aktīvākie skolēni, notika informatīvi pasākumi par projektu un attīstības izglītības tematiku. Tas palīdzēja nodrošināt visu vecumposmu skolēnu iesaistīšanu, plānveidīgu un jēgpilnu visa skolas kolektīva līdzdalību akcijā. Akcija notika kā vienots pasākumu komplekss – tika vadītas klases audzinātāja stundas par ūdens resursu izmantošanu un taupīšanu, tika veikta socioloģiska aptauja par ūdens lietošanas ieradumiem Daugavpils pilsētā, 6.–8. klašu skolēni piedalījās Gubišces ezera sakopšanas talkā, notika mācību

ekskursija uzņēmumā „Daugavpils ūdens”, skolēni tikās ar Daugavpils Universitātes Sistemātiskās bioloģijas institūta pētnieku Raimonu Cibulski un Daugavpils Universitātes Ekoloģijas institūta direktoru profesoru, bioloģijas zinātņu doktoru Artūru Škuti, lai uzzinātu vairāk par situāciju ūdenskrātuvēs. Mācīšanās prieku par ūdeni skolēni varēja apliecināt sadziedāšanās maratonā – dziesmu konkursā starp klašu kolektīviem par ūdens tematiku. Ar paveikto tika iepazīstināti arī Daugavpils iedzīvotāji bērnu aizsardzības dienas ietvaros.

Daugavpils Vienības pamatskolas komanda veiksmīgi izveidoja un izmantoja akcijas vizuālās publicitātes materiālus, tika izstrādāti emocionāli un oriģināli simboli, kas atbilda akcijas saturam un idejai – logo, grāmatzīmes un uzlīmes. Lai akcijas laikā uzkrātās idejas tiktu pēctecīgi izmantotas, skolā tika pārskatīta un papildināta klašu audzinātāju programma, tajā iekļaujot metodiskos un saturiskos materiālus daudzveidīgu attīstības izglītības pasākumu īstenošanai nākotnē.

Sākumskolas skolēnu darbi par ūdens taupīšanas pasākumiem

Lizuma vidusskolas komanda laikā no 2010. gada jūnija līdz septembrim uzsāka darbu pie attīstības jautājumu aktualizēšanas pagasta saimniekošanas modelī Lizumā.

Projekta grupa plānoja, kā attīstības izglītības idejas virzīt ārpus skolas vides plašāk pagasta dzīvē. Tika izveidots nolikums par sakoptāko un videi draudzīgāko māju un saimniecību pagastā, akcentējot ilgtspējīgas saimniekošanas modeli. Akcijas iecere bija mudināt pagasta iedzīvotājus lepoties ar jau paveikto attīstības un

ilgtspējības jomā, lai labo pieredzi varētu nodot citiem. Tomēr pagasta iedzīvotāju atsauce nebija sevišķi aktīva. Tāpēc skolai ir iespēja turpināt aizsāktu ideju un rosināt skolēnus izzināt un pētīt pagasta iedzīvotāju paveikto vides sakopšanu savās saimniecībās, uzņēmumos un pagasta teritorijā. Tika izteikti priekšlikumi organizēt skolēnu radošo darbu konkursu, kurā jaunieši varētu dažādos veidos paust idejas par savas mājas, savas dzīvesvietas panākumiem vides ilgtspējas nodrošināšanā. Vidusskolēniem ir iespēja izstrādāt zinātniski pētnieciskos darbus, kas vērsti uz vietējās saimnieciskās un dzīvojamās vides ilgtspējas izpēti.

Lizuma vidusskolas komandai ir uzsākta produktīva sadarbība ar vietējās sabiedrības cilvēkiem un pagasta pārvaldes darbiniekiem vides jautājumu aktualizēšanā.

J. Pūcītis stāsta par ilgtspējīgas saimniekošanas principiem mājokļa iekārtošanā

Aknīstes vidusskola 2010. gada maijā īstenoja attīstības izglītības pasākumu un akciju „Nebrauc projām! Ja esi aizbraucis, atgriezies!”. Attīstības izglītības pasākumā un akcijā tika aktualizēti ar migrācijas tēmu saistīti jautājumi. Akcijas tematikas izvēli noteica Aknīstes novadā aktuāla un sāpīga problēma – vietējo iedzīvotāju aizceļošana uz ārzemēm. Lai veicinātu jauniešu izpratni par migrācijas sekām gan katra cilvēka, gan valsts dzīvē, notika mācību stundas un nodarbības 1.–11. klašu skolēniem, kurās skolēni mācījās par migrāciju, tika skaidroti iedzīvotāju aizceļošanas cēloņi un sekas. Nodarbība par migrāciju tika organizēta arī Aknīstes novada skolu pedagogiem, skolotāji saņēma metodiskus materiālus. Notika vairāki konkursi, kuros jaunieši varēja atklāt savus talantus – fotokonkurss

„Es plašajā pasaulē” un konkurss „Eko somas un putni krustdūrienā”. Attīstības izglītības pasākumā tika iesaistīti arī citu novada skolu jaunieši un pedagogi no Asares pamatskolas, Gāršenes pamatskolas, pirmsskolas izglītības iestādes, bērnu un jauniešu centra. Akcijas laikā tapušie skolēnu darbi tika izvietoti pie skolas un pilsētas domes, kur tos varēja aplūkot vecāki un citi interesenti. Pasākuma noslēgumā skolas projekta komanda atskatījās uz akcijas ietvaros paveikto un ar krāšņiem atzinības rakstiem teica paldies visiem daudzveidīgo akcijas norišu dalībniekiem.

Z. Ļaščuka ar sākumskolas skolēniem nodarbībā par migrāciju

2010. gada 21. augustā skolas komanda iesaistījās Aknīstes novada svētkos un īstenoja akciju „Izmēri savu ekoloģisko pēdu!”, kurā savu ekoloģisko pēdu izmērija 74 svētku dalībnieki. Dalībniekam ar vismazāko ekoloģiskās pēdas nospiedumu bija sarūpēta īpaša ekoloģiska pārsteiguma balva.

Aknīstes vidusskolas īstenotās akcijas parādīja, ka skola var kļūt par ietekmīgu pārmaiņu aģentu vietējā sabiedrībā, var atbalstīt cilvēkus domāt plašāk un pieņemt atbildīgus lēmumus.

Liepājas A. Puškina 2. vidusskolas komanda 2010. gada martā – aprīlī organizēja akciju „Mēs mainīgajā pasaulē” – izglītojošus pasākumus par attīstības izglītības jautājumiem plašai auditorijai Liepājā: pilsētas skolotājiem, jauniešiem un Liepājas pilsētas Domes darbiniekiem. Skolas komanda akcentēja galvenokārt jautājumus, kas saistīti ar globalizāciju un ilgtspējīgu attīstību. Notika seminārs pārējiem skolas pedagogiem par attīstības izglītību un tās iekļaušanas iespējām mācību procesā un audzināšanas darbā.

Projektā iesaistītie jaunieši vadīja nodarbības vidusskolēniem par globalizācijas tēmu. Sākumskolas skolēni piedalījās radošajā konkursā, vizuāli atveidojot projekta simbolu – Satelītu. Konkursa laikā skolēni apsprieda jautājumu par katra cilvēka atbildību globālajā pasaulē. Skola ar attīstības izglītības jautājumiem iepazīstināja arī citu skolu pedagogus un jauniešus – notika seminārs Liepājas pilsētas vispārīglītojošo skolu metodisko apvienību vadītājiem un konference „Liepāja globālās izglītības kontekstā”, kurā bija aicināti visu Liepājas vispārīglītojošo skolu izglītības darbinieku un skolēnu pārstāvi un Liepājas pilsētas Domes priekšsēdētāja vietnieks G. Anšņš.

Lai veicinātu jauniešu diskusijas par dzīvi globālā pasaulē, notika akcija „Mēs mainīgajā pasaulē!”, kuras laikā jaunieši apgleznoja T-krekļus, savos zīmējumos attēlojot mūsdienu pasauli. Akcijas laikā jaunieši prezentēja savus darbus un skaidroja pārējiem, kādā pasaulē viņi vēlas dzīvot, kādi izaicinājumi un iespējas paveras globalizācijas rezultātā.

Liepājas A. Puškina 2. vidusskolas akcija ļāva tās dalībniekiem būt radošiem, mācīšanos par norisēm pasaulē veidot priecīgu un aizraujošu.

Liepājas skolēni stāsta par T-kreklos paustajām globalizācijas tēmām

V. Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzijas un Kuldīgas Alternatīvā sākumskolas komanda 2010. gada septembrī īstenoja akciju “Labie darbi labākai pasaulei”. Akcijā piedalījās 7.–12. klašu skolēni. Pamatskolas skolēni praktiski darbojās stacijās, kurās veica dažādus uzdevumus par globalizāciju, vides saudzēšanu un resursu taupīšanu. Skolēni pētīja, no kurienes preces nonāk pie patērētāja, kas notiek ar preču iepakojumu un kāpēc jā rūpējas par vides

ilgtspējību. Vidusskolēni piedalījās seminārā „Attīstības izglītība: no definīcijām līdz praktiskiem darbiem”, kurā mācījās par globālās pasaules kopsakarībām un attīstības sadarbību, par to, kā attīstības valstīm tiek sniegts atbalsts. Akcijas laikā skolas foajē tika atklāta simboliska labo darbu siena „Labie darbi labākai pasaulei”. Skolēni, veidojot labo darbu sienu, lepojās ar paveikto savas apkārtnes uzlabošanā. Labo darbu siena tika veidota tā, lai to būtu iespējams papildināt un arī turpmāk lepoties ar paveiktajiem darbiem, kas padara pasauli par labāku vietu visiem.

V. Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzijas un Kuldīgas Alternatīvās sākumskolas komanda skolēnu ideju atspoguļošanai izmantoja spilgtu vizuālo noformējumu, kas piesaistīja visu dalībnieku uzmanību. Akcija veicināja jauniešu vēlmi līdzdarboties dzīves kvalitātes uzlabošanā, kļūt labākiem un atbildīgi veidot nākotni.

Labo darbu siena V. Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzijas foajē

Viļakas pamatskolas un Viļakas Valsts ģimnāzijas komanda 2010. gada augustā organizēja Viļakas novada izglītības darbinieku konferenci par uzdevumiem jaunajā mācību gadā. Konferencē tika uzsvērtas attīstības izglītības jautājumu aktualitāte izglītībā un noskaidrotas tās ieviešanas iespējas jaunajā mācību gadā. Konferencē piedalījās 109 novada izglītības darbinieki, kuri pārstāvēja Viļakas, Medņevas un Žīguru pirmsskolas izglītības iestādes, Rekavas vidusskolu un Viļakas Valsts ģimnāziju, Kupravas, Mežvidu, Upītes, Žīguru, Viduču, Viļakas pamatskolas, kā arī Viļakas Mūzikas un mākslas skolu un jaundibināto Viļakas novada Bērnu un jauniešu sporta skolu. Foruma plašākā sadaļa bija veltīta attīstības un globālās izglītības jautājumu aktualizēšanai un izpratnes veicināšanai.

2010. gada aprīlī un maijā Viļakas skolu komanda koordinēja dažādus pasākumus par vides sakopšanu, kuros tika iesaistītas arī citas novada skolas. Pasākumu ietvaros notika apkārtnes sakopšanas talkas, attieksmi pret vidi skolēni pauda zīmējumu izstādē „Ilgu mūžu tīrai videi”. Skolēniem un citiem interesentiem bija iespēja mērīt ekoloģisko pēdu, izteikt savu viedokli pēc filmas „Stāsts par lietām” noskatīšanās.

Viļakas skolu komanda īstenojot attīstības izglītības pasākumus novadā, veiksmīgi izmantojusi projekta piedāvātās idejas un metodiku, ar to iepazīstinātas arī citas novada skolas.

Viļakas pamatskolas skolēni apkārtnes sakopšanas talkā

Misas vidusskolā 2010. gada aprīlī notika izglītojošs seminārs jauniešiem „Mainīgā pasaule”. Seminārā piedalījās Misas vidusskolas, Valles vidusskolas, Vecumnieku vidusskolas un Dzimtmissas pamatskolas skolēni. Semināra galvenā tēma bija globalizācija un planētas ilgtspējīga attīstība. Skolēni diskutēja, kā saglabāt esošos resursus un kā mazināt cilvēku ietekmi uz vidi. Diskusiju noslēgumā skolēni savas idejas izteica krāsainos plakātos. **2010. gada maijā Misas vidusskolas skolēni** turpināja darboties aizsāktajā tēmā par ilgtspējīgu attīstību un **organizēja dažādas resursu taupīšanas aktivitātes.**

Septembrī Misas vidusskolā notika dažādas aktivitātes par migrācijas jautājumiem un akcija „Mana zeme ir skaista”. Misas un Vecumnieku vidusskolas skolēni piedalījās pētījumā par migrāciju novada skolās, ar pētījuma rezultātiem iepazīstināja pasākuma laikā. 10. un 11. klasē notika mācību stundas par migrāciju, kurās skolēni iepazīnās ar migrācijas cēloņiem, veidiem, ieguvumiem un zaudējumiem, kas rodas

cilvēkiem un valstīm migrācijas rezultātā. Vidusskolēni piedalījās diskusijā par migrāciju un argumentēja viedokļus par un pret aizbraukšanu no Latvijas. Vairums skolēnu pauda viedokli, ka vēlas savu nākotni saistīt ar Latviju. Viņuprāt, uz ārzemēm doties vajag, lai gūtu pieredzi un mācītos, bet pēc tam noteikti jāatgriežas Latvijā. Lielu interesi skolēnos radīja informācija par brīvprātīgo darbu un attīstības sadarbības pieredzi Namībijā. Akcijas noslēgumā skolēni atklāja plakātu – kolāžu „Mana zeme ir skaista”. Plakāta veidošanā piedalījās visu klašu audzēkņi, un tajā skolēni ar lepnumu atveidoja savas dzimtās puses skaistumu.

Mīsas vidusskola īstenotajos attīstības izglītības pasākumos un akcijās sevi ir pieteikusi kā attīstības izglītības „Satelītu” Vecumnieku novadā, kā jaunu izglītojošu ideju un resursu centru citiem. Skolas komanda ir pratusi mācīšanu par pasaules daudzveidību padarīt aizraujošu gan savas skolas, gan citu skolu jauniešiem.

10.–11. klašu skolēni ar akcijas „Mana zeme ir skaista” plakātiem

Rīgas Kultūru vidusskola 2010. gada maijā ierīkoja informatīvu telti par attīstības izglītību Ģimenes svētku laikā Rīgā. Teltis apmeklētāji varēja uzzināt par skolas līdzdalību projektā „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā”. Apmeklētājiem tika dota iespēja praktizēt dažādus ar attīstību saistītus aspektus, proti, izmērīt savu ekoloģisko pēdu un uzzināt, cik pasaules konkrētais cilvēks patērē atbilstoši saviem ikdienas paradumiem. Teltī bija iespējams arī piedalīties praktiskā eksperimentā un izmēģināt, kā iespējams mazgāt rokas, patērējot mazāk ūdens, tika apkopotas arī idejas par dažādām ūdens taupīšanas stratēģijām. Vēl garāmģājējiem bija iespēja noteikt savas globālās saites jeb savu saistību ar pārējo pasauli.

Septembrī skola piedāvāja iespēju pedagogiem no dažādām skolām piedalīties radoši praktiskā seminārā „Globālā degustācija”. Seminārs tika atklāts ar ievadlekciju par attīstības izglītību un tās aktualitāti. Semināra turpinājumā notika darbnīca „Apelsīna stāsts” par migrāciju, starpkultūru attiecībām un cilvēktiesībām. Darbnīcā „Ūdens piliena ceļojums” dalībnieki guva zināšanas par ūdens resursiem Latvijā un pasaulē. Skolas komanda bija parūpējusies par to, lai visi dalībnieki justos gaidīti un būtu iesaistīti notiekošajā.

Rīgas Kultūru vidusskolas komanda apliecināja izdomu un radošumu, vadot nodarbības un skaidrojot attīstības izglītības satura jautājumus citiem skolotājiem.

Skolotājas V. Sūniņa un V. Reķe stāsta Apelsīna stāstu, aicinot izprast globalizāciju

Kādi bija viedokļi par notikušajām akcijām?

Pēc akciju īstenošanas dalībnieki veica izvērtējumu un izteica savu viedokli par to, kas akcijās izdevies vislabāk un kādiem jautājumiem nākotnē būtu pievēršama lielāka uzmanība, īstenojot līdzīgus pasākumus.

Īstenotajā attīstības izglītības akcijā izdevās vislabāk:

- × Ļoti neuzbāzīgi, bet interesanti savā akcijā iesaistījām dažāda vecuma cilvēkus.
- × Jaunieši iesaistījās diskusijās par ekoloģisko pēdu. Jaunieši veidoja ļoti aktīvu diskusiju, kas turpinājās vēl ilgi pēc pasākuma – tas nozīmē, ka viņi bija ieinteresēti.
- × Izdevās iesaistīt daudz klātesošo, nodarbības tika piedāvātas visu vecumu cilvēkiem.
- × Patika kopā plānot konferenci, kopā darbojoties, radās labas idejas.

- × Izdevās plašu auditoriju iepazīstināt ar attīstības izglītības jautājumiem.
- × Patika kolēģes Valentīnas darbs taupības nedēļā bērnodārza grupiņā. Tā bija fantastiska nodarbība, ko novērtēja gan citi kolēģi, gan bērni. Kopā ar bērniem tika izveidotas interesantas taupības karotītes.
- × Izdevās piesaistīt dažāda vecuma cilvēku uzmanību, spējām ieinteresēt sabiedrību domāt par ūdens resursiem un izprast ekoloģiskās pēdas nozīmi.
- × Izdevās iesaistīt visus savas un kaimiņu skolas skolēnus.
- × Ieguvām pozitīvas atsauksmes no apkārtējās sabiedrības.
- × Akcijai izdomājām skanīgu nosaukumu, tā piesaistījām sabiedrības uzmanību.
- × Labākais bija tas, ka cilvēki jautāja, ko vispār nozīmē ilgtspējīga attīstība.
- × Akcijas tēma – migrācija tika aplūkota visās skolēnu vecuma grupās ar atbilstošu metodiku, tika izdomāts vienots simbols visām vecuma grupām – putns, jo tas parāda gan došanos projām no dzimtenes, gan atgriešanos atpakaļ. Cik skaisti izskatījās ozols pie skolas, ko rotāja katras klases izveidotais putna tēls!
- × Dziedāšanas maratons, apdziedot tēmu par ūdens taupīšanas nepieciešamību.
- × Skolas vizuālais noformējums ar ūdens pilieniem un akcijas noslēgumā cildinājums ūdenim.

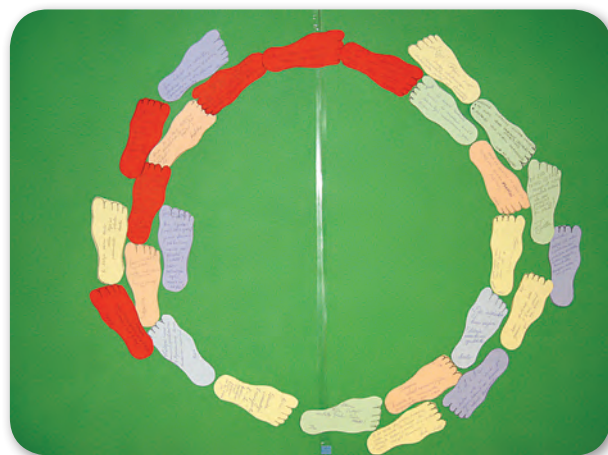
Īstenojot līdzīgu akciju nākotnē, vairāk jāplāno, kā:

- × Sagatavot skolēnu darbu izstādes, prezentēt novada skolām paveikto attīstības izglītības jomā.
- × Iesaistīt interesantas personības no „ārpasules”.
- × Uzrunāt plašākas sabiedrības grupas, piemēram, arī pensionārus.
- × Plašāk reklamēt pasākumu.
- × Sagatavot un ieinteresēt tēmas auditoriju (skolēnus, skolotājus, sabiedrību). Piemēram, veicot anketēšanu, piedāvāt skolēniem izpētīt ģimenes, novada pieredzi jautājumos, par ko būs attīstības izglītības akcija.
- × Par sadarbības partneri izvēlēties kādu kaimiņu skolu.
- × Iesaistīt pašvaldības darbiniekus.
- × Rūpēties par lielāku publicitāti un padomāt par pateicību izteikšanu pēc akcijas cilvēkiem, kas palīdzēja un sniedza atbalstu.

Projekta aktivitāšu/akciju piemēri

Aktivitāte “Mūsu pēdas apkārt zemeslodei”

Mācoties par ilgtspējīgu attīstību, tika mērīts savas ekoloģiskās pēdas nospiedums un domāts par to, ko mēs katrs varam darīt, lai mazinātu savu ietekmi uz vidi. Idejas dalībnieki uzrakstīja un izveidoja simbolisku pēdu kolāžu apkārt zemeslodei.

Ziemas skolas (2010. gada 10.–13.marts) materiāls

Mini akcija „Ūdenssargs”

Dalībnieki mācījās par ūdens resursu ierobežotību un problēmām. Viņi veica ūdens auditu savās dzīvesvietās. Pēc diskusijām par to, kā ikdienā taupīt ūdens resursus, labie padomi tika ierakstīti ūdens pilienos un piestiprināti pie simboliskiem „Ūdenssargiem”.

Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskolas komanda Reģionālajā seminārā

Aktivitāte “Mūsu ilgtspējīgā skola”

Tika iegūtas zināšanas par to, ko nozīmē ilgtspējīga skola un kas raksturo ilgtspējīgu skolu. Dalībnieki pārdomāja, kas ilgtspējīgas vides nodrošināšanai paveikts viņu skolās, un lepojās ar izdarīto, izveidojot savu labo darbu ķieģeļu sienu.

Aktivitāte “Veidojam zemeslodi”

„Vai tu zini, kas kartē atrodas pa labi no Austrālijas? Un ko var ieraudzīt, palūkojoties pa kreisi no Āfrikas? Vai Āfrikas rietumu puse izskatās kā elkonis? Vai ekvatoram ir jābūt zem šī elkoņa?” par šādiem jautājumiem projekta dalībnieki sarunājās, atveidojot miniatūru zemeslodes balona modeli un mācoties saprast, kā veidota zemeslode.

Aktivitāte “Ielūgums uz Putnu restorānu”

„Kāda loma dabā ir putniem? Ko ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā dod putni? Kā cilvēks ziemā var palīdzēt putniem?” Par šādiem jautājumiem dalībnieki diskutēja un, praktiski darbojoties, mācījās izgatavot putnu barotavu, uz kuru aicināt ciemos putnus ziemas dienās.

Lepojamies ar izciliem attīstības izglītības skolotājiem

Projekta laikā skolotāji savās klasēs gan mācību stundās, gan ārpusstundu aktivitātēs ar aizrautību un patiesu entuziasmu skolēniem mācīja, kā saprast citus cilvēkus un kā pasauli darīt labāku. Kā pateicību par paveikto katrs pedagogs saņēma simbolisku atzinības rakstu „Izcilam attīstības izglītības skolotājam”.

Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” skolu pieredze

Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” skolās notikušas daudzveidīgas attīstības izglītības aktivitātes – mācību un klases audzinātāja stundas, ārpusklases pasākumi, informatīvi semināri, konferences un diskusijas. Skolas kļuvušas par attīstības izglītības satelītiem, kas attīstības/globalās izglītības ziņu izplatījušas plašākā sabiedrībā.

Sakām lielu paldies:

Aknīstes vidusskolas komandai un koordinatorei Aijai Voitiškei;
Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskolas komandai un koordinatorei Mārai Zvīnei;
Daugavpils Vienības pamatskolas komandai un koordinatorei Edītei Zdanovskai;
Liepājas A. Puškina 2. vidusskolas komandai un koordinatorei Raisai Stunžānei;
Lizuma vidusskolas komandai un koordinatorei Irēnai Ābeltiņai;
Misas vidusskolas komandai un koordinatorei Ingrīdai Vaisjunei;
Rīgas Kultūru vidusskolas komandai un koordinatorei Nadeždai Ērcītei;
Viļakas pamatskolas un Viļakas Valsts ģimnāzijas komandai un koordinatorei Anželikai Ločmelei
V. Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzijas un Kuldīgas Alternatīvās sākumskolas komandai un koordinatorei Guntrai Krūkliņai **par aktīvo līdzdalību projektā!**

Šajā nodaļā aicinām iepazīt projekta skolu pieredzi.

Meklējiet šo informāciju metodiskā materiāla elektroniskajā pielikumā (CD).

Rīgas Kultūru vidusskolas komanda par sevi

Skolas projekta komandā darbojās Nadežda Ērcīte (projekta komandas koordinatore), Valentīna Sūniņa, Elita Krūza, Valda Reķe, Sandra Gromska, Aigars Skraucis, Elīna Reķe-Bērziņa, Aleksis Ūpis, Askolds Meirāns.

Būtisku atbalstu projekta īstenošanā skolai sniedza Viesturs Reķis.

Projekta laikā skolas projekta komanda ieguva pieredzi skolas komandas veidošanā. Īstenojot dažādas attīstības izglītības aktivitātes, tika popularizēts skolas tēls.

Visinteresantākais projekta komandas dalībniekiem šajā projektā bija organizēt attīstības

izglītības akcijas, vadīt praktiskas nodarbības, lekcijas un izglītot sabiedrību par attīstības jautājumiem.

Pēc projekta beigām skola ir gatava vadīt praktiskas nodarbības par attīstības izglītības tematiku.

Projekta gaitā projekta komandas dalībnieki mainījuši savus uzskatus par nepieciešamību taupīgāk izturēties pret dabas resursiem. Ir paplašināta izpratne par ilgtspējīgu attīstību. Skolas komandas dalībnieki veikuši mērķtiecīgu darbību, lai praktiski īstenotu sociālā taisnīguma principus.

Kā organizēt skolotāju profesionālās pilnveides pasākumus par attīstības/globālās izglītības tematiku

Nadežda Ērcīte

Rīgas Kultūru vidusskolas komanda ir gandarīta un apmierināta ar jauniegūto informāciju un prasmēm globālās attīstības izglītības jautājumos.

Tā kā viens no projekta uzdevumiem ir sabiedrības izglītošana, tad gan pedagogi, gan skolēni, gan sabiedrības

pārstāvji ar dažādām metodēm un paņēmieniem popularizēja projektu.

Rīgas Kultūru vidusskolas komandā ir pieci pedagogi – N. Ērcīte, V. Reķe, V. Sūniņa, S. Gromska un E. Krūza. Visi pedagogi jau otro mācību gadu integrē

savos mācību priekšmetos attīstības izglītības jautājumus un problemātiku. Norit informatīvi izglītojošs darbs pedagogu vidē gan skolā, gan arī Rīgas pilsētā:

- × Seminārs Rīgas pilsētas pedagogiem.
- × Informatīvi pasākumi skolas metodiskajā padomē.
- × Sadarbība ar skolas administrāciju.

Informatīvi pasākumi skolas metodiskajā padomē

Tika novadīta metodiskā nodarbība metodisko komisiju vadītājiem, lai radītu izpratni par nepieciešamību saglabāt un uzlabot pašreizējo dzīves kvalitāti, lai saglabātu planētu nākošajām paaudzēm. Tika veicināta:

- × izpratne, ka daži no zemes resursiem izsīkst un ka tāpēc cilvēkiem tos jāizmanto taupīgi un atbildīgi;
- × izpratne par to, ka ekonomiskā izaugsme ir tikai viens no dzīves kvalitātes aspektiem;
- × izpratne par to, ka diskriminācija un nevienlīdzība cilvēku starpā kavē ilgtspējīgu attīstību.

V. Reķe un V. Sūniņa semināra prezentācija "Apelsīna stāsts attīstības izglītībā"

Mācību priekšmetu metodisko komisiju darbs attīstības izglītības jomā

Valodu metodiskā komisija

Pedagogiem tiek piedāvāts ar attīstības izglītību saistītās atbilstošās tēmas iekļaut mācību priekšmetu tematiskajos plānos. Piemēram, tādas tēmas kā migrācija, globalizācija, sabiedrības stereotipi par cittautiešiem, mūžizglītība, dabas resursu saudzēšana u.c.

Pedagogi tiek rosināti diskutēt dažādām tēmām. Tēmu piemēri.

Globālā izglītība:

- × *Ar ko atšķiras jēdzieni "izglītība" un "globālā izglītība"?*

Iekļaušanās un sadarbība:

- × *Kā globāla sadarbība un līdzdarbošanās ietekmē mūsu katra dzīves kvalitāti?*

Mainīga pasaule:

- × *Kādas ir problēmas un ieguvumi mūsdienu mainīgajā pasaulē?*

Migrācija:

- × *Vai pārcelšanās uz citu valsti parasti ir saistīta ar vēlmi uzlabot dzīves kvalitāti?*

Starptautiskā drošība:

- × *Salīdziniet viesstrādnieku un nenodarbinātu cilvēku lomu svešā valstī.*
- × *Kāda ir jūsu attieksme pret bērnu darba ekspluatāciju ražas novākšanā?*

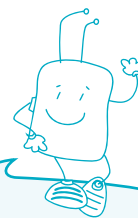
Vides un klimata jautājumi:

- × *Cik lielā mērā vides un klimata jautājumiem ir globāls raksturs?*

Pedagogi diskutēja par to, ko cilvēks iegūst attīstības izglītības procesā.

Diskusijā tika izteikti viedokļi, ka attīstības izglītības rezultātā cilvēks:

- × iegūst dzīvei nepieciešamu informāciju;
- × spēj informāciju salīdzināt, analizēt, izvērtēt un pielietot konkrētā dzīves situācijā;
- × spēj radīt jaunas idejas dzīves kvalitātes uzlabošanai;
- × rīkojas ētiski, atbildīgi, ar skatu nākotnē;
- × spēj ar savu pozitīvo attieksmi iedvesmot līdzcilvēkus zaļas planētas saglabāšanai.

Skolēni aktīvāk

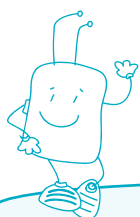
iesaistījušies taupīšanas procesā, lielāku uzmanību pievērš papīra lietderīgai izlietošanai, mācību līdzekļu apvākošanai, kļuvusi pozitīvāka attieksme pret ēdienu, aktīvāk iesaistās labdarības akcijās.

Dabaszinātņu metodiskā komisija

Dabaszinātņu metodiskās komisijas pedagogi ir iesaistījušies vairākos ar ilgtspējīgu attīstību saistītos

pasākumos. Skolā notika Vides nedēļa, kurā mācību priekšmetu skolotāji organizēja daudzveidīgas aktivitātes skolēniem par ilgtspējīgu attīstību.

Fizikas skolotāji organizēja diskusijas klubu par alternatīviem enerģijas ieguves avotiem. Diskusijas pamatideja: taupīsim neatjaunojamus resursus un domāsim par piesārņojuma samazināšanu. Diskusijas rezultāta gūta atziņa, ka alternatīviem enerģijas iegūšanas avotiem ir ne tikai plusi, bet arī mīnusi.

Jau pirmajā semestrī notikušajās vecāku sapulcēs par ekoloģiskās pēdas mērīšanu vecāki pauda gandarījumu par vides problēmu apspriešanu ar skolēniem un izteica vēlmi iesākt darbu turpināt.

Ģeogrāfijas skolotājs organizēja mācību pētnieciskās ekskursijas par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas jautājumiem. Skolēnu grupas devās uz Ķemeru Nacionālo parku. Aktīvākie dabas pētnieki piedalījās ekspedīcijā uz Vormsi salu Igaunijā. Skolēniem tika dota iespēja iepazīties ar bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas nepieciešamību, kā arī salīdzināt dažādu valstu pieredzi dabas daudzveidības saglabāšanā.

V. Reķe un A. Ūpis un A. Meirāns, gatavojoties izglītojošam semināram pedagogiem

Ķīmijas skolotājs strādā ar dabas resursu taupīšanas jautājumiem, vairāk iesaistot skolēnus zinātniski pētnieciskās aktivitātēs skolā un ārpus tās. Skolēni ar saviem pētījumiem piedalās LU organizētajās Zinātniskajās kafejnīcās un RTU organizētajās pētnieciskajās laboratorijās.

Bioloģijas skolotājs gan mācību stundās, gan ārpus tām ar skolēniem strādā pie tēmas par ūdens taupīšanu ikdienas dzīvē, veic ekoloģiskās pēdas mērījumus un aktīvi darbojas, rosinot skolēnus izvēlēties Godīgas tirdzniecības preces. Skolēniem tika piedāvāta iespēja darboties Praktiskajās laboratorijās, kurās ar zinātnisku pieeju tika atklāts, kā mēs ikdienā mazgājam traukus un veļu; ar modru skatu tika pavērots, kā izlietojam ūdens resursus, kā iepērkamies. Skolēnus rosināja domāt, kā mēs varam mainīt savas ikdienas paradumus – tas bieži ir ļoti grūti, bet tik nozīmīgi mums visiem uz šīs planētas Zeme, kura mums ir tikai viena!

Semināra izvērtējuma diskusija.
V. Reķe, S. Gromska, V. Sūniņa, A. Ūpis

Sākumskolas metodiskā komisija

Novadītas četras mācību stundas: vizuālā māksla, dabaszinības, latviešu valoda, sociālās zinības. Mācību stundu temati bija: *Miera diena planētā*, *Mēs par drošu vidi*, *Ko es varu darīt planētas saglabāšanā* u.c.

Bērni veidoja dažādus plakātus un projektus. Mācību stundu norise, skolēnu iesaistīšanās un veiktie darbi tika pārrunāti pedagogu komandās. Kopīgajās sanāksmēs atklājās dažādas problēmas:

- × Skolēni maz zina par bērnu dzīvi citās valstīs.
- × Skolēni neizprot patiesos draudus planētai.
- × Ir grūtības globāli uztvert pasaulē notiekošo kopveselumā. Skolēni galvenokārt spēj problēmas reducēt Latvijas situācijā.

Otrajā semestrī plānojam papildināt metodiskajās komisijās tēmu sarakstu, ar ko strādāt klasēs, iekļaujot tēmas par globalizāciju, sociālo taisnīgumu, bērnu tiesībām un pienākumiem, vides drošību u.c.

Pedagogi par globalizācijas problēmām runā vecāku sapulcēs. Jau pirmajā semestrī notikušajās vecāku sapulcēs par ekoloģiskās pēdas mērīšanu vecāki pauda gandarījumu par vides problēmu apspriešanu ar skolēniem un izteica vēlmi iesaistīties darbu turpināt.

Klašu audzinātāju metodiskā komisija

Klašu audzinātāju metodiskajā komisijā tika sniegts informatīvs ieskaits projekta būtības izpratnē, projekta mērķos un uzdevumos, projekta komanda dalījās iespaidos par gūtajām zināšanām un pieredzi darbā ar skolēniem par tādām tēmām kā migrācija, globalizācija, attīstības izglītība u.c.

Tika izteikts priekšlikums attīstības izglītību iekļaut klašu audzinātāju programmās un klases stundās.

Klašu audzinātāji tika uzrunāti ar jautājumu: „Kas ir attīstības izglītība?”

Lai rosinātu interesi, tika doti atbilžu varianti:

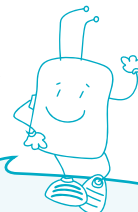
- Bagātu cilvēku sponsorēts fonds, lai paplašinātu skolēnu zināšanas par darba tirgu un skolēnu vietu tajā.
- Aktīvs mācību process, balstīts solidaritātē, vienlīdzībā, iekļaušanā un sadarbībā. Tas ļauj cilvēkiem attīstīt savu izpratni par starptautiskās attīstības prioritātēm un ilgtspējīgas attīstības principiem.
- Nabadzīgo pasaules valstu atbalsta fonds.
- Tā ir mīts, tādas nemaz nav.

Semināra par migrāciju un globalizāciju dalībnieki skolēni I. Macats, L. Bekere, L. Vorslova prezentē globalizācijas ietekmi Japānā un Latvijā

Atklātās mācību stundas un klases audzinātāja stundas

Uz šīm stundām citi pedagogi tiek savlaicīgi uzaicināti, kā arī iesaistīti mācību stundas norisēs – diskusijās. Mācību stundas beigās tiek piedāvātas izvērtējuma anketas, lai noskaidrotu pedagogu viedokļus un izpratni par konkrēto mācību stundu. Pēc mācību stundas tiek veikta stundas analīze un pārrunāta metodika un mācību stundā redzētais.

Skolēni tika rosināti domāt,
kā mēs varam mainīt savas ikdienas
paradumus, kas bieži ir ļoti grūti, bet tik
nozīmīgi mums visiem uz šīs planētas
Zeme, kura mums ir tikai viena.

Ieguldītā darba pozitīvās iezīmes:

- × Skolēni aktīvāk iesaistījušies taupīšanas procesā, lielāku uzmanību pievērš papīra lietderīgai izlietošanai, mācību līdzekļu apvākošanai, kļuvusi pozitīvāka attieksme pret ēdienu, aktīvāk iesaistās labdarības akcijās. Skolēni ir izveidojuši un prezentējuši plakātus par vides saglabāšanu un tiek rakstīti zinātniski pētnieciskie darbi par sociālo taisnīgumu un globalizācijas jautājumiem.
- × Vecāki labāk izprot audzināšanas un mācību stundās ieguldīto darbu par vides un globalizācijas jautājumiem.
- × Skolotāji mērķtiecīgāk plāno audzināšanas un mācību stundas, iekļaujot tajās jautājumus par globalizāciju, sociālo taisnīgumu, migrāciju, godīgas tirdzniecības nozīmi u.c.
- × Ieguldītais darbs ir ietekmējis sabiedrību kopumā, piemēram, skolas bibliotēkā, kur regulāri iegriežas skolotāji un skolēni, bibliotekāri izvieto grāmatas par vides saudzēšanu, tādējādi piesaistot attīstības izglītības tematikai to cilvēku uzmanību, kuri par šiem jautājumiem vēl nav aizdomājušies.

Lizuma vidusskolas komanda par sevi

Skolas projekta komandā darbojās Irēna Ābeltiņa (projekta komandas koordinatore), Inese Dambe, Nanija Biezā, Anita Kostigova, Uģis Aigars, Jānis Pūcītis, Agnese Ice, Ilma Melne, Lauris Kamarūts.

Projekta laikā skolas projekta komanda ieguva vērtīgus metodiskos materiālus, ko izmantot darbā ar skolēniem. Skolas komanda atzīst par būtisku ieguvumu iespēju uzzināt citu skolu pieredzi attīstības izglītības jomā. Nozīmīgs ieguvums bija skolēnu līderības prasmju attīstīšana, viņiem vadot nodarbības saviem vienaudžiem.

Visinteresantākais projekta komandas dalībniekiem projektā bija tikties ar ziņošiem un erudītiem cilvēkiem, no kuriem katrs bija eksperts un autoritāte savā jomā.

Pēc projekta beigām skola ir gatava vadīt nodarbības par attīstības izglītības tematiku savas skolas un novada

kolēģiem. Skola ir uzsākusi darbu pie klašu audzinātāju programmas uzlabošanas un plāno nākotnē tajā iekļaut jaunas tēmas par norisēm citur pasaulē un tēmas, kas vērstas uz globālās pilsonības prasmju attīstīšanu skolēniem.

Projekta gaitā projekta komandas dalībnieki mainījuši savus uzskatus par to, kas ir attīstības izglītība un cik daudz par to ir nepieciešams runāt skolā un plašākā sabiedrībā. Katrs komandas dalībnieks daudz labāk izpratis to, ka globalizācija nav abstrakts jautājums, tā ir realitāte, ar ko ir jārēķinās, un tā būtiski ietekmē dzīvi šobrīd.

Projekta īstenošanas laikā tika izstrādāts skolas attīstības plāns 2011.–2015. gadam, projekta ietekmē tajā īpaši tika aktualizēti jautājumi par ilgtspējīgu attīstību un ilgtspējīgu skolu. Skola iesaistījusies dažādās aktivitātēs vietējā sabiedrībā, kas vērtas uz ilgtspējīgas attīstības iedzīvināšanu praktiskā darbībā.

Projekta ideju izplatīšana Lizuma pagastā – ilgtspējīgas attīstības jautājumu aktualizēšana

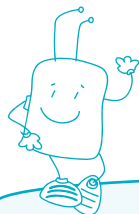
Irēna Ābeltiņa, Nanija Biezā, Anita Kostigova, Ilma Melne un Agnese Ice

Lizuma vidusskolas komanda ir viena no deviņām Latvijas skolu komandām, kas ieguva iespēju piedalīties projektā “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā”. Lizuma vidusskola ir īpaša ar to,

ka atrodas Lizuma muižas pilī. Lizuma pagasta centru veido muižas kultūrvēsturiskais centrs ar parku. Pagasts var lepoties ar vietām, kas saistītas ar rakstnieka Apsīšu Jēkaba dzīvi un daiļradi.

Lai pagasts varētu attīstīties, nepieciešams apzināt un saprātīgi izmantot pagastā esošos dabas, kultūras un cilvēku resursus. Dabas resursu lietošana ir ilgtspējīgas attīstības pamats, to kvalitāte un racionāla izmantošana nosaka ekonomikas attīstību Lizuma pagastā, iedzīvotāju dzīves kvalitātes līmeni.

Tā kā ikviena cilvēka dzīvi arvien vairāk ietekmē tas, kas notiek citur pasaulē, skolas un sabiedrības komandas darbībai projekta ietvaros ir mērķis dot iespēju iedzīvotājiem un uzņēmējiem iegūt zināšanas par ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnēm un aicināt tās praktiski izmantot Lizuma pagasta vides sakārtošanā un resursu izmantošanā, parādīt, ka globālais ir mūsu ikdienas lokālās dzīves sastāvdaļa, radīt izpratni par to, ka mēs esam saistīti ar vidi un cits ar citu. Komandas darbības mērķis ir veicināt Lizuma vidusskolas skolēnu līdzdalību Lizuma pagasta resursu apzināšanā, izpētē un saglabāšanā.

Ir ideja skolā organizēt ūdens taupības nedēļu. Šajā nedēļā esam iepļānojuši izvietot skolā informatīvus materiālus par ūdeni, iesaistīt jauniešus konkursos un radošās aktivitātēs.

Lizuma pašvaldībai ir liela pieredze vides sakārtošanas jautājumu risināšanā. Desmit gadus Lizuma pagasts ir piedalījies un ieguvis godalgotas vietas konkursā „Sakoptākais Latvijas pagasts”, bet 2008. gadā atzīts par sakoptāko pagastu Latvijā. Lai turpinātu šīs tradīcijas, projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” komanda 2010. gada vasarā organizēja konkursu „Sakoptākā Lizuma pagasta sēta 2010”, akcentējot bioloģisko, videi draudzīgāko un ilgtspējīgāko jautājumu īstenošanu pagasta iedzīvotāju saimniecībās. Lai attīstītu skolēnu radošo darbību, tika organizēts zīmējumu konkurss „Skaista mana tēva sēta” un eseju konkurss „Cilvēki, mājas, likteņi”. Konkursa noslēguma pasākumu organizēja Lizuma pagasts valsts svētku priekšvakarā.

Pagasta iedzīvotājiem ir organizēti dažādi informatīvi pasākumi. Skolēni ir informējuši savus vienaudžus par attīstības izglītības jautājumiem un problēmām. Skolotāji ir vadījuši stundas sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas skolēniem par dažādām tēmām, kas saistītas ar attīstības izglītību. Ir sniegta informācija gan pagasta, gan novada masu medijos, sākts darbs pie attīstības jautājumu aktualizēšanas pagasta saimniekošanas modeli Lizumā, akcentējot ilgtspējīgas saimniekošanas iespēju izmantošanu.

„Sakoptākā lauku viensēta” – „Silieši”. S. Burkite un projekta komanda priecājas par skaistajām puķu dobēm

Projekta ideju izplatīšana Lizuma vidusskolā

Pagājušajā mācību gadā mūsu skolas komanda iepazīstināja Lizuma vidusskolas skolēnus un skolotājus ar projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” aktivitātēm. Pastāstījām par pašu projektu, skaidrojām, kas ir attīstības izglītība, globālā attīstība, starptautiskā izglītība un starpkultūru attiecības. Iepazīstinājām klātesošos ar vides un klimata jautājumiem, ar ekoloģisko pēdu. Mēs arī iesaistījām jauniešus dažādās aktivitātēs un spēlēs. Skolēnu atsaucība bija liela. Vislielāko interesi izraisīja ekoloģiskās pēdas nospieduma noteikšana. Mēs regulāri piedalāmies arī citās ar vidi saistītās aktivitātēs. Kā jau katru gadu, Lizuma vidusskola piedalās apkārtējās vides sakopšanas talkās. Regulāri sakopjam skolas apkārtni. Tā kā skolas parks ir ļoti liels, darba pietiek visiem, šajās talkās piedalās pat pirmklasnieki. Gandarījums par paveikto ir visiem. Nu jau kā pašu par sevi saprotamu uztveram pagasta ceļmalu sakopšanu katru pavasari. Secinājums ir viens – ja pats esi kopis, nemaz vairs negribas nevēriņi

nomest papīrus vai ko citu, jo dzīvot sakoptā vidē ir daudz patīkamāk.

Tuvākajā nākotnē esam ieplānojuši turpināt iesākto un iepazīstināt jauniešus ar projekta aktivitātēm, informatīviem materiāliem, tematiskajām spēlēm – šoreiz par ūdens resursiem un godīgu tirdzniecību. Ir ideja skolā organizēt ūdens taupības nedēļu. Šajā nedēļā esam ieplānojuši izvietot skolā informatīvus materiālus par ūdeni, iesaistīt jauniešus konkursos un radošās aktivitātēs. Ir iecere izveidot „filmu pēcpusdienu”, kurā skolēniem demonstrētu informatīvus video par ūdens resursiem. Kādā skolas līnijā varētu debatēt par ūdens resursiem, piemēram, kāpēc šos resursus vajadzētu izmantot taupīgi? Mēs vēlamies, lai jaunieši izprot to, ka dabas resursi nav neizsmeļami un ka tie būs nepieciešami arī nākamajām paaudzēm.

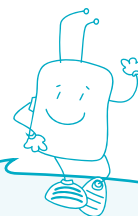
Latviešu valodas stunda 7. klasē "Pasaule ienāk mūsu mājās". Stundu vada skolotāja A. Kostigova

Projekta ideju izmantošana jauniešu radošo darbu un ideju konkursā Gulbenes novadā

Ilgspējīga attīstība ir attīstība, kas nodrošina vajadzību apmierināšanu šodien, neradot risku nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējām. Ilgtspējīgas attīstības kapitāls ir dabas resursi, ekonomiskais un sabiedriskais kapitāls. Ir jāsāk kaut kas darīt, lai kontrolētu resursu patēriņu. Mēs gribētu redzēt mūsu sabiedrību radošu, saprotošu, iecietīgu un dinamisku.

Eiropas Komisijas *Europe Direct* informācijas centrs Gulbenē, Gulbenes jauniešu centrs „Bāze” 2010. gada pavasarī izsludināja radošo darbu un ideju konkursu

Gulbenes novada vidusskolu un arodvidusskolu audzēkņiem. No mūsu skolas piedalījās 11. klases komanda, kuru pārstāvēja Rūta Bokta, Linda Dambe, Lauris Kamarūts, Kārlis Briedis, Mārtiņš Deksnis un skolotāja konsultante Inese Dambe.

Lai attīstītu skolēnu radošo darbību, tika organizēts zīmējumu konkurss „Skaista mana tēva sēta” un eseju konkurss „Cilvēki, mājas, likteņi”.

Šī konkursa mērķis bija veltīts izpratnes veicināšanai sabiedrībā par ilgtspējīgas attīstības nepieciešamību, atbildīgu patēriņu vietējā, reģionālajā, nacionālajā un Eiropas līmenī, ietverot dažādas sociālās grupas: skolēnus, valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekus, politiķus, uzņēmējus, akadēmisko personālu, kā arī ikvienu interesentu.

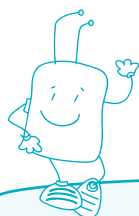

Nodarbību "Ekoloģiskā pēda" 12. klasē vada L. Kamarūts.

Konkurss norisinājās trīs kārtās:

- × Pirmās kārtas uzdevums bija izstrādāt rīcības plānu un aktivitātes, kādas būtu nepieciešamas veikt, lai savā pagastā piesaistītu un noturētu cilvēkkapitālu. Lai paveiktu šo uzdevumu, mēs anketējām Lizuma pagasta iedzīvotājus un uzzinājām viņu domas par labklājības līmeni mūsu pagastā. Analizējām pašreizējo situāciju, veidojām rīcības plānu, izdarījām secinājumus un ieteikumus Gulbenes novada domei.

- × Otrajā kārtā bija jāveido reklāmas kampaņa vietējā dabas un ekonomiskā kapitāla resursu taupīšanā. Mūsaprāt, visstraujāk sarūkošais zemes resurss ir nafta, tādēļ arī veidojām video par naftas taupīšanu. Video ir apskatāms gan portālā www.draugiem.lv, gan arī www.youtube.com. Kā otru reklāmas veidu mēs izvēlējāmies afišu, jo pagastā un skolā aprīļa mēnesis ir apkārtnes sakopšanas laiks.
- × Trešajā kārtā bija jāorganizē inovatīvs pasākums aktīva un veselīga dzīvesveida veicināšanai, ietverot tādas tēmas kā uzturs, veselība, fiziskās aktivitātes, mājoklis, enerģijas patēriņš, mobilitāte. Mēs intensīvi domājām, ar kādām metodēm pievērst minētajiem lielāku sabiedrības uzmanību. Šo pasākumu mēs organizējām savā klasē, nosakot globālās pēdas nospiedumu.

Mēs vēlamies, lai jaunieši izprot to, ka dabas resursi nav neizsmejami un ka tie būs nepieciešami arī nākamajām paaudzēm.

Eiropas dienas ietvaros 7. maija noslēguma pasākumā Vecgulbenes muižā tika prezentēti labākie konkursa darbi. Konkursā kopumā piedalījās septiņas komandas no Gulbenes novada, kas arī bija sagatavojušas ļoti labus darbus. Sadarbībā ar starptautisko projektu „City-Zen” notika foruma teātris, apaļā galda debātes starp vietējiem jauniešiem, pilsoņiem, bezpeļņas organizāciju pārstāvjiem, uzņēmējiem, Gulbenes novada deputātiem, lai apspriestu jautājumus par ilgtspējīgu attīstību, atbildīgu patēriņu un

izstrādātu rekomendācijas iesniegšanai Gulbenes novada domei un Eiropas Komisijai.

Pasākuma laikā bija aplūkojama konkursa darbu izstāde, kuras apmeklētāji varēja iepazīties ar inovatīviem priekšlikumiem un labāk izprast atbildīga patēriņa būtību.

Ļoti liels pārsveigums bija saņemt SIA „Rubate” valdes priekšsēdētāja Māra Slīdes piešķirtās pārsveiguma balvas. Viena no tām bija 100 Ls papildizglītības ieguvei un iespēju strādāt vasarā uzņēmumā SIA „Rubate”. Bet vislielākais gandarījums bija par izcīnīto 1. vietu šajā konkursā. Galvenā balva – dalība jauniešu apmaiņas programmā Anglijā – nonāca pie mums.

Vakara otrā daļa norisinājās Jauniešu centrā „Bāze”, kur spēlējām dažādas spēles un atpūtāmies neformālā gaisotnē.

Radošo darbu konkursa uzvarētāji. No kreisās: Lizuma pagasta pārvaldnieks U. Aigars, 11. klases komanda – L. Dambe, L. Kamarūts, R. Bokta, K. Briedis, klases audzinātāja I. Dambe, skolas direktore I. Ābeltiņa

Lizuma vidusskolas vietējās kopienas iniciatīva projekta ietvaros – konkursa „Sakoptākā Lizuma pagasta sēta 2010” nolikums.

Viļakas pamatskolas un Viļakas Valsts ģimnāzijas komanda par sevi

Skolas projekta komandā darbojās Ilze Strapcāne, Anželika Ločmele (projekta komandas koordinatore), Sarmīte Šaicāne, Biruta Miņina, Irēna Logina, Vita Dortāne, Veneranda Medne, Vija Kleģere, Inese Dvinska, Rigonda Šakina, Reinis Jeromāns, Ieva Kuzņecova.

Skolas komandai būtisku atbalstu projekta laikā sniedza Viļakas novada pašvaldība. Pašvaldība skolu atbalstīja transporta jautājumos un dažādu aktivitāšu īstenošanā. Skolas komanda izsaka pateicību Viļakas novada pašvaldības priekšsēdētājam Sergejam Maksimovam un izpilddirektoram Aldim Pušpuram.

Projekta laikā skolas projekta komanda ieguva jaunu informāciju, izdala materiālus darbam mācību stundās, jaunus domubiedrus, ar ko turpināt sadarbību novadā.

Visinteresantākais projekta komandas dalībniekiem projektā bija tikšanās ar dažādiem cilvēkiem – jomas ekspertiem un interesantām personībām, iegūta jaunā pieredze.

Pēc projekta beigām skola ir gatava nodot informāciju par attīstības izglītību ne tikai savas skolas skolotājiem, bet arī interesentiem novadā. Skolas komanda ir gatava turpināt darboties saskaņā ar projekta idejām.

Projekta gaitā projekta komandas dalībnieki mainījuši savu attieksmi pret vairākiem jautājumiem, ir mazinājušies vairāki stereotipi. Gūtās zināšanas ir pielietotas praktiskā darbībā. Piemēram, skolā ir organizēta atkritumu šķirošana.

Attīstības/globālās izglītības jautājumu aktualizēšana Viļakas novadā

Ilze Strapcāne

Kļūstiet paši par tām pārmaiņām,
kuras vēlaties redzēt pasaulē

Mahatma Gandijs

Kā mēs nonācām līdz attīstības izglītībai

2010. gada sākumā radās iespēja pieteikties projektam par attīstības/globālo izglītību, ko izsludināja IAC sadarbībā

ar „Glen Latvija” un „LEEDS DEC”. Un tā mēs, domubiedru komanda no Viļakas pamatskolas un Viļakas Valsts ģimnāzijas, nolēmām veidot kopēju pieteikumu un startēt šajā projektā konkursā. Kā savā pieteikuma vēstulē rakstījām, mēs gribam piedalīties, jo tā būtu vēl viena iespēja mūsu izaugsmei, vēl viena iespēja mūsu novada attīstībai un vēl viena iespēja pasaules nākotnei. Jo mēs tam esam piemēroti, esam komanda ar bagātu individuālo un kolektīvo pieredzi, kompetenti un atvērti sadarbības partneriem, un esam no stratēģiski svarīgas vietas – ar mūsu novadu sākas Eiropas Savienība. Mūsu komandu raksturo: SADARBĪBA, ATVĒRTĪBA, PIEREDZE.

Sākotnēji bijām neziņā par projekta tematiku un darbības jomām, kas mūs sagaida projektā. Tomēr nojautām, ka tik nopietnu organizāciju virzīta doma nevar būt slikta, nelietderīga. Uzsākot darbu, bijām vienkārši domubiedri ar līdzīgiem uzskatiem par dzīvesveidu. Domājam, ka tagad esam kļuvuši par domubiedriem, kuri vienādi raugās uz pasauli.

Mēs darbojamies šādā sastāvā: komandas administratore – Ilze Strapcāne, Viļakas Valsts ģimnāzijas direktore, ķīmijas skolotāja; komandas koordinatore – Anželika Ločmele, Viļakas pamatskolas direktore, vēstures, sociālo zinību skolotāja; komandā darbojas dažādu mācību priekšmetu skolotāji: Irēna Logina – sākumskolas skolotāja, Biruta Miņina – vēstures, kulturoloģijas un sociālo zinību skolotāja, Sarmīte Šaicāne – latviešu valodas un literatūras skolotāja, arī Viļakas novada Izglītības, kultūras un sporta nodaļas vadītāja; ar mums kopā darbojas skolēni: Rigonda Šakina, 11. klases skolniece, un Reinis Jeromāns, 10. klases skolēns; kā arī kopīgam darbam neatteica Vija Kleģere – Viļakas novada domes attīstības plānošanas speciāliste un Inese Dvinska – grāmatvede vairākos uzņēmumos, Skolas padomes priekšsēdētāja, triju meitu mamma.

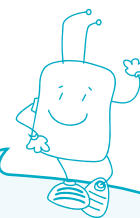

Projekta komanda kopā ar projekta koordinatoriem

Ko uzzinājām jeb – kā dzīvot labākā pasaulē?

Darbojoties projektā, esam daudz uzzinājuši. Klausījāmies izglītojošās lekcijas gan mūsu, gan ārzemju lektoru sniegumā, dzirdējām aizrautīgus stāstus par Namībiju, Šrilanku un Kaukāza valstīm, piedalījāmies interesantās nodarbībās, kurās modelējām un izspēlējām dažādas situācijas par globalizāciju, migrāciju, taisnīgumu un solidaritāti. Projekta organizatori mūs mudināja aizvien vairāk iesaistīties un aktīvi piedalīties ilgtspējīgas attīstības idejas tālākā popularizēšanā un realizēšanā. Mudināja skatīties daudz plašāk uz pasauli, kļūt atbildīgākiem, tādiem, kas vēlas kaut ko darīt un mainīt esošo situāciju, reizēm mainot arī skatu uz sevi.

Tātad mēs ieguvām priekšstatu par to, kā dzīvot labākā pasaulē.

Mūs satrauc tas, ka sabiedrība barbariski tērē resursus, lai nodrošinātu sevi ar nevajadzīgām lietām, bez kurām var iztikt. Veicot inventarizāciju mājas grāmatu plauktā, drēbju skapī, pieliekamajā kambarī, gandrīz ikviens var ieraudzīt daudzas lietas, kuras gadiem ilgi nav pamanītas, nerunājot par to aktīvu lietošanu.

Mūsu projektā iesaistījās un aktīvi darbojās Viļakas novada Izglītības, kultūras un sporta nodaļas vadītāja Sarmīte Šaicāne. Viņa atzīst, ka attīstības jeb globālā izglītība ir aktīvs mācīšanās process, kas šajā laikā aptvēris ne tikai projektā iesaistītās skolu komandas, bet arī novadu izglītības iestādes, novada Domes darbiniekus, sabiedrību. Attīstības izglītības termina izpratne ir ļāvusi cilvēkiem nonākt pie skaidrības par ilgtspējīgu attīstību, indivīda ietekmi un mijiedarbību ar pasaulē notiekošo, starpkultūru attiecībām, valstu ekonomiskajām attiecībām, sociālo taisnīgumu, abpusēji izdevīgu sadarbību, nabadzību un bagātību, tā ļauj ikvienam attīstīt savu izpratni par starptautiskām attīstības prioritātēm un ilgtspējīgas attīstības principiem, izzināt globālo problēmu izraisītājus

un ietekmes, kā arī veicina personisku iesaisti lēmumu pieņemšanā. Šodienas jaunatnei nākotnē nāksies pieņemt lēmumus par ļoti atšķirīgiem un pretrunīgiem jautājumiem globālajā pasaulē. Vēl viens risinājums, kā jaunatni rosināt kļūt par globālās pasaules pilsoņiem un savlaicīgi iesaistīties šo jautājumu risināšanā, ir uzsākt aktīvāku darbību ar jaunatni jauniešu iniciatīvu centros, aicināt jauniešus veidot jauniešu domes vai interešu klubus, biedrības u.tml. Lai mums visiem radošs, interesants un aizraujošs šis darbs, izzinot jauno un domājot, un rūpējoties par mūsu pasauli!

Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” dalībiece Viļakas novada domes attīstības plānošanas nodaļas speciāliste Vija Kleģere stāsta: „Projektā pārstāvu pašvaldību, tāpēc mans uzdevums ir informēt kolēģus par projekta gaitu un gūtajām jaunajām atziņām. Tādu ir pietiekoši daudz. Šķiet, ka reizēm runājam par vecām un sen zināmām lietām. Mani ieinteresējusi tēma: „Globalizācija un tās ietekme uz starpvalstu attiecībām un valstu attīstību”. Daudzas lietas sāku izprast citādi. Kā jebkurš process, lieta, arī šīs jaunās zināšanas ir izmantojamas dažādi. Man patīk iegūt jaunas zināšanas, jaunu izpratni par „vecām” lietām, patīk satikties ar aktīviem cilvēkiem, apmainīties viedokļiem. Kā teicis kāds gudrs cilvēks: „Viss, ko mēs zinām, nav jānes mugursomā uz muguras, bet tas mums pieder un ir izmantojams pēc vajadzības”. Pēc pamatprofesijas esmu agronome, tādēļ tuvāki man ir vides un klimata jautājumi, to risināšanas iespējas, nepieciešamība un vajadzības.”

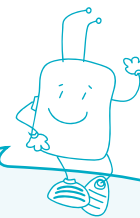
Mūs satrauc tas, ka sabiedrība barbariski tērē resursus, lai nodrošinātu sevi ar nevajadzīgām lietām, bez kurām var iztikt. Veicot inventarizāciju mājas grāmatu plauktā, drēbju skapī, pieliekamajā kambarī, gandrīz ikviens var ieraudzīt daudzas lietas, kuras gadiem ilgi nav pamanītas, nerunājot par to aktīvu lietošanu. Tātad tās tiek uzglabātas – nedodot nekādu labumu. Pozitīvi ir tas, ka ražotājs ir saņēmis atalgojumu, bet vai mums šo lietu vajadzēja iegādāties?

Ko darījām?

Pēc nodarbībām atbraucot mājās, sapratām, ka mēs varam kaut ko reāli paveikt. Un tā mēs nonācām pie domas, ka kaut kas ir jādara, lai pasaule mums apkārt attīstītos un veidotos iespējami labāka, drošāka,

lai mazinātos nabadzība, atkarība no citām valstīm, lai realizētos likumīgā vara un demokrātija, tiktu ievērotas cilvēktiesības. Tam par pamatu ir cilvēku izglītošana un informētība. Šīs problēmas mēs varam risināt, tikai darbojoties kopīgi, apzinoties mūsu ciešo savstarpējo saistību, novēršot pretrunas, veicinot sadarbību.

Esam atvērti sabiedrībai, tāpēc dalījāmies ar gūto pieredzi. Mūsu mērķis bija iepazīstināt ar semināros gūtajām idejām pēc iespējas lielāku mūsu novada sabiedrības daļu, iedzīvināt attīstības izglītības jautājumus mūsu novada izglītības iestādēs. Tāpēc izvēlējāmies organizēt Viļakas novada izglītības darbinieku konferences, kurās liela vērība tika veltīta attīstības izglītībai. Šajās konferencēs centāmies skolotājus iepazīstināt ar attīstības izglītības aktuālajām tēmām, piedāvājām savu redzējumu par to, kā mūs te, Latvijas pierobežā skar globālās attīstības jautājumi.

Lai aktīvāk ar mums
līdzdarbotos skolēni, organizējām
dažādas akcijas: zīmējumu konkursu,
apkārtnes sakopšanas talkas, akciju „Veco
lietu jaunā dzīve”, makulatūras vākšanas
kampanjas un izglītojošas nodarbības.

Kā atzina novada skolotāji – tā bija laba iespēja paskatīties uz pasauli mazliet no cita skatu punkta, uzzināt jaunu, nekur nepublikotu informāciju par globalizācijas procesiem pasaulē un to, kā tie ietekmē katru no mums vai kā mēs ietekmējam procesus pasaulē. Par to lielā mērā jāpateicas projekta komandai un Vidzemes Augstskolas lektoram *Dr.sc.pol.* Visvaldim Valtenbergam.

Svarīgi bija apjaust, ka tēma par attīstības izglītību ir svarīga jebkura vecuma bērniem, pat bērnudārza audzēkņiem, un ka šos jautājumus var ietvert visos mācību priekšmetos, visās vecuma grupās. Aptaujājot skolotājus, esam uzzinājuši, ka daudzi jau savās skolās organizē dažādus pasākumus, ka kaut līdzīgu ir darījuši, bet varētu darīt arī citādāk.

Lai aktīvāk ar mums līdzdarbotos skolēni, organizējam dažādas akcijas: zīmējumu konkursu, apkārtnes sakopšanas talkas, akciju „Vecu lietu jaunā dzīvē”, makulatūras vākšanas kampaņas un izglītojošas nodarbības. To darījam ne vien Viļakā, bet arī iesaistījām kolēģus novada skolās.

Aktīvākie makulatūras vācēji – 3. klases skolēni

Ko jaunu izdarījam? Ko iesakām citiem?

Attīstības izglītības jautājumi ienāk mūsu ikdienā arvien vairāk. Iedvesmojoties no projektā gūtajām idejām, pamatojoties uz gūtajām zināšanām un daudzpusīgo materiālu bāzes, mūsu komandas koordinatore Anželika Ločmele ir izveidojusi un piedāvā plānojumu fakultatīvajām nodarbībām pamatizglītības vecākā posma skolēniem. Izveidotajā materiālā ir tēmas, kam tiek pievērsta īpaša vērība – t.i., daudzveidība, dažādība pasaulē, savstarpējā mijiedarbība, globālais pilsonis, ilgtspējīga attīstība. Fakultatīvo nodarbību cikls veidots

35 stundām, un to var izmantot vēstures un sociālo zinību skolotāji, kā arī klašu audzinātāji. Kursa uzdevums – mērķtiecīgi sagatavot jauno cilvēku pamatotu un ētisku lēmumu pieņemšanai par savu nākotni, apzinoties globālās ietekmes sekas.

Kā atzīst autore, fakultatīvās nodarbības var kļūt par labu iespēju pavērt izglītojamajiem jaunus apvēršņus. Vai tieši pretēji – parādīt kā caur palielināmo stiklu to, kam ikdienā netiek pievērsta īpaša uzmanība. Darbs pie šo nodarbību plānojuma iedzīvināšanas, izdales materiālu sagatavošanas nav viegls un vēl prasīs vismaz vienu mācību gadu. Tomēr pirmie rezultāti sniedz gandarījumu un sola interesantu darbošanos tālāk.

Ko darīsim turpmāk?

Jau esam nosprauduši mērķi turpmākai darbībai, jo gada garumā mūsu projekta komanda ir strādājusi pie tā, lai novada skolās un sabiedrībā nonāktu informācija un attīstības izglītības jautājumi tiktu aktualizēti. Turpmākajā darba gaitā esam ielāgojuši organizēt novada mērogā pasākumu, kas parādītu attīstības izglītības praktisko nozīmi, parādītu, kā sabiedrība izprot globālo jautājumu nozīmīgumu. Akcijas noslēgumā notiks pasākums, kurā piedalīsies visa novada ļaudis, lai apkopotu rezultātus, izvērtētu ieguvumus un priecātos par paveikto.

Viļakas pamatskolas fakultatīvo nodarbību plānojuma piemērs attīstības izglītībā 7.–9. klašu skolēniem.

Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskolas komanda par sevi

Skolas projekta komandā darbojās Māra Zvīne (projekta komandas koordinatore), Irēna Cine, Dita Grigore, Ilva Zvirgzdiņa, Iveta Šteinberga, Gita Skujiņa, Otto Eglītis, Ivars Kalējs, Ivo Zeidmanis.

Skolas projekta komandu vienmēr aktīvi atbalstīja skolas direktore Ilze Ādamsons. Skolas direktore līdzdarbojās dažādu attīstības izglītības pasākumu īstenošanā skolā un ārpus skolas, rosināja skolas komandu iepazīstināt ar savu pieredzi arī plašāku sabiedrību ārpus skolas.

Projekta laikā skolas projekta komanda ieguva jaunas zināšanas par globālajām norisēm pasaulē un par to, kā popularizēt attīstības izglītības jautājumus vietējā sabiedrībā, kā panākt izmaiņas cilvēku domāšanā par norisēm visapkārt.

Visinteresantākais projekta komandas dalībniekiem projektā bija piedalīties IAC komandas veidotajās nodarbībās un ieklausīties dažādu cilvēku personīgās pieredzes stāstos par attīstības jautājumiem.

Pēc projekta beigām skola ir gatava iegūtās zināšanas nodot tālāk saviem skolēniem, kolēģiem un plašākai sabiedrībai.

Projekta gaitā projekta komandas dalībnieki ir mainījuši attieksmi pret videi saudzīgu rīcību, daudz vairāk tiek domāts par resursu taupīšanu ikdienā. Ir mazinājušies daudzi stereotipi par citiem cilvēkiem. Vairāk tiek domāts par to, kā „zaļi” rīkoties ikdienā. Iegūtās zināšanas aktīvi tiek nodotas citiem līdzcilvēkiem.

Radoša pieeja ārpusklases aktivitātēs Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskolā

Māra Zvīne, Ilva Zvirgzdiņa

„Globālā izglītība un attīstības izglītība ir aktīvi mācīšanās procesi, kuros cilvēki iemācās izprast globālo problēmu cēloņus un sekas, kā arī iegūst zināšanas

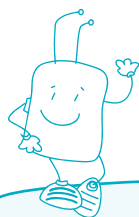
par to, kā pareizāk iesaistīties attīstības procesos,” teikts projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiālos.

Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskolas projekta komandas darbība vērsta uz šo iesaistīšanās jeb līdzdalības aspektu, līdz ar to mūsu veiktais darbs ir jomās, ar kurām ikvienam cilvēkam nākas saskarties ikdienā, nemaz nenojaušot, kā tas saistīts ar norisēm citur – pārējā pasaulē.

Attīstības izglītības jautājumu aktualizēšana skolas pārgājienos

Ūdens – viens no nepieciešamākajiem resursiem pasaulē un visvairāk pielietotais cilvēka dzīvē. Ko mēs par to zinām, ikdienā izmantojot savām vajadzībām? Pirmais, kas ienāk prātā, ir tas, ka ūdens tek no krāna, reizēm ūdens nav pietiekami kvalitatīvs, to varam noteikt pēc izskata un garšas. Par pārējo neaizdomājami. Projekta semināros iegūtie materiāli mūsos radīja lielāku skaidrību par ūdens izmantošanas apmēriem un problēmām pasaulē, resursu pietiekamību vai nepietiekamību dažādos pasaules reģionos. Iegūtos materiālus aprobējām savās klasēs, kā arī izmantojām katru iespēju interesantos skaitļus un faktus piedāvāt dažādām pieaugušo auditorijām. Ar iegūtajām zināšanām

dalījāmies ar sava un kaimiņu pagasta senioru organizācijām, Limbažu novada skolotājiem un sociālajiem darbiniekiem.

Dažu nodarbību – darbnīcu vadīšanā projekta komanda iesaistīja jauniegūtus palīgus – skolēnus, kuri vēlējās palīdzēt. Tas bija patīkams pārsteigums.

Lai paplašinātu skolēnu zināšanas par ūdens resursiem mūsu pagastā, tika izmantots tradicionālais pavasara pārgājiens. Pirms došanās tajā katra pamatskolas klase saņēma uzdevumu – pētīt dažādas ūdenstilpes pagasta teritorijā, paņemt no tām ūdens paraugus, lai skolā praktiskā nodarbībā noteiktu ūdens tīrību. Piektās

klases pētījums saistījās ar pagasta centra ūdensapgādes sistēmu, sestā klase bija devusies iepriekš plānotā izbraukumā ar laiviņām pa Salacu, tāpēc viņu pētījums bija saistīts ar upes ūdens novērošanu dažādās vietās, septītā klase noskaidroja pagasta diķu ūdens stāvokli, astotā klase pētīja, kāds ir ūdens bebru dambju rezultātā pārplūdušajās urgās un grāvjos. Šī klase veica vēl kādu nopietnu pētījumu attīstības izglītības tematikā – pie pagasta pārvaldes sekretāres noskaidroja ziņas par pagasta iedzīvotāju sastāvu – kopējo iedzīvotāju skaitu, nacionālo sastāvu, jaunāko un vecāko iedzīvotāju skaitu, emigrējušo skaitu uz ārvalstīm u.c. ziņas.

Sākumskolas klases pārgājienā devās ar citu uzdevumu – apmeklēt Viļķenes pagasta centrā esošos veikalus un noskaidrot tajos piedāvāto pārtikas produktu ražotājvalstis. Atgriezušies skolā, skolēni skolas ēdamzālē turpināja savu pētījumu, noskaidrojot, kādas izcelsmes pārtikas produkti atrodas ēdnīcas noliktavā.

Visu klašu pārgājiena dalībnieki par saviem pētījumu rezultātiem un uzzināto veidoja plakātu. Tajā ar zīmējumiem, skaitļiem, rakstiem un ūdens filtrēšanas rezultātā iegūtajiem faktiem atspoguļoja iegūto informāciju un iepazīstināja ar to visu skolas saimi, vecākus un citus skolas viesus.

Ūdens resursu jautājumu aktualizēšana

Attīstības izglītības darbnīcas skolā

Pārgājiena rezultātu atspoguļojumi – apraksti lieti noderēja nākošajā pasākumā. Pēdējā skolas dienā projekta komanda piedāvāja interaktīvas nodarbības „Nepārtrauktais aplis” abām klašu grupām. Gan sākumskolas, gan pamatskolas klases katra iesaistījās četrās darbnīcās par globalizācijas tēmām. Darbnīcās tika izmantoti Ziemas skolā un novadu semināros iegūtie materiāli. 1.–4. klašu skolēniem bija jāizvērtē savas vēlmes un vajadzības, jāapgūst migrācijas ābece, jāatrisina krustvārdu mikla par pašu un citu klašu uzzināto pārgājiena laikā, jāizpēta, no kurām valstīm nākuši dažādi pārtikas produkti, jānosaka, kuriem no zīmējumos attēlotajiem priekšmetiem, lietām, augiem, dzīvniekiem nepieciešams ūdens.

Ceturtais klases skolēni E. Eglīte, T. Ozoliņa, G. Haritonovs un D. J. Mauritis, skolotājas D. Grigores mudināti, prāto par migrācijas jautājumiem

5.–8. klašu skolēni noskatījās filmu „Stāsts par lietām”, izspēlēja *Globālo Bingo*, risināja krustvārdu miklu par Viļķeni un veica *Ūdens auditu* skolā, kā arī izvērtēja vēlmes un vajadzības. Četras interaktīvās nodarbības deva iespēju ikvienam dažu stundu laikā likt lietā savu un skolas biedru uzzināto par vietējo pagastu pārgājiena laikā. Dažu nodarbību – darbnīcu vadīšanā projekta komanda iesaistīja jauniegūtus palīgus – skolēnus, kuri vēlējās palīdzēt. Tas bija patīkams pārsteigums, ka komanda piepulcēja sev skolēnus, kurus bija ieinteresējušas iepriekšējās projekta aktivitātes, un skolēni ar atbildības sajūtu iesaistījās savu vienaudžu izglītošanā.

Informācija par attīstības izglītības darbnīcām pagasta svētkos

Nacionālās identitātes un kultūru daudzveidības tematika skolas pasākumos

Septembra mēnesī, Miķeļdienas noskaņās, katru gadu skolā notiek ziedu paklāju veidošana, kurā katra klase veido savu augu un ziedu kompozīciju. Šoreiz virsvadību uzņēmās projekta komanda, izveidojot ziedos tērptu projekta simbolu Satelītu un aicinot pārējās klases veidot no dažādiem dabas materiāliem latviešu tautiskos rakstus. Miķeļdienas nedēļā zālienā pie skolas kafejnīcas krāsainie rudens ziedi, zīles, sūnas, sēnes, koku sprunguliši sagūla tautisko rakstu zīmēs. Tas, ka Satelīts piedroņās latviskajiem Miķeļiem, nebija bez nodoma. Oktobra pirmā nedēļā skolā bija *Nedēļa kopā ar Satelītu*. Katra diena tika veltīta kādam ar projektu saistītam pasākumam. Pirmā diena – *Satelīta Modes skatei*. Tajā ikviens skolēns varēja projekta simbolu Satelītu „ietērpt”, izmantojot dažādas vizuālās mākslas tehnikas, mājturības stundās gūtās iemaņas darbā ar audumu un dabas materiāliem. Piedalījās 29 modelētāji, kuru darbus visas nedēļas garumā vēroja skolēni, novērtēja žūrija un noteica veiksmīgākos.

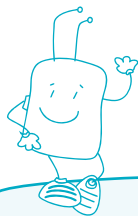
Nākošajā dienā notika sprinta konkurss *Esi atjautīgs!* Šīs dienas laikā ikviens varēja pārbaudīt sevi, vai ir ievērojis, kas skolā redzams un lasāms pie sienas dažādos standos. Galvenā vērība bija pievērstā projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” standam un skolas komandas izveidotajam bukletam. Jautājumi bija par projekta tematiku, par projekta mērķi, laiku, dalībkskolu skaitu Latvijā, dalībniekiem no mūsu skolas.

Satelīta Modes skate. Skolēnu veidotie Satelīta tērpu modeļi

Šādi sprinta konkursi mūsu skolā ir ierasti, jo tie piesaista skolēnus ar atbildžu iesniegšanas īso termiņu – katru starpbrīdi standā parādās viens jautājums, uz kuru skolēnam tūlīt jāatbild, uzrakstot pareizās atbildes varianta ciparu uz lapiņas un iemetot pastkastītē. Nākošajā starpbrīdī starp pareizo atbildžu autoriem notiek izloze, kurā viens iegūst kādu suvenīru vai saldumu. Šoreiz atbildes bija atrodamas skolas telpās, izpētot standus, taču citreiz, kad atbildes nav tik

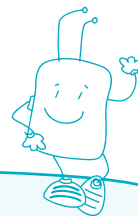
viegli atrodamas, tiek likti lietā mobilie telefoni, lai lūgtu vecāku palīdzību pareizās atbildes iegūšanā.

Esam pārliecināti, ka jaunā paaudze būs gatava līdzdarboties globālo jautājumu risināšanā, sākot ar sevi, savu tuvāko apkārtni un saviem līdzcilvēkiem.

Nākošā diena sasaistījās ar Satelītu un latvisko Miķelīti, latviešu tautiskajiem rakstiem un citu tautu rakstiem. Konkursā *Zini vai mini* dalībniekiem nācās

noteikt, kuras tautas tērpus attēlos redzamajos tautu tērpos, kādas līdzīgas rakstu zīmes saskatāmas latviešu un citu tautu rakstos, kā atšķirt latviešu tautas tērpu no citu tautu tērpiem. Šis konkursa uzdevums – likt bērniem saskatīt kopējo un atšķirīgo globālajā pasaulē. Par savu veikumu šajā nedēļā katrs skolēns, kurš bija iesaistījies Satelīta organizētajos pasākumos, saņēma pateicības rakstus un diplomus.

Ikdienas

sprinta konkursi bija tā iepatikušies sākumskolas skolēniem, ka viņi vēlējās vēl vienu – par iepriekš neplānotu tēmu: „Pasaules dzīvnieki.”

Satelīts piedāvāja skolēniem arī mājas uzdevumu. Tā ideja – lai katrs iepazītos ar projekta mājas lapu interneta adresē www.skolaskasateliti.lv. Skolēniem nācās izskatīt foto galerijas, lai atbildētu, kurus mūsu komandas dalībniekus var redzēt fotogrāfijās, atrast plašākā pasākuma ar komandas iesaistīšanos – *Himnas Goda diena Viļķenē* – aprakstu, noskaidrot, kad notikuši citi ar projektu saistīti pasākumi Viļķenē un Latvijā, un atbildēt, kādos ar šo projektu saistītos pasākumos citi skolas skolēni piedalījušies.

Top atbildes Sprinta konkursa laikā. R. Zaks un K. Lošina vēl prāto par pareizo atbildi, bet A. V. Lošinas un S. Paegles darbošanās liecina, ka viņām atbilde gatava

Ikdienas sprinta konkursi sākumskolas skolēniem bija tā iepatikušies, ka viņi vēlējās vēl vienu, par iepriekš neplānotu tēmu – „Pasaules dzīvnieki.” Protams, Satelīta komanda neatteica, un piektdien visiem bija prieks atbildēt uz jautājumiem par sev tuvu tēmu.

Viss pieminētais projekta komandas veikums pakārtots tam, lai realizētu attīstības izglītības uzdevumus. Kā teikts projekta dokumentos, „Attīstības izglītība ir priekšnoteikums, lai Latvijas iedzīvotāji uzlabotu savas zināšanas un spētu pilnvērtīgi iesaistīties globālajā politikā,” jo „Iedziļināšanās savstarpējās sakarībās prasa

garīgu, intelektuālu un praktisku gatavību”. Skolas projekta komandas darba plānošana, mācību stundu plānu aprobēšana, dažādu pasākumu sagatavošana un organizēšana vērsta uz gala rezultātu, kurā pastiprinās skolotāja kā tiešā attīstības izglītības ieviesēja loma, un jaunā paaudze būs gatava līdzdarboties globālo jautājumu risināšanā, sākot ar sevi, savu tuvāko apkārtni un saviem līdzcilvēkiem.

Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskolas 1.–4. klašu Sprinta konkursa uzdevumu piemērs.

Misas vidusskolas komanda par sevi

Skolas projekta komandā darbojās Rūta Kārkliņa, Loreta Orinska, Valentīna Kordasa, Ingrīda Vaisjune (projekta komandas koordinatore), Valija Vaina, Lieta Jaunzeme, Inese Pučeka, Liene Spalva, Anastasija Mihailova.

Projekta laikā skolas projekta komanda ieguva jaunas idejas un metodes darbam skolā. Projekta dalībnieki atzīst, ka ieguvuši argumentētu pamatojumu tam, ko dara, un tam, kā cilvēka rīcība ietekmē gan paša, gan citu cilvēku dzīvi.

Visinteresantākais projekta komandas dalībniekiem projektā bija daudzveidīgās pasaules iepazīšana caur daudzveidīgiem cilvēkiem.

Pēc projekta beigām skola ir gatava dalīties pieredzē un projekta laikā iegūtajos materiālos ar citu skolu kolēģiem. Komanda gatava palīdzēt un līdzdarboties pasākumu, akciju organizēšanā citās skolās.

Projekta gaitā projekta komandas dalībnieki mainījuši savu izpratni par to, ka no katra cilvēka lielā mērā ir atkarīgs, kāda būs visu cilvēku kopīgā nākotne. Tāpēc svarīgi par attīstības izglītības jautājumiem mācīt skolēnus jau savlaicīgi – sākumskolā, lai varētu jēgpilni turpināt darbu citos vecumos. Projekta dalībnieki atzīst, ka ir mainījušies ieradumi taupīt, un lietas kalpo ilgāk un tiek izmantotas atkārtoti.

Misas vidusskolas Pirmsskolas izglītības iestāde – mazais satelīts attīstības/globālajā izglītībā

Valentīna Kordasa

Reiz bija... Bija kūdras purvs un dejojošas maldugunis. Šajā vietā 1962. gadā tapa Misas ciemats un Misas kūdras fabrika. Radās nepieciešamība pēc bērnudārza. Un tā pirms vairāk kā 40 gadiem tika izveidota pirmsskolas iestāde, sākumā tikai Misas ciemata bērniem, vēlāk to iecienīja arī tuvākās un tālākās

apkārtnes vecāku bērni. No 1988. gada bērnudārzs atrodas Misas vidusskolas paspārnē. Tās ir četras grupiņas, kurās ap 80 bērnu mācās dzīvot, aug, rotaļājas un mācās mūsdienīgā, estētiski sakoptā vidē, kurā vienlaicīgi mācās arī pirmās un otrās klases skolēni – tātad saikni pirmsskola – skola varam pilnvērtīgi

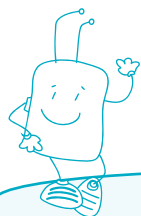
nodrošināt, to palīdz realizēt izglītoti, pieredzes bagāti skolotāji, kuri ar lielu interesi seko visam notiekošajam, jo nemitīgi ir jāmainās, pastāvīgi jāattīstās.

Ar lielu prieku uzņēmām ziņu, ka esam to skolu vidū, kurām būs iespēja piedalīties projektā „Skolas kā satelīti izglītības attīstībā”. Nolēmām, ka ne tikai 1.–12. klašu skolēni var īstenot šo aizraujošo projektu – „ceļojumu”, bet arī „Mazs cinītis var gāzt lielu vezumu.”

Mūsdienu pasaulē pirmsskolas uzdevums ir ciešā sadarbībā ar vecākiem izzināt bērnu spējas un prast tās attīstīt, lai sagatavotos dzīvei mainīgajā un atvērtajā sabiedrībā un pasaulē.

Jau pirmsskolā jārosina bērnos vēlmi izzināt, domāt un spriest par vērtībām un likumsakarībām, kas notiek tuvākajā apkārtnē un plašākā pasaulē:

- × izpratni, ka daži no zemes resursiem izsīkst, un tāpēc cilvēkiem tos jāizmanto taupīgi un atbildīgi,
- × zināšanas par to, ka jāsaudzē daba un vide, kurā dzīvojam un kurā dzīvos cilvēki pēc mums,
- × izpratni par to, ka jāciens vienam otru un jāmacās darboties komandā,
- × izpratni par ilgtspējīgu resursu lietošanu – taupību, atkārtotu pārstrādi, vietējo resursu izmantošanu.

Bērns sāk izzināt pasauli, uztverot to ar visām maņām.

Pirmsskolas bērnu attīstības posms ir labvēlīgs periods bērnu attieksmes veidošanai – cieņa citam pret citu, izpratne par Zemes resursu saglabāšanu un taupīšanu, zināšanas par dabas saudzēšanu.

Agrā bērnībā un jaunākajā pirmsskolas vecumā (līdz četrus gadu vecumam) „gūtie priekšstati un zināšanas ir stipri virspusējas, nestabilas, starp tām vēl nav izveidojusies apzināta savstarpējā saikne”, bet „ap četrus gadu vecumu, aktīvi turpinoties fizioloģiskajām izmaiņām galvas smadzeņu garozā, pilnveidojas psihiskie procesi, bērns

jau pietiekami labi pārvalda runu, un viņam ir noteikts priekšstats par apkārtējo pasauli.” (RPIVA pedagoģijas katedras docente I. Freiberga)

Pedagoģe V. Golubina, raksturojot bērnu vecumposmu īpatnības, atzīst, ka četrgadīga bērna attīstības posmā vislabāk padodas valodas un tikumisko normu apguve. „No četrus gadu vecuma jāsāk mērķtiecīgi veidot pamatus bērna gribas attīstīšanai un tikumībai. Bērns šajā posmā ir viegli ietekmējams, viņu vada izziņas vēlme.”

Balstoties uz zinātnieku un pedagoģu atziņām, jāsecina, ka no četrus gadu vecuma var sākt ilgtspējīgās attīstības jautājumu apguvi pirmsskolas izglītības mācību procesā, jo pirmsskolas vecuma bērnu galvenā darbība ir rotaļa, un jebkura nodarbība pirmsskolā tiek plānota un organizēta kā rotaļnodarbība.

Valentīna Kordasa ar audzēkņiem E. Kanopu un A. Pavlovski, nosakot, kādi produkti ir maisiņā

Atbildi uz jautājumu, kā veidot rotaļnodarbību, saistītu ar ilgtspējīgo attīstību, var rast ikviens skolotājs, liekot lietā savu pieredzi, radošumu un zināšanas.

Kā piemēru gribētos minēt rotaļnodarbību, kas notika 2010. gada 21. aprīlī *Taupības nedēļas* ietvaros Misas vidusskolas Pirmsskolas izglītības iestādē par tematu „Pārtikas produktu taupīšana”. Rotaļnodarbībā tika iesaistītas trīs Misas vidusskolas pirmsskolas bērnu grupas: četrgadīgo bērnu grupa, piecgadīgo bērnu grupa un sešgadīgo bērnu grupa.

Tika izvirzīts nodarbības mērķis – veidot izpratni par pārtikas produktu taupīšanu, iepazīstoties ar produktu izcelsmes valstīm.

Nodarbības uzdevumi:

- × Noskaidrot pusdienu ēdienkartē izmantojamus produktus.
- × Izpētīt pusdienām izmantojamo produktu iepakojumus, nosakot to ražotājvalsti.
- × Veidot prasmī orientēties pasaules kartē.
- × Nostiprināt sadarbības prasmes, iesaistot bērnus kustību rotaļās.
- × Veidot izpratni par produktu taupīšanu, izzinot to audzēšanas, iegūšanas un piegādes problēmas.
- × Rosināt bērnus izveidot savu taupības karoti, izmantojot krāsu zīmuļus un kritiņus.

Nodarbības **ievaddaļā** bērni, kā tas pieņemts, sasveicinās cits ar citu, nodod sveicienus saulītei, nodzied rīta dziesmiņu, izvingrina pirkstiņus, atdarinot pirkstiņu rotaļu „Gulēja meitiņa” (pēc latviešu tautas pasakas motīviem). Ar šīs pasakas palīdzību bērni tiek motivēti nelielai diskusijai jeb pārrunām par brokastu ēdienkarti.

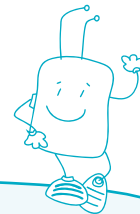

V. Kordasa ar audzēkņu mammām R. Čaplinsku un G. Krištopāni un bērniem A. Segliņu, M. Drozdovu, R. Cīruli un A. Galinskaju mācās par taupību un rudens perioda produktiem

Nodarbības **galvenajā daļā** skolotāja ierosina izpētīt pusdienu ēdienkarti, demonstrējot tās sastāvu uz A1 formāta lapas. Tā kā nodarbībā piedalās arī piecus un sešus gadus veci bērni, tad skolotāja piedāvā kopīgi izlasīt ēdienu nosaukumus.

Uz maza galdiņa jau iepriekš tiek novietoti ēdienkartē izmantojamie produkti oriģinālos iepakojumos – tas tiek veikts ar domu, lai ieinteresētu un rosinātu bērnus izpētīt, no kuras valsts produkts tiek atvests vai kurā valstī ražots jeb iegūts. Notiek diskusija, kuras rezultātā kopīgi tiek noskaidrots, ka valsts atrašanās vietu var meklēt

pasaules kartē, kuru skolotāja jau iepriekš piestiprinājusi pie sienas. (Šim nolūkam vēlams izmantot karti, kurā viegli orientēties pirmsskolas vecuma bērniem, ar viegli salasāmiem valstu nosaukumiem un spilgti iezīmētām valstu robežām.)

Nodarbības **nobeigumā** skolotāja katrai grupai uzdāvina diļļu, pētersīļu, kressalātu un citu garšaugu sēklu paciņas, rosinot pamēģināt pašiem izaudzēt garšvielas savām pusdienām.

Noskaidrojot katra produkta izcelsmes valsti, tās atrašanās vietu kartē skolotāja atzīmē ar uzlīmīti (tiek aicināti palīgā bērni). Kad visas valstis kartē atzīmētas, skolotāja piedāvā izpētīt arī attālumu, kāds tiek veikts, lai nogādātu produktus uz Latviju, un kopīgā diskusijā secina, ka tiek ieguldīti milzīgi resursi, lai atgādātu, piemēram, zivi no Taizemes uz Latviju, un ka daudz izdevīgāk un vieglāk ir izmantot produktus, kas audzēti un ražoti tepat Latvijā. Tāpat arī secina, ka jādzīvo taupīgi, jo tiek ieguldīts liels darbs, lai izaudzētu kartupeļus, burkānus, sīpolus, griķus utt. Tā tiek pieņemts lēmums taupīt ēdienu, lai taupītu dabas resursus un izrādītu cieņu cilvēkiem, kuri smagi strādā, audzējot un ražojot produktus.

Tā kā bērni jau nedaudz noguruši, skolotāja aicina visus piedalīties kustību rotaļā „Garā pupa” (šajā gadījumā šī rotaļa labi iederas attiecīgajā tematā, bet jebkurai citai rotaļnodarbībai par citu tematu ir iespējams pielāgot kustību vai muzikālo rotaļu, kas saistīta ar tematu).

Pēc rotaļas skolotāja piedāvā bērniem katram izveidot savu taupības karoti, lai apliecinātu ar to savu solījumu “TAUPĪT!”. (Bērniem tiek piedāvāti materiāli – gatavs šablons karotes formā, kas izgriezts no zīmēšanas papīra, krāsu zīmuļi, flomāsteri un kritiņi.)

Taupības karotes tiek izvietotas uz sienas, apkārt pasaules kartei – izveidojas neparasta izstāde.

Nobeigumā katrai grupai par skaistajām karotēm un par iesaistīšanos kopīgā nodarbībā skolotāja uzdāvina dažādu

garšvielu sēkļu paciņas (dilles, pētersīļi un kressalāti), rosinot pašiem pamēģināt izaudzēt garšvielas savām pusdienām. Un kā apstiprinājums šim jaukajam pasākumam ir kustību rotaļa „Apkārt ciemam ejam” (šajā gadījumā tiek pārveidots rotaļas nosaukums saistībā ar tematu – „Apkārt zemei ejam”).

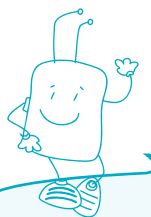
Rotaļnodarbības pozitīvā ietekme:

- × bērni gūst pozitīvas emocijas, iesaistoties kustību rotaļās;
- × nostiprinās bērnu sadarbības prasmes;
- × tiek sekmēta bērnu radošā pašizpaušme;
- × tiek papildinātas bērnu zināšanas par mūsu plašo pasauli.

Misas vidusskolas pirmsskolas skolotāju atsauksmes:

- × „Tā ir kolosāla paraugnodarbība!” (Sešgadīgo grupas skolotāja Ludviga Bohane)
- × „Ļoti interesanta un savdabīga nodarbība!” (Muzikālo nodarbību skolotāja Maiga Beķe)
- × „Priecājos, ka piedalījos nodarbībā, kurā tika izmantota pasaules karte.” (Piecgadīgo grupas skolotāja Inese Kantāne)

Ļoti svarīgi ir katram bērnam atrast labāko vietu un veidu viņa attīstībai. Bez skolas un ģimenes sadarbības tas nebūtu iespējams.

Noskaidrojot tālās produktu izcelsmes valstis, tiek pieņemts lēmums taupīgi izturēties pret ēdienu, lai neizšķērdētu resursus un izrādītu cieņu cilvēkiem, kuri smagi strādā, audzējot un ražojot produktus.

Rudens periodā Misas vidusskolas bērnudārzā notika pasākums, kurā tika iesaistīti ne tikai bērni, bet arī bērnu vecāki. Pasākumā tika iesaistītas visas četras bērnudārza grupas. Katrai grupai tika dots uzdevums – pagatavot kādu ēdienu, izmantojot tikai vietējos produktus. Ēdienu gatavošanā piedalījās bērni, skolotājas un bērnu vecāki, bet degustēt gatavo produktu ieradās rudens rūķis, kas uzdeva arī jautājumus, rosinot bērnus domāt par to, ka tepat piemājas mazdārziņā var izaudzēt tik daudz dažādu dārzeņu, augļu un ogu, no kuriem var pagatavot ļoti gardus ēdienus.

Vēl šis pasākums ir zīmīgs ar to, ka tika veicināta grupu sadarbība – tā jaunākās grupas bērni ar savu pagatavoto ēdienu (augļu salātiem) apciemoja četrgadīgo grupas bērnus. Četrgadīgie savus ciemiņus cienāja ar dažādiem dārzeņu salātiņiem, kuri tika pasniegti uz kanapē maizītēm.

Sagaidot ciemiņus, tika skaisti noformēts galds ar rudens lapām, ābolu svečturos tika ievietotas un iedegtas svečītes.

Valentīna Kordasa globusā rāda vietas, no kurām nākuši produkti bērnu pusdienām

Savukārt piecgadīgo bērnu grupa apciemoja sešgadīgos, kuri sagaidīja ciemiņus ar augļu un ogu dažādību uz iesmiņiem, kuri tika iesprausti ķirbī un šādā noformējumā izskatījās pēc ēza. Arī rudens rūķis, ciemojoties šajā grupā, tika pacienāts ne vien ar augļiem un ogām, bet arī ar pašdarinātām konfektēm. Gardu un veselīgu svētku dzērienu sešgadīgās grupas bērni un viņu vecāki pagatavoja, izspiežot ķirbja, ābolu un bumbieru sulas. Piecgadīgo bērnu grupas bērni un vecāki cienāja ar pašceptiem pīrāgiem. Cik gan garda bija ābolmaize un cik smeķīgi bija pīrādziņi ar kāpostiem!

Manuprāt, šis pasākums ir vēl viens apliecinājums tam, ka pirmsskolas bērnu attīstības posms ir labvēlīgs periods bērnu attieksmes veidošanai – cieņa vienam pret otru, izpratne par Zemes resursu saglabāšanu un taupīšanu, zināšanas par dabas saudzēšanu, jo kas tad var būt vērtīgāks un svarīgāks par vietu, kur dzīvojam, no kuras smeļamies enerģiju, kur veldzējamies un atgūstam spēkus, vietu, ko saucam par savām mājām – mūsu zemeslodi.

Daugavpils Vienības pamatskolas komanda par sevi

Skolas projekta komandā darbojās Edīte Zdanovska (projekta komandas koordinatore), Ērika Locika, Maija Baklāne, Aija Plotka, Lilīta Razminoviča, Oksana Ostrovska, Elga Drelinga, Elise Drelinga, Olga Lavrinoviča, Inga Kaļiņina.

Skolas komandai projekta laikā informatīvu un praktisku atbalstu jautājumos par vides izglītību sniedza Daugavpils Universitātes pasniedzēji Artūrs Škute un Raimonds Cibuļskis. Attīstības izglītības akcijas īstenošanā praktisku atbalstu sniedza SIA „Daugavpils Ūdens”.

Ieguvumi projekta laikā. Skolā aktualizēti attīstības izglītības jautājumi un uzsākts nozīmīgs darbs šajā jomā. To apliecina klašu audzinātāju programmas pilnveidošana, iekļaujot tajā attīstības izglītības jautājumus.

Visinteresantākais projekta komandas dalībniekiem projektā bija tikšanās ar attīstības izglītības jomas

speciālistiem, pieredzes stāstu uzklauššana. Ar lielu prieku un entuziasmu skolas komanda 2010. gadā īstenoja Vides izglītības mēnesi skolā

Pēc projekta beigām skola popularizēs savu pieredzi izglītības darbinieku konferencē Daugavpils pilsētā. Piedalīties konferencē tiks uzaicināti visu Daugavpils pilsētas skolu pārstāvji.

Projekta gaitā projekta komandas dalībnieki mainījuši savu attieksmi pret dabu, domāšana kļuvusi „zaļāka”, tiek vairāk taupīti resursi. Gūta lielāka sapratne par klimata pārmaiņām un globālo sasilšanu. Skolas komandas dalībnieki pilnveidojuši savas sadarbības prasmes un uzdrošinājušies uzrunāt plašāku sabiedrību, lai popularizētu un tālāk izplatītu attīstības izglītības idejas.

Vides izglītības mēnesis skolā „Mans piliens jūrā”

Maija Baklāne, Edīte Zdanovska, Lilīta Razminoviča, Ērika Locika

Darbojoties projektā ”Skolas kā satelīti attīstības izglītībā”, Daugavpils Vienības pamatskolas projekta komanda guva jaunas zināšanas attīstības izglītības jautājumos, izpratni par to, ka katram jāiesaistās kopīgā

darbā, lai nodrošinātu savu un citu cilvēku labklājību, lai dotu pozitīvu ieguldījumu vietējā mērogā, tā veicinot pozitīvas pārmaiņas arī globālā mērogā. Jaunā izpratne par procesiem pasaulē iedvesmoja un rosināja

aktīvi darboties, iesaistīt attīstības izglītības aktivitātēs gan skolēnus un viņu vecākus, gan skolas darbiniekus un sabiedrības pārstāvjus. Tā kā skolai jau ir pieredze lielu, visu skolu aptverošu projektu īstenošanā, tika nolemts skolā organizēt vides izglītības mēnesi "Mans piliens jūrā". Tēmas izvēli noteica vēlme aktualizēt vides izglītības jautājumus, kas ietverti skolas audzināšanas programmā, sniegt jaunu informāciju, kas gūta attīstības izglītības projektā. Savukārt plānotās vides mēneša aktivitātes saistītas ar plašu interaktīvo metožu lietojumu, kas rosina dalībniekus pētīt, domāt, izteikt savu viedokli, aktīvi darboties. Šāda pieeja atbilst pamatskolas skolēnu attīstības īpatnībām un ir saistoša arī citiem attīstības izglītības aktivitātes dalībniekiem. Aktivitātes nosaukumā „Mans piliens jūrā” ietverta gan doma par ūdens resursu nozīmīgumu pasaulē, gan arī ideja par katra cilvēka ieguldījuma lomu visas pasaules procesos.

Jacinta Stivriņa un Arianda Jonāne pilsētas svētkos

Vides izglītības mēneša sagatavošanās posms – 2010. gada marts/aprīlis, norises laiks – 2010. gada maijs.

Vides izglītības mēneša mērķi:

1. Informēt par ūdens resursiem pasaulē.
2. Veidot apzinīgu attieksmi pret ūdens resursiem, mācīties tos taupīt.

Mēneša laikā norisinājās daudzveidīgas vides izglītības aktivitātes, kurās iesaistījās gan skolēni, gan skolotāji un skolas tehniskie darbinieki, gan skolēnu vecāki, gan pilsētas sabiedrības pārstāvji.

Mēneša darba plānu veido pasākumu komplekss, kuri skar šādus **galvenos darbības virzienus** akcijas laikā:

- × izglītojošais darbs,
- × pētnieciskais darbs,
- × praktiska darbība vides uzlabošanā,
- × skolēnu radošo spēju attīstīšana.

Galvenās aktivitātes šajos darbības virzienos:

Izglītojošais darbs	Informācijas vākšana par ūdens resursiem Skolotāju informēšana par projektu, mērķiem, uzdevumiem, metodiskajiem materiāliem Skolēnu parlamenta informēšana par projektu Skolas padomes locekļu informēšana par projektu Viesu diena skolā – tikšanās ar Daugavpils Universitātes vides speciālistiem Klases audzināšanas stundas Metodiska nodarbība skolotājiem Bērnu aizsardzības diena pilsētā – projekta prezentācija.
Pētnieciskais darbs	Mana ūdens dienasgrāmata 1.– 4. klasēm 5.–9. klašu skolēnu anketēšana Skolas tehnisko darbinieku anketēšana Pētījumi dabā Mācību ekskursijas
Praktiska darbība vides uzlabošanā	Gubišes ezera apkārtnes uzkopšanas talka Ūdens taupīšana skolā un mājās
Skolēnu radošo spēju attīstīšana	Visas skolas sadziedāšanās maratons (dziesmas par ūdeņiem)

Vides izglītības mēneša laikā visiem vides izglītības akcijas dalībniekiem bija iespēja gūt jaunas **zināšanas** attīstības izglītībā, labāk izprast jautājumus par pasaules ūdens resursiem, attīstīt **prasmis** sadarboties, praktiski piedalīties apkārtējās vides uzlabošanā, izpaust sevi radoši, mainīt savu **attieksmi** pret vidi un mūsu vietu tajā.

Izglītojošais darbs

Lai organizētu kādu akciju, pasākumu, ir nopietni jāizpēta informācija par izvēlēto tēmu un jāiepazīstina un jāieinteresē ar to skolotāji un skolēni. Vispirms izveidojām Vides izglītības mēneša plānu, vienojāmies par laiku un atbildīgajiem. Tika savākta un sistematizēta informācija par ūdens resursiem, lai atbalstītu pedagogus audzināšanas stundu veidošanā. Lai pasākums noritētu interesantāk, izveidojām Vides izglītības mēneša „Mans piliens jūrā” logo. Logo

tika izmantots uzlīmēs un grāmatzīmēs. Uz grāmatzīmes izvietojām arī informāciju par skolu un interesantus faktus par ūdens resursu pieejamību pasaulē. T. Fullers teicis "pirms nav izžuvusi aka, mēs neapzināmies ūdens vērtību". Gan logo, gan šis teiciens sasauca ar Vides izglītības mēneša mērķi – informēt par ūdens resursiem pasaulē. Logo bija vienojošais simbols Vides izglītības mēnesī.

6.b klase viesos uzņēmumā „Daugavpils ūdens”

Pedagogus, skolēnus, skolēnu vecākus un sabiedrības pārstāvjus informējām par attīstības izglītības jautājumiem, izmantojot projektā piedāvātos materiālus. Tā kā pētīt izvēlējamies vides jautājumus, precīzāk, jautājumus par ūdeni, tā taupīšanu, tad klasēs notika divas audzināšanas stundas, no kurām vienā tika apskatīti teorētiski jautājumi, bet otrajā – veikti pētījumi.

Viesu dienā Daugavpils Universitātes Sistemātiskās bioloģijas institūta pētnieks Raimonds Cibulskis skolēniem stāstīja par ekspedīciju uz Krimu. Daugavpils Universitātes Ekoloģijas institūta direktors profesors *Dr. biol.* Artūrs Škute informēja par ūdenskrātuvju eitrofikāciju un attīrīšanu, par Stropu ezera attīrīšanu. Tās bija interesantas un aizraujošas stundas, kurās skolēni vairāk uzzināja par vides jautājumiem, par pētījumiem šajā jomā.

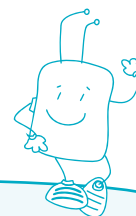
Par projektā paveikto informējām arī sabiedrību Bērnu aizsardzības dienas pasākumā pilsētā, parādot izveidotos plakātus un veicot aptauju. Šajā pasākumā piedalījās gan citu skolu skolēni, gan viņu vecāki. Patīkami bija tas, ka vecāki zināja – par ūdens taupīšanas jautājumiem runā arī viņu bērnu skolā.

Pētnieciskais darbs

Vides izglītības mēneša laikā projekta dalībnieki organizēja socioloģisku aptauju par ūdens lietošanas ieradumiem gan skolas kolektīvā, gan plašākā respondentu lokā Daugavpils pilsētā. Aptaujā tika izmantotas projektā „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” piedāvātās anketas. Ar anketu rezultātu apkopojumu iepazinās visu klašu skolēni. Pētījuma rezultāti liecināja par to, ka gan skolā, gan mājās rodamas iespējas ūdens resursu taupīšanai. Skolā tika izgatavotas atgādnēs par ūdens taupīšanu un izvietotas pie visiem ūdens krāniem. Kopumā pētījuma respondentu grupā ūdens patēriņa rādītāji dienā un nedēļā ir mazāki nekā vidējie rādītāji Eiropā.

Vairākas klases veica ūdenstilpņu vērojumu dabā, apmeklēja arī uzņēmumu „Daugavpils ūdens” un iepazinās ar tā darbu. 1.–4. klašu skolēni mācījās aprakstīt savus vērojumus „Ūdens dienasgrāmatā”.

Pētnieciskais darbs bija nozīmīgs vides izglītības mēneša darba virziens, kas veicināja skolēnu kritiskās domāšanas un pētniecisko prasmju attīstību, kā arī rosināja rūpēties par vidi, par tās ilgtspējīgu attīstību, pašiem kaut ko paveikt praktiski.

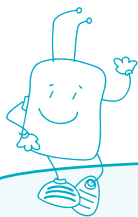
Akcijas tēmas izvēli noteica vēlme aktualizēt vides izglītības jautājumus, kas ietverti skolas audzināšanas programmā.

Praktiska darbība vides uzlabošanā

Skolēnu izgatavotās ūdens taupīšanas uzlīmes ar projekta devīzi, kas tika izvietotas skolas telpās ūdens patēriņa vietās, mudināja visus padomāt par ūdens nozīmību. Aktīvi ūdens taupīšanas procesā iesaistījās arī skolas tehniskie darbinieki, pārdomāti lietojot ūdeni telpu uzkopšanā.

Skolēni veidoja informatīvus un izzinošus plakātus par ūdens nozīmību dzīvo organismu eksistēšanā, ūdens taupīšanas nepieciešamību. Skolēni uzzināja, ka pasaulē ir

plašas teritorijas, kur ūdens problēma ir ļoti aktuāla. Tas rosināja taupīt ūdeni savās mājās un skolā, lai paši nesastaptos ar šo problēmu.

Aktivitātes nosaukumā „Mans piliens jūrā” ietverta gan doma par ūdens resursu nozīmīgumu pasaulē, gan arī ideja par katra cilvēka ieguldījuma lomu visas pasaules procesos.

2010. gada 23. aprīlī, neraugoties uz sliktajiem laika apstākļiem, Vienības pamatskolas 7.–8. klašu skolēni aktīvi piedalījās Daugavpils pilsētas Gubišces ezera apkārtnes sakopšanā. Skolēni bija ļoti pārsteigti par iedzīvotāju neapzinīgo rīcību, jo ezera apkārtne savāca dažādus stikla taras traukus, polietilēna maisus ar dažādiem atkritumiem, krāsu bundžas, celtniecības atkritumus, automašīnu riepas un pat mēbeles. Veicot apkārtnes sakopšanu, skolēni secināja, ka vienkāršāk ir pēc savas darbības atstāt tīru teritoriju, nevis vēlāk veikt sakopšanas darbus. Skolēni savāca 80 maisus atkritumu, veica grūto ezera apkārtnes uzkopšanas darbu. Daudzi no talkas dalībniekiem pēc šīs akcijas pievērsa uzmanību tam, kāda ir viņu sakoptā teritorija vēlāk, raizējās par to, ka vide tiek piesārņota. Citi ar lepnumu runāja par savu paveikto darbu. Piedaloties šādā talkā, skolēni varēja izjust, cik ļoti svarīgi uzturēt tīru vidi, kā arī to, ka viņu darbs ir nozīmīgs ieguldījums mūsu pilsētas dzīvē.

Skolēnu radošo spēju attīstīšana

Ideja par dziedāšanas svētkiem radās jau projekta semināru laikā, plānojot aktivitātes skolā un pilsētā. Šogad mācību gada noslēgumu iezīmēja sadziedāšanās maratons starp klasēm, kuram skolēni izvēlējās dziesmas par ūdeņiem. Šādos pasākumos skola saliedējas vienotā darbībā, skolēni vairāk iepazīst viens otru. Skolēniem ir vienreizēja iespēja realizēt savus talantus, atklāt savas nezināmās spējas. Sadziedāšanās maratona gatavošanās posmā veselu mēnesi tika spriests par dziesmām,

tērpiem, kustībām, scenogrāfiju. Skolēniem bija daudz ideju, tāpēc koncertā tika parādīti ļoti atraktīvi priekšnesumi.

Lielo skolas svētku sagatavošanā aktīvi iesaistījās mūzikas skolotājas, palīdzot izvēlēties un iemācīties dziesmas, motivējot skolēnus piedalīties koncertā. Savukārt klašu audzinātājas palīdzēja skolēniem īstenot viņu idejas klases vizuālā tēla veidošanā.

Skolēni tikās divās grupās – 1.–3. klases un 4.–8. klases.

6.a klase sadziedāšanās maratonā

Abi koncerti izvērtās par informatīviem, izglītojošiem un izklaidējošiem pasākumiem, kuros atklājās skolēnu plašā izdoma, atraktivitāte un arī drosmē uzstāties. Katrai vecuma grupai bija sava, nedaudz atšķirīga pieeja koncertam. 1.–3. klašu skolēni sekoja lietus lāsišu ceļam no mākoņa caur lietu uz upi, līdz pat jūrai. Bērni dziedāja dziesmas par mazgāšanos upītē un pirtiņā, par lietutiņu, par jūru, par zvejniekiem un maksšķerniekiem. 5.–8. klašu koncerts reizē bija arī izglītojošs pasākums. Tajā tika izmantoti projektā piedāvātie izziņošie materiāli par ūdens resursiem pasaulē. Skolnieces – projekta komandas dalībnieces kopā ar klasesbiedrenēm piedalījās scenārija sagatavošanā un vadīja pasākumu, guva jaunu pieredzi lielu pasākumu organizēšanā, attīstīja savas sociālās prasmes. Vides izglītības mēnesis skolā, arī viss mācību gads noslēdzās ar aizraujošu pasākumu, kura dalībnieki varēja radoši izpausties, dziedot, dejojot, tēlojot, gūstot prieku no šīm aktivitātēm, bet skatītāji guva brīnišķīgu pozitīvu lādiņu vasarai.

Secinājumi par vides izglītības mēneša norisi skolā:

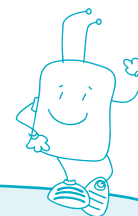
- × Projekta komandai izdevās aizraut skolas kolektīvu kopīgo uzdevumu veikšanai.
- × Vides izglītības akcija bija daudzpusīga. Vienlaicīgi norisinājās dažādas aktivitātes, kas veicināja jaunu zināšanu apguvi, dažādu prasmju attīstību un attieksmju veidošanos pret savu apkārtējo vidi.
- × Vides mēnesī izdevās iesaistīt plašu sabiedrību – skolēnus, pedagogus, skolas tehniskos darbiniekus, skolēnu vecākus, sabiedrības pārstāvjus.
- × Vides izglītības jautājumi tika aplūkoti gan audzināšanas stundās, gan daudzās mācību stundās.
- × Pilnveidota skolas audzināšanas programmas sadaļa „Vide un veselība”.
- × Nozīmīga bija dažādu priekšmetu skolotāju sadarbība un savstarpējā palīdzība vides izglītības mēneša laikā.
- × Vides mēnesim bija skaists, radošs noslēgums.
- × Darbojoties vides izglītības akcijā izjutām prieku un gandarījumu, guvām iedvesmu turpmākajam darbam.
- × Vides izglītības mēnesis veiksmīgi tika integrēts mācību un audzināšanas darbā skolā.
- × Tas guva arī rezonansi sabiedrībā, popularizējot attīstības izglītības idejas un radot jaunas nianšes skolas tēlā.

Iejas aktivitātēm nākotnē

Organizēt projekta nedēļu skolā par citu nozīmīgu attīstības izglītības aspektu.

Veidot jaunas attīstības izglītības ideju īstenošanu grupas, iesaistīt vairāk skolēnu un skolotāju organizatoriskajā un plānošanas darbā.

Plašāk izmantot skolēnu potenciālu praktiskā darbā vides uzlabošanas aktivitātēs.

Daudzi no talkas dalībniekiem pēc šīs akcijas pievērsa uzmanību tam, kāda izskatās viņu sakoptā teritorija vēlāk, raizējās par to, ka vide atkal tiek piesārņota.

Vides izglītības mēneša organizēšanas pieredze izmantojama citās skolās, tomēr projekta komanda uzskata, ka plānoto un organizēto pasākumu apjoms bija liels. Tādu darbu var veikt skolās, kur jau ir pieredze lielu projektu organizēšanā, kur ir saliedēts pedagogu kolektīvs, aktīva skolēnu līdzpārvalde. Ja nav visu šo priekšnoteikumu, ieteicams sākumā organizēt vienu konkrētu akciju, ievērojot raksta sākumā minētos darbības virzienus.

Sadziedāšanās maratona scenārijs

Ūdens taupīšana – saprātīga rīcība!

- ◆ Mums ik dienas ir vajadzīgs no 20 līdz 50 litriem tīra ūdens.
- ◆ Trešā daļa pasaules iedzīvotāju cieš no ūdens trūkuma vai arī no tā sliktās kvalitātes.
- ◆ Turpmākajos 30 gados Zemes iedzīvotāju skaits pieaugs par 45 %, bet saldūdens daudzums samazināsies par 10 %.
- ◆ Pasaulē ir upes, kuras tā arī nekūr netiek, jo visus to ūdeņus savām vajadzībām izmanto cilvēki.

Akcijas „Mans pieliens jūrā” logo un grāmatzīme. Autores – Līga Midere-Davidčuka un Edite Zdanovska

Liepājas A. Puškina 2. vidusskolas komanda par sevi

Skolas projekta komandā darbojās Raisa Stunžāne (projekta komandas koordinatore), Anita Gudkova, Gaļina Skorobogatova, Dace Okmane, Diana Golovanova, Irina Vīnvalka, Anna Protčenko, Aļina Smirnova, Aleksandrs Žinko.

Atbalstu projekta laikā skolai sniedza Liepājas pilsētas Domes priekšsēdētāja vietnieks Gunārs Ansiņš, palīdzot organizēt attīstības izglītības konferenci un citas attīstības izglītības aktivitātes skolā un pilsētā.

Projekta laikā skolas projekta komanda ieguva metodiskus materiālus, stundu plānus darbam klasē, aktivitāšu aprakstus, informāciju par to, kur meklēt papildus resursus darbam klasēs.

Visinteresantākais projekta komandas dalībniekiem projektā bija mainīt savus līdzšinējos uzskatus par vairākiem jautājumiem, tikties ar ārvalstu pasniedzējiem un uzklausi viņu pieredzi attīstības izglītībā.

Pēc projekta beigām skola ir gatava organizēt pieredzes izplatīšanas seminārus citu skolu skolotājiem, organizēt skolā projektu nedēļu par attīstības izglītības tematiku un pēc tam ar secinājumiem iepazīstināt plašāku interesentu loku. Komanda informēs pilsētas metodisko apvienību skolotājus par projekta idejām. Notiks darbs

ar skolēnu vecākiem. Būtisks skolas darbības virziens nākotnē būs sadarbība ar pilsētas domes deputātiem par ilgtspējības jautājumiem skolā un pilsētā.

Projekta komandas koordinatore Raisa Stunžāne un Aleksandrs Žinko konferencē

Projekta gaitā projekta komandas dalībnieki mainījuši attieksmi pret resursu taupīšanu, pievērsta lielāka uzmanība „zaļajam” dzīvesveidam. Komanda atzīst, ka ir kļuvuši gudrāki patērētāji un daudz vairāk izvērtē, ko iegādājas, kur preces ražotas, kādas izejvielas izmantotas u.c. jautājumiem.

Liepājas A. Puškina 2. vidusskolas pieredze, organizējot konferenci „Liepāja globālās attīstības kontekstā”

Dace Okmane

Liepājas A. Puškina vidusskolas komanda projekta ietvaros 2010. gada 27. aprīlī Liepājas pilsētas Domē rikoja konferenci „Liepāja globālās attīstības kontekstā”.

Konferences mērķauditorija: Liepājas vispārīgglītojošo skolu pārstāvji – skolēni un pedagogi.

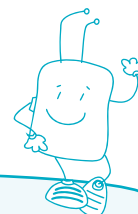
Konferences mērķis: veicināt Liepājas vispārīgglītojošo skolu skolēnu un pedagogu informētību par globālo jeb attīstības izglītību un sekmēt globālās jeb attīstības izglītības integrēšanu formālajā un neformālajā izglītībā Latvijā.

Liepājas vispārīgglītojošo skolu konferencē sagatavotie mājas darbi – atbilstoši attīstības izglītības tematikai noformēti T-krekli

Lai produktīvi organizētu un novadītu konferenci, komanda veica **sagatavošanās darbu:**

1. Tika plānota konferences struktūra un realizācijas veids, izstrādāts darba plāns un veikta pienākumu sadale.
2. Organizēta tikšanās ar Liepājas pilsētas Domes priekšsēdētāja vietnieku G. Anšīnu.
3. Izveidota konferences programma (1. pielikums).
4. Izstrādāts un nogādāts pirmskonferences praktiskais mājas darbs potenciālajiem konferences dalībniekiem – visām Liepājas pilsētas vispārīgglītojošām skolām (skatīt 1. pielikumu).
5. Iesaistīti Liepājas 2. vidusskolas sākumskolas skolēni – akcija „Satelīts”, kura darbu rezultāti tika realizēti kā balvas konferences pārstāvju komandām – skolēni ar dažādiem materiāliem – diegiem, papīru, krāsainām lapiņām, krāsām, pogām un citiem elementiem izgriezēja Satelītu.
6. Sagatavots informatīvs materiāls katrai konferences dalībiskolai.
7. Sarīkota T-kreklu izstāde – tēma „Mēs mainīgajā pasaulē”.
8. Novadīta konference.

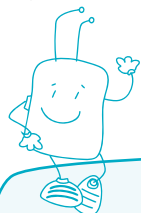

Klausoties Liepājas pilsētas Domes priekšsēdētāja vietnieku G. Anšīnu, skolu jaunieši ieguva gan informāciju par savas pilsētas attīstības plānu, gan ieskatu tās attīstības vēsturē.

Konferences pozitīvie faktori:

1. Aptvertas visas Liepājas pilsētas vispārīgglītojošās skolas un realizēts mērķis – pievērst uzmanību globālās jeb attīstības izglītības tēmām.
2. Liepājas vispārīgglītojošās skolas ieguva informāciju un iespēju tālāk realizēt savās skolās projektā „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” aktualizētās tēmas, izmantojot pieejamo informāciju un materiālus mājas lapā www.skolaskasateliti.lv.
3. Sadarbībā ar Liepājas pilsētas Domes priekšsēdētāja vietnieku G. Anšīnu tika veiksmīgi realizēta konferences sadaļa „Liepājas attīstības perspektīvas”, kur aplūkotas Liepājas pilsētas attīstības tendences un perspektīvas globālajā kontekstā, kā rezultātā skolu jaunieši ieguva gan informāciju par savas pilsētas attīstības plānu, gan ieskatu attīstības vēsturē un izmantoja iespēju uzdot G. Anšīnam jautājumus.

4. Veikts ekoloģiskās pēdas mērījums un izdarīti secinājumi.
5. Publiski pārspriesti jautājumi par to, kādā veidā iespējams veikt resursu samazinājumus un kā pievērst citu līdzcilvēku uzmanību.
6. Vizuāli spilgtā veidā prezentēti skolu pirmskonferences mājas darbi – T-kreklu konkurss „Mēs mainīgajā pasaulē”,

kurā dalībnieki atklāja savu redzējumu tēmas atklāsmē un uzdrošinājās paust savu ideju citiem konferences dalībniekiem.

Prieks, ka iesaistījās visas Liepājas vispārizglītojošās skolas un varējām sasniegt savu mērķi – piesaistīt plašākas sabiedrības uzmanību attīstības izglītības tematikai.

7. Nodrošināta atgriezeniskā saite – konferences dalībnieki izplata informāciju savās skolās, tādējādi aktualizējot tēmas par globālo izglītību, un pēc tam nosūtītas anketas ar izvērtējumu.
8. Konferences dalībnieki pauž savu viedokli, aizpildot anketas par konferencē dzirdēto un jauniegūto informāciju un tās lietderīgumu.
9. Pievērsta Liepājas sabiedrības uzmanība par notiekošo, piesaistot Liepājas avīzes „Kurzemes vārds” korespondenti.
10. Veikts komandas darba apkopojums un secinājumi.

Liepājas A. Puškina 2. vidusskolas skolēnu sagatavotie apbalvojumi konferences dalībniekiem

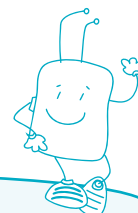
Konferences “Liepāja globālās attīstības kontekstā” mājas darbs

Sveicināti Liepājas vispārizglītojošo skolu pārstāvji!

Jūs esat saņēmuši uzaicinājumu piedalīties konferencē, kuras mērķis ir sniegt informāciju par globālo jeb attīstības izglītību un Liepājas attīstības perspektīvām.

Lai veicinātu Jūsu radošo fantāziju par mūsdienu pasaules dažādību un mainīgumu, mēs piedāvājam Jums veikt savdabīgu mājas darbu: Jūs saņemsiet **T-kreklus**, kuru nepieciešams „izgreznot” atbilstoši tam, kā Jūs uztverat apkārtējo pasauli.

Mājas darba tēma – „Mēs mainīgajā pasaulē”

Sākumskolas

skolēni akcijā „Satelīts” no dažādiem materiāliem – diegiem, papīra, krāsainām lapiņām, lentītēm, aplikācijām, pogām un citiem elementiem – izveidoja projekta varoni Satelītu. Konferences noslēgumā izgreznotie Satelīti kļuva par pasākuma dalībnieku balvām.

Mēs zinām, ka Jūs esat *radoši un idejām bagāti*, tādēļ ļaujiet izpausties *Jūsu fantāzijai!* Idejas īstenošanai iespējams izmantot dažādus materiālus, piemēram, krāsas, diegus, lentītes, aplikācijas, pogas u.tml.

Mājas darbus lūdzam nogādāt līdz 25. aprīlim Liepājas A. Puškina 2. vidusskolas kancelejā (1. kabinetā, Liedaga ielā 5, Liepājā, tālr. 63431772).

Izdomas bagātākie un radošākie darbi saņems atzinības balvas!

Paldies par atsaucību! Uz tikšanos konferencē!

Liepājas A. Puškina 2. vidusskolas skolotāju izstrādātie stundu plāni attīstības izglītības tēmu apguvei: latviešu valodas stunda 5. klasei par tēmu „Eksports, imports”.

V. Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzijas un Kuldīgas Alternatīvās sākumskolas komanda par sevi

Skolas projekta komandā darbojās Evija Henriņa, Guntra Krūkliņa (projekta komandas koordinatore), Aira Bērzkalne, Daina Linde, Inese Reboka, Inese Astaševska, Vīgra Leismane, Lilita Mačtama, Inga Sproģe, Kārlis Mednieks, Kristaps Rozītis.

Būtisku atbalstu projekta laikā skolas komandai sniedza SIA „DaJo”, palīdzot attīstības izglītības akcijas īstenošanā pilsētas svētku laikā. Skolas komanda izveidoja „Labo darbu sienu”, sienas veidošanā būtisku palīdzību un padomus deva sākumskolas mājturības un tehnoloģiju skolotāja Signe Lūse-Oficiere.

Projekta laikā skolas projekta komanda ieguva iespēju darboties aktīvā komandā, radošu domu apmaiņu.

Bija prieks tikties ar interesantiem cilvēkiem. Skola guva ierosmes jaunām idejām, piemēram, kā rīkoties, lai uzturētu tīru vidi.

Visinteresantākais projekta komandas dalībniekiem projektā bija kopējais darbs visa projekta laikā, organizējot pasākumus pilsētā un skolās.

Pēc projekta beigām skola ir gatava dalīties pieredzē par attīstības izglītības jautājumiem ar citām novada skolām.

Projekta gaitā komandas dalībnieki mainījuši attieksmi pret vērtībām. Taupība kā ieradums kļuvusi aktuāla gan privātajā, gan arī profesionālajā aspektā – šie jautājumi tiek aktualizēti mācību procesā.

Labie darbi – labākai pasaulei jeb attīstības/globālās izglītības personīgā dimensija

Guntra Krūkliņa, Evija Henriņa

Attīstības izglītības mērķis ir veicināt katra sabiedrības locekļa izaugsmi, apgūstot zināšanas, prasmes, iemaņas un spēju pieņemt lēmumus šajā mainīgajā pasaulē.

Mūsu mērķis projektā bija veidot izpratni par ilgtspējīgas attīstības principiem. Ilgtspējīga attīstība

ietver sevī darbību kopumu, kurš mazinātu planētas ekoloģiskās pēdas nospiedumu, saglabātu vidi un resursus nākamajām paaudzēm, palīdzētu izzināt globālās problēmas un piedāvātu risinājumus resursu taupīšanā.

Svarīgi apzināties:

- × tu neesi viens;
- × tu vari mainīt savus paradumus un arī pasauli;
- × tava rīcība ietekmē tevi pašu un visus apkārtējos;
- × tu vari ietekmēt un vērst par labu pasaules netaisnības;
- × tava rīcība ietekmē pasauli kopumā;
- × aktīva darbība palīdz pasaulei kļūt labākai;
- × es varu paveikt daudz, bet kopā cilvēki var izdarīt vairāk.

7.b klases skolnieki darbojas akcijas „Labie darbi – labākai pasaulei” globalizācijas stacijā

Svarīgi uzzināt:

- × par ceļojumiem un sekām, kas apdraud pasauli;
- × par dažādiem kontinentiem;
- × par citu tautu kultūru un dzīvi citur un tavā apkārtnē, pagastā, pilsētā, pagalmā;
- × par klimata pārmaiņām;
- × par preču un produktu izcelsmi;
- × par resursu patēriņu mājās;
- × par resursu pieejamību citur pasaulē;
- × par darba apstākļiem citās valstīs;
- × par produktu un preču ceļu līdz veikalu plauktiem;
- × par palīdzības kampaņām un solidaritāti;
- × par organizācijām, kuras iesaista sabiedrību aktivitātēs.

Svarīgi pieņemt lēmumus:

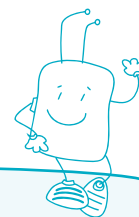
- × izvēlēties videi draudzīgu transportu, kas nepiesārņo gaisu;
- × atteikties no nelietderīgas resursu izmantošanas;
- × izvēlēties preces ar godīgās tirdzniecības zīmi un atbalstīt vietējos ražotājus;
- × piedalīties akcijās, lai palīdzētu citām valstīm;

- × uzsākt atkritumu šķirošanu savās mājās, skolā, pagastā un valstī;
- × darīt pašam un iesaistīt savus ģimenes locekļus un citus domubiedrus;
- × stāstīt citiem par personīgo pieredzi.

Jo vairāk informācijas uzzinām par problēmām pasaulē, jo vairāk saprotam, ka mūsu spēkos ir pasauli mainīt.

Svarīgi darīt:

- × sakārtosim apkārtni, piedaloties talkās;
- × taupīsim papīru, aprakstīsim no abām pusēm;
- × stādīsim kokus;
- × šķirosim atkritumus;
- × taupīsim ūdeni;
- × piedalīsimies akcijās;
- × saudzēsim dabu;
- × taupīsim enerģiju;
- × taupīsim pārvietojoties;
- × taupīsim iepērkoties un patērējot;
- × izvērtēsim vēlmes un vajadzības.

Pēc „Labo darbu sienas” atklāšanas katrs skolēns ar interesi meklēja „ķieģelīti” ar savu vārdu un saviem labajiem darbiem.

Mūsu pieredze – apzinoties, uzzinot, pieņemot lēmumus, darot

V. Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzijas un Kuldīgas Alternatīvās sākumskolas komanda šajā projektā iesaistījās, lai sadarbotos attīstības izglītības jautājumos:

- × globalizācija;
- × migrācija;
- × vides izglītības;
- × tirdzniecība;
- × solidaritāte;
- × ANO Tūkstošgades attīstības mērķi.

Pēc galveno tēmu iepazīšanas vienojāmies par darbiem, kurus veiksīm klasēs, skolās un pilsētā. Īpaši mūs ieinteresēja vides izglītības tēma jeb labie darbi un to popularizēšana skolās.

Skolās veicām aptauju, kādus ilgtspējīgas attīstības darbus jau darām. Aptaujājām visus skolēnus, tā izveidojot labo darbu sienu, kurā skolēni var iepazīties ar citu skolēnu un viņu ģimeņu darbiem un pastāstīt citiem par to, ko katrs no mums veic vides saglabāšanā un ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā.

Organizējot izglītojošu un informatīvu lekciju – diskusiju skolotājiem par aktuālām tēmām attīstības izglītībā, no skolotāju puses bija vērojama izpratne un ieinteresētība. Skolotāji pārbaudīja savu ekoloģisko pēdu nospiedumu un dalījās pieredzē labajos darbos. Piedāvājām klašu audzināšanas stundās veikt katra skolēna ekoloģiskās pēdas nospieduma mērījumu. Attīstības izglītības tēmās audzināšanās stundās izmantojām projekta mācību materiālus. Skolēni ar interesi klausījās faktos un piedalījās praktiskajās nodarbībās par Kristīnes izvēli palikt vai aizbraukt no Latvijas.

Labo darbu sienas atklāšana 2010. gada 3. septembrī.
Projekta dalībnieki K. Rozītis un K. Mednieks, V. Plūdoņa Kuldīgas
ģimnāzijas direktore Jana Jansone

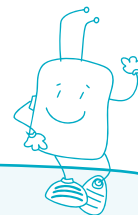
Par attīstības izglītības tēmām piedalījāmies diskusijā Kuldīgas novadā, kurā piedalījās citu Kuldīgas novada skolu pārstāvji.

Akcija V. Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzijā „Labi darbi – labākai pasaulei”

Šī diena sākās ar labo darbu sienas atklāšanu. Pēc atklāšanas skolēni ar interesi katrs meklēja uz tās savu vārdu un savus paveiktos labos darbus. Interesanti bija uzzināt, ka vairākas ģimenes jau sen ievēro dažādus taupības pasākumus.

Vidusskolas jaunieši ar interesi klausījās Ilzes Salenieces pieredzes stāstījumu par Namībiju un Jāņa Ķirpīša stāstu par Šrilanku. Šajos stāstos iezīmējas citu valstu dzīvesveids un darba apstākļi.

7.–9. klašu skolēniem aktivitātes vadīja 12.a klases audzēkņi. Aktivitātes norisinājās „stacijās” pa klašu grupām. Pamatskolas vecuma skolēni atbildēja uz dažādiem teorētiskiem jautājumiem par attīstības izglītību, vēlāk iesaistījās arī sportiskās aktivitātēs par attīstības izglītības tēmām.

Jo vairāk uzzinām par
problēmām pasaulē, jo vairāk saprotam,
ka mūsu spēkos ir pasauli mainīt.

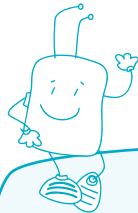
Stacija – ūdens. Ūdens resursu nozīme tika apjausta, sacenšoties stafetēs. To mērķis bija taupīgi pārvietot ūdeni, nesot to karotē, un saudzīgi papildīt trauku līdz noteiktai atzīmei.

Stacija – atkritumu šķirošana. Atkritumu šķirošanas tēmu aktualizējam ar uzdevumu, kurā dažādas krāsas bumbiņas jāiemet atbilstošās krāsas toverišos: plastmasai – dzeltens toverītis un dzeltenas bumbiņas, stiklam – zaļš toverītis un zaļas bumbiņas un papīram – zils trauks, zilās bumbiņas. Bīstamo bateriju toverītis sarkanā krāsā un bumbiņas arī sarkanas. Pamatskolas skolēni labprāt sacentās un šādā neuzbāzīgā veidā uzzināja par tēmām, kas skar viņu dzīvi un ietekmē planētas nākotni.

Stacija – globalizācija. Globalizāciju iepazīsām ar praktisku darbību. Uzdevums bija dažādu preču iepakojuma informācijā atrast valsti, kurā prece ražota un atzīmēt to kartē. Tā uzskatāmi ieraudzījām valstu savstarpējo saistību un ikdienā lietojamo preču dažādo izcelsmi.

Sarežģītus jēdzienus un apgalvojumus par attīstības izglītības tēmām vieglāk saprast, ja ar tiem darbojas praktiski. Piemēram, spēle, kur teikumus un apgalvojumus sadalām daļās, un uzdevums ir izveidot pareizu teikumu par ūdens resursu izmantošanu, par atkritumu šķirošanu un preču izcelsmi.

Pirmsskolas bērni ar interesi iesaistījās pētnieciskajā darbībā par ūdeni, pētot un izzinot tā nozīmību, nepieciešamību, veidojot ūdens pasauli no dažādiem praktiskiem materiāliem.

Globalizāciju

iepazīnām ar praktisku darbību.

Uzdevums bija – dažādu preču iepakojuma informācijā atrast valsti, kurā prece ražota, un atzīmēt to kartē. Tā uzskatāmi ieraudzījām valstu savstarpējo saistību un ikdienā lietojamo preču daudzveidīgo izcelsmi.

Akcija Kuldīgas pilsētas svētku ietvaros

Akcijas mērķis – pilsētas svētku dalībniekus iepazīstināt ar globālās izglītības tēmām.

Aktivitātes:

- × **Mana pasaule.** Uz akmeņiem ar krāsām savu pasauli zīmēja mazākie bērni.
- × **Globalizācija.** Uzdevums bija kopā ar ģimeni līdzdarboties pasaules modeļa izveidē no balona un papīra kontinentiem. Bija jāizveido zemeslode, kurā jāiezīmē arī Latvija, tādējādi apzinoties Latvijas vietu pasaulē.
- × **Migrācija.** Pa papīra pēdiņām aktīvi “migrēja” jaunieši, pārvietojoties no vienas atzīmes līdz otrai. Atziņa – migrācija skar katru no mums.
- × **Ūdens resursi.** Ūdens taupīšanas stafete ar ūdens saudzīgāko nešanu.

Akcijas rezultātā esam guvuši noderīgu pieredzi un mācību nākotnei:

- × kā labāk organizēt un iesaistīt sabiedrību dažādās aktivitātēs;

- × kā sadarboties ar dažādām institūcijām;
- × skolās palielinājuši interesi un zināšanas par attīstības izglītības jautājumiem;
- × uzzinājām citu cilvēku viedokli;
- × pilnveidojām sevi un citus;
- × ieguvām jaunas idejas jaunām aktivitātēm;
- × ieguvām metodiskos materiālus;
- × pārdomājām, kā veicināt ilgtspējīgu attīstību, kā mainīt vērtības un attieksmi, kā informēt, kā iesaistīties, kā mainīt pasauli.

Bērnu darbi izstādē „Mana pasaule” pilsētas svētku ietvaros 2010. gada 16. jūlijā

Sakām paldies par iespēju piedalīties šajā projektā, iegūt lielu pieredzi un apzināties: es esmu daļa no pasaules, un mana rīcība ietekmē pasaules procesus.

Kuldīgas komandas prezentācija par dalību projektā.

Aknīstes vidusskolas komanda par sevi

Skolas projekta komandā darbojās Aina Dekšne, Gunta Ozoliņa, Zoja Ļaščuka, Līga Mažeika, Aija Voitiške (projekta komandas koordinatore), Lāsma Prande, Lidija Dekšne, Agnis Čamāns, Kristiāns Miglāns, Indra Giluča, Rūta Kurkliete, Kārlis Zariņš.

Skolas komandai būtisku atbalstu projekta laikā sniedza Aknīstes pilsētas dome, palīdzot organizēt akciju par migrāciju, kā arī piedaloties un atbalstot citos skolas organizētajos attīstības izglītības pasākumos.

Informātikas un ģeogrāfijas integrētā stunda
5. klasei „Es un lietas man apkārt”

Projekta laikā skolas projekta komanda ieguva vērtīgus stundu plānus, materiālus darbam klasēs ar attīstības izglītības saturu jautājumiem. Skola ieguva jaunus sadarbības partnerus citur Latvijā, tika iegūta vērtīga pieredze, kā organizēt

attīstības izglītības akcijas vietējā sabiedrībā. Nozīmīgi bija izzināt ārvalstu pieredzi attīstības izglītības jomā.

Visinteresantākais projekta komandas dalībniekiem projektā bija īstenot mācību stundās un ārpusstundu aktivitātēs apgūtās idejas. Ļoti interesanti bija izzināt citu skolu pieredzi projektā. Nozīmīgas idejas tika gūtas projekta vidusposma izvērtējuma semināra paneļdiskusijas laikā, kurā viedokli izteica Latvijas un ārvalstu attīstības izglītības jomas eksperti.

Pēc projekta beigām skola ir gatava organizēt pieredzes apmaiņas seminārus novadā, turpināt popularizēt resursu taupīšanas ideju, izglītot sabiedrību par nepieciešamību šķirot atkritumus, informēt cilvēkus par ilgtspējīgas attīstības jautājumiem. Par nozīmīgu darbības virzienu skolas projekta komanda atzīst jaunatnes izglītošanu par kultūru daudzveidību un dažādību sabiedrībā, lai mazinātu stereotipus un aizspriedumus. Projekta laikā skola nodibinājusi jaunus kontaktus ar citām skolām un sadarbības partneriem, uzsāktā sadarbība tiks turpināta arī pēc projekta beigām.

Projekta gaitā projekta komandas dalībnieki mainījuši savus uzskatus par nepieciešamību taupīt resursus, vairāk vērtības tiek pievērsts tam, kādas preces iegādājas, un tam, vai preču ražošanā ievēroti godīgas tirdzniecības principi.

Kā mācīt par migrāciju?

Aina Deksnē, Zoja Ļaščuka, Līga Mažeika, Gunta Ozoliņa, Aija Voitiške

Mūsdienu Latvijas un pasaules aktualitāte ir migrācija. Iedzīvotāji aizceļo no laukiem uz pilsētām, no valsts uz valsti. Lai veicinātu skolēnu izpratni par migrāciju, tās pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem, mācību gada noslēgumā organizējam pasākumu ciklu skolēniem no 1. līdz 12. klasei – nedēļa par migrāciju „Nebrauc projām! Ja esi aizbraucis, atgriezies!”

Sociālo zinību stunda 7. klasei „Migrācijas cēloņi un sekas novadā un Latvijā”

Nedēļas par migrāciju sagatavošanas un īstenošanas posmi

1. solis. Plānošana

- × Darbs ar skolēniem notiek klašu grupās.
 - × Katra klašu grupa izvirza mērķi, ko vēlas sasniegt nedēļas par migrāciju laikā.
- 1.–4. klase: veidot izpratni par migrāciju, mācot par putniem un tos atveidojot – „Putnu migrācija”.
- 5.–6. klase: veidot un padziļināt izpratni par pasauli mums apkārt – „Es un lietas man apkārt”.
- 7.–9. klase: veidot izpratni un savu attieksmi pret migrācijas procesiem – „Migrācijas cēloņi un sekas novadā un Latvijā”.
- 10.–12. klase: veidot personīgo attieksmi un nostāju, vērtējot migrācijas cēloņus, sekas, norises – „Migrācijas cēloņi un sekas pasaulē”.
- × Pienākumu sadale.

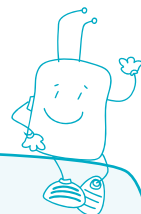
Skolotāji vienojas, kuros mācību priekšmetos un stundās migrācijas jautājumi tiks aplūkoti. Vienošanas arī par tēmām un aktivitātēm.

Vienošanās par noslēguma pasākumu: dzejas lasījums par Dzimteni, mājām; dziesmas atbilstoši tēmai; pateicības raksti skolēniem un skolotājiem par līdzdarbību; viesu uzaicināšana (pašvaldības pārstāvis, bijušie skolēni u.c.). Notiek vienošanās, kurus bijušos skolēnus, kuri ir mācījušies, strādājuši vai strādā ārpus Latvijas robežām, uzaicināt uz tikšanos ar skolēniem, lai pastāstītu par pieredzēto – kopīgo un atšķirīgo citās valstīs.

Plānota fotogrāfiju izstāde ”Es plašajā pasaulē”. Katram skolēnam jāatnes fotogrāfija, kurā redzams viņš pats vai ģimenes locekļi kādā ceļojumā, notikumā ārpus Latvijas. Fotogrāfijai nepieciešams paraksts: autora vārds, uzvārds, klase, fotogrāfijas uzņemšanas vieta, laiks.

Skolas noformēšana atbilstoši tēmai, izmantojot sagatavotos materiālus.

Tiek sadalīti pienākumi skolotājiem, kurš vadīs stundas, kurš noformēs, kurš vadīs akciju, kurš aicinās un uzņems viesus, kurš atbild par pateicībām, kurš par noslēguma pasākumu.

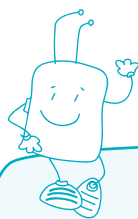

Katram skolēnam, neatkarīgi no viņa spējām, bija iespēja piedalīties, līdzdarboties un apliecināt savus talantus – vieni dziedāja, citi veidoja ekoloģiskās somas, piedalījās fotogrāfiju konkursā un veidoja putnus.

2. solis. Nedēļas par migrāciju norise

- 1.–4. klase
- × Audzināšanas stundās top putni no dažādiem materiāliem (2. pielikums, 3. darba lapa).
 - × Dabaszinību, sociālo zinību stundā bērni izspēlēja putnu migrācijas „Mēmo šovu” (4. pielikums) un darbojas ar pasaules karti (2. pielikums, 2. darba lapa), meklējot valstis, kurās apmetušies putni – migranti (2. pielikums, 1. darba lapa).

- × Dabaszinību stundā – "Sarunas par putniem". Skolēni pēta putnu izbāzeņus, grāmatas par putniem.
- × Rokdarbu un sociālo zinību stundās skolēni veido balonu zemeslodi, un kontinentus papildina ar putnu – migrantu attēliem (2. pielikums, 1., 2. darba lapa). Nodarbības beigās – kustību rotaļa „Putni – nometnieki un gājputni” (3. pielikums).
- × Skolēni iesaistās individuālajā foto konkursā „Es plašajā pasaulē” (5. pielikums).

- × Klases kopā ar audzinātājiem veido izstādi ar pašu darinātiem putniem.

Pasākumu cikls
ļāva popularizēt skolu,
atvērt tās durvis plašākai sabiedrībai –
sadarboties aicinājām kaimiņu skolas,
interesešu izglītības iestādes.

5.–6. klase

- × Klases audzināšanas stundās bērni veido putnus un runā par to migrāciju.
- × Šīs klašu grupas informātikas (integrēti ar ģeogrāfiju) stundās apskata lietas, kas mums ir apkārt ikdienā.
- × Skolēniem uz stundu jāatnes lietas – suvenīri, kas nākuši no kādas citas valsts.
- × No atnestajām lietām veidojas izstāde. Katrai lietai paraksts: skolēna vārds, uzvārds, valsts no kuras lieta atvesta.
- × Skolēni pastāsta, no kurienes lieta atceļojusi. Pasaulē kartē (2. pielikums, 2. darba lapa) atzīmē valsti, no kuras lieta ir atvesta.
- × Skolēni internetā meklē informāciju par valsti, no kuras lieta ir atvesta.
- × Mājas darbs: sagatavot prezentāciju, izmantojot IT, par valsti, no kuras cēlies suvenīrs.

7.–9.klase

- × Audzināšanas stundās skolēni gatavo putnus no dažādiem materiāliem (uzsvārs uz otrreizējās pārstrādes materiāliem).
- × Latviešu valodas un literatūras stundās skolēni gatavo dzejoļus par mājām, par Dzimteni.
- × Mūzikas stundās skolēni mācās dziesmu par migrācijas tēmu "Kad aizlido putni".

- × Sociālo zinību stundās meklē materiālus par iedzīvotāju skaitu novadā, tā izmaiņām. Veido „migrācijas koferus”. Uz kartona kastēm, kas noformētas kā koferi, izvietota informācija par iedzīvotāju migrāciju novadā. Uz novada ģerboņa reversa skolēni raksta pārdomas, kāpēc nebūtu jāpamet Latvija vai kāpēc jāatgriežas dzīvot savā zemē.
- × Ģeogrāfijas stundās apkopo informāciju par iedzīvotāju skaita izmaiņām Latvijā. Ar sagatavoto informāciju papildina „migrācijas koferus”.
- × Nodarbību ciklu noslēdz akcija – gājiens uz novada domi. Sagatavotos „migrācijas koferus” ar informāciju, aicinājumus atgriezties mājās un nebraukt projām skolēni novieto pie pašvaldības tam atvēlētajā vietā. UZMANĪBU! Gājiens un akcija tiek saskaņoti ar vietējo pašvaldību atbilstoši likumdošanai.
- × Skolēni individuāli iesaistās fotogrāfiju konkursā "Es plašajā pasaulē" (5. pielikums).

Akcijas „Nebrauc projām! Ja esi aizbraucis – atgriezies!” noslēgums

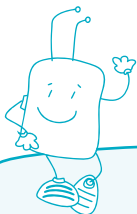
11.–12. klase

- × Klases audzināšanas stundās izloka putnus origami tehnikā. Uz tiem uzraksta savas pārdomas, kāpēc būtu jāpaliek vai jābrauc projām no Latvijas.
- × Skolēni individuāli piedalās fotogrāfiju konkursā „Es plašajā pasaulē” (5. pielikums).
- × Ģeogrāfijas stundās uz tikšanos uzaicināti absolventi, kuri dalās pieredzē par redzēto un izjusto, dzīvojot, mācoties un strādājot ārzemēs. Nākamajā mācību stundā organizēta viktorīna starp skolēniem par valstīm, kuras prezentētas viesu stāstījumos. Notiek „sarunas pie politiskās kartes par migrācijas cēloņiem un sekām”.

- × Politikā notiek paneldiskusija „Politisko notikumu lokos”.
- × Psiholoģijas stundā strādā ar IAC izdales materiālu „Vai Kristīnei braukt uz Īriju?” Mājas darbs: pārspriedums ”Vai viegli izdarīt izvēli: braukt vai nebraukt projām, psiholoģiskais aspekts.”
- × Vēstures stundās, apgūstot tēmas, akcentēti migrācijas cēloņi un sekas. Skolēniem jādoma un jāatbild ”Vai migrācija vienmēr ir brīvprātīga?”

3. solis. Noslēguma pasākums, darba izvērtējums

- × Skolā iekārtota fotogrāfiju izstāde ”Es plašajā pasaulē”.
- × Iekārtota izveidoto putnu izstāde.
- × Skolas aktu zālē notiek noslēguma pasākums ar dzejoļiem, dziesmām un aktīvāko, veiksmīgāko skolēnu, skolotāju apbalvošanu.

Būtiski ir jebkuru darbu noslēgt ar „Paldies!” pateikšanu, lai katrs skolēns izjustu gandarījumu, ka viņa darbu ir pamanījuši un novērtējuši.

Metodiski ieteikumi

Migrācijas tematikai veltīta nedēļa Aknīstes vidusskolā notika 2009./2010. mācību gada noslēgumā. Maijs ir īpaši piemērots šādām norisēm, jo 9. un 12. klases kārtā ieskaite, eksāmenus. Tas dod iespēju lietderīgi saplānot un izmantot laiku 1.–8. un 10.–11. klašu skolēniem. Tā ir iespēja paskatīties uz mācību darbu gan ar netradicionālu pieeju, gan plašām aktivitātēm. Katram skolēnam, neatkarīgi no spējām, bija iespēja piedalīties, līdzdarboties un apliecināt savus talantus – vieni dziedāja, citi veidoja ekoloģiskās somas, piedalījās fotogrāfiju konkursā un veidoja putnus. (1. pielikumā skatīt „Putni – migranti un nometnieki”; 2. pielikumā darba lapas materiālam „Putni – migranti un nometnieki”; 3. pielikumā kustību rotaļas ”Nometnieki un migranti” apraksts; 4. pielikumā aktivitātes „Mēmais šovs” apraksts; 5. pielikumā fotogrāfiju konkursa „Es plašajā pasaulē” nolikums).

Pasākumu cikls ļāva popularizēt skolu, atvērt tās durvis plašākai sabiedrībai – sadarboties aicinājām kaimiņu skolas, interešu izglītības iestādes.

Ilze Saleniece, Aija Voitiške, Līga Mažeika pie akcijas „ceļazīmes”

Tā kā jau iepriekš, ar preses palīdzību un uzstājoties Krustpils, Aknīstes, Salas, Jēkabpils un Viesītes starpnovadu izglītības iestāžu vadītāju informatīvajā sanāksmē, bijām informējuši sabiedrību par IAC projektu „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā”, tad radīt interesi par migrācijas tēmai veltīto pasākumu nedēļu bija salīdzinoši viegli. Uzaicinājām sadarboties Asares pamatskolu, Gārsenes pamatskolu, Aknīstes BJC, V. Anciša Aknīstes bibliotēku, Aknīstes pirmskolas izglītības iestādi „Bitīte”. Izmantojām arī personīgos kontaktus. Izskaidrojām, ko darīsim, kāds ir darbošanās mērķis un ko iegūsim, un arī sagaidījām atsaucību.

Uz noslēguma pasākumu bija uzaicināta Aknīstes novada Domes priekšsēdētāja I. Vendele. Pašvaldības vadītāja apsveica skolēnus un skolotājus, visus klātesošos ar veiksmīgo nedēļas norisi un novadam aktuālu jautājumu risināšanu.

Aknīste ir mazs novads, tādēļ dome ir pieejama un atvērta cilvēkiem. Organizējot gan skolēnu gājienu, gan noslēguma pasākumu, domes vadība bija atsaucīga un pretimnākoša.

Veiksmīga sadarbība nedēļas organizēšanā bija ar projekta komandas dalībnieci – sabiedrības pārstāvi, Aknīstes novada kultūras un sporta darba koordinatori L. Prandi. Viņa regulāri izvietoja aktuālu informāciju par migrācijas jautājumiem novadā speciāli iekārtotā IAC projekta stendā domes telpās

Migrācijas nedēļas sākumā daži skolotāji bija skeptiski noskaņoti, taču gala izvērtējumā visi bija gandarīti par veiksmīgi noritējušo migrācijas nedēļu, it īpaši par pēdējām divām mācību dienām. Migrācijas nedēļas organizēšanā aktīvi iesaistījās pedagogi un skolas darbinieki – angļu valodas skolotāja I. Ķiķēna, lietvede S. Grode, latviešu valodas un mūzikas skolotāja S. Radiņa, mājturības un tehnoloģiju skolotāja J. Krasovska, sākumskolas skolotājas I. Strika, D. Ieleja, E. Zariņa, ar aizrautību un izdomu darbojās klašu audzinātāji.

Būtiski ir jebkuru darbu noslēgt ar izvērtējumu un „Paldies!” pateikšanu. Tāpēc bija sagatavoti daudzveidīgi

pateicības raksti dažādās nomināciju grupās. Piemēram, pateicības „Putni krustdūrienā”, „Eko soma”, „Par piedalīšanos fotogrāfiju izstādē „Es plašajā pasaulē””, „Par putnu veidošanu”. Svarīgi, lai katrs skolēns izjustu gandarījumu, ka viņa darbu ir pamanījuši un novērtējuši.

Dažas skolēnu un skolotāju atziņas par migrācijas tēmai veltīto nedēļu

- × „Man patika gatavot, līmēt putnus pasaules kartē.”
- × „Man patika iet rotaļās, klausīties putnu dziedāšanu.”
- × „Atgriezies mājās! Šī nedēļa bija fantastiska!”
- × Skolotāja A. Deksnē: „Skolēni bija atsaucīgi, prata motivēt savas domas. Prieks bija strādāt!”
- × Direktora vietniece izglītības jomā: „Ļoti labi izdevusies pēdējā skolas nedēļa.”

Aknīstes vidusskolas migrācijas nedēļas materiāli.

Attīstības/globālās izglītības stundu plānu piemēri

Šajā nodaļā aicinām iepazīties ar projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” ietvaros izveidotiem un aprobētiem stundu plāniem:

- × Vidusskola. Konflikti pasaulē. Cik drošā pasaulē dzīvojam?
- × Pamatskola/vidusskola. Migrācija mūsdienu pasaulē
- × Pamatskola. Cilvēktiesības
- × Pamatskola. Globalizācija un tās sekas
- × Pamatskola. Ūdens resursu ierobežotība
- × Sākumskola. Dabas saudzēšana

Izmantojot materiālus, lūdzam atsaukties uz projektu.

Stundas plāns

Tēma: Konflikti pasaulē. Cik drošā pasaulē dzīvojam?

Laiks – 40 min

Ieteicamais skolēnu vecums – vidusskola

Stundas mērķi – veidot skolēnos izpratni par konfliktiem un drošību globālajā pasaulē un cilvēku ikdienas dzīvē.

Resursi

- × 1. darba lapa „Ko tu zini par mieru un konfliktiem pasaulē” – katram dalībniekam
- × 2. darba lapa „Konflikti un sadarbība starptautiskajās attiecībās” – katram dalībniekam
- × 3. darba lapa „Drošības faktori” (jāsagriež) – viens komplekts katrai skolēnu grupai
- × 4. darba lapa „Cilvēkdrošība” – katram dalībniekam

Stundas gaita

1. Ierosināšana

Telpā uz grīdas uzzīmēts aplis. Skolotājs informē, ka tiks izteikti apgalvojumi. Ja šis apgalvojums attiecas uz tevi, jānostājas apļa iekšpusē. Ja tas nav par tevi, jāpaliek ārpusē.

Apgalvojumu piemēri:

- × Man ir gaiši mati; man ir zaļas acis; es aizraujos ar „Krēslas” sērijas grāmatām; man negaršo siers; man patīk slēpot; es pie kafijas nelieku cukuru un tml.

- × Man ir nepieciešams manas ģimenes atbalsts; man ir nepieciešams tīrs dzeramais ūdens; man ir vajadzīgi mani draugi; es gribu būt drošībā un tml.

Skolotājs jautā, kurā brīdī mainījās apgalvojumu raksturs? Atbilde – aktivitātes otrajā daļā tika nosauktas lietas, kuras ir nepieciešamas ikvienam. Jautājums skolēniem – kāda varētu būt šis nodarbības tēma?

2. Skolotājs informē, ka stundas tēma ir drošība un konflikti pasaulē. Jautājumi ierosināšanas diskusijai – kāpēc cilvēki konfliktē? Kāpēc konfliktos iesaistās valstis? Vai mūsdienās pasaule ir palikusi „mierīgāka” nekā agrāk?

3. Skolēni saņem **1. darba lapu „Ko tu zini par mieru un konfliktiem pasaulē”**. Individuāli izpilda uzdevumu – atbild uz desmit testa jautājumiem. (1B; 2B; 3A; 4B; 5C; 6C; 7B; 8C; 9C; 10C).

4. Atbilžu pārrunāšana veicama kā kustību aktivitāte. Telpas stūros novietoti atbilžu variantu burti – A, B, C. Skolotājs lasa jautājumu, skolēni nostājas pie burta, kurš ir atbilstošs viņu izdarītajai izvēlei. Pārrunā grupās, pamato savu izvēli lielajai grupai. Skolotājs nosauc pareizo atbildi un rosina skolēnus uz komentāriem. Jautājumi kopsavilkuma diskusijai: Kas jūs visvairāk pārsteidza? Ko šie fakti mums pastāsta par konfliktiem? Vai cilvēce mācās no savām kļūdām? Par ko vēl tas jums lika domāt?

5. Skolēni saņem **2. darba lapu „Konflikti un sadarbība starptautiskajās attiecībās”**, izlasa, pārrunā piemērus vajadzību un vērtību konfliktiem. Uzraksta individuālu komentāru kādam no darba lapā dotajiem filozofu citātiem, daži nolasa savus komentārus.

6. Skolotājs informē: līdz šim vairāk runājām par konfliktiem un sadarbību globālā līmenī. Bet ikvienā konfliktā ir arī personīgais – katra cilvēka sajūtu līmenis. Konflikti un apdraudējums ietekmē cilvēku dzīvi, darbu, ikdienu.

7. Skolēni strādā grupās. Katra grupa saņem deviņu kartīšu komplektu – sagriezta **3. darba lapa „Drošības faktori”**:

- A. pārtikas drošība
- B. regulāri un pietiekami ienākumi
- C. droša apkārtējā vide (ūdens, gaiss)
- D. politiskā stabilitāte valstī
- E. sakārtotas attiecības ar tuviniekiem
- F. personīgā (fiziskā) drošība
- G. drošs mājoklis (mikrorajons, kaimiņi, īpašumtiesības)
- H. pieejama medicīniskā aprūpe
- I. (tukša kartīte – dalībnieku papildinājumiem)

8. Skolotājs lūdz katrai grupai apspriesties un sakārtot kartītes „dīmanta” jeb romba formā piecos „stāvos”. Kartīšu skaits pa „stāviem” – 1 – 2 – 3 – 2 – 1). Augšā jānovieto drošībai visnozīmīgākie faktori, uz leju nozīmīgums samazinās. Darba laikā skolotājs fiksē, par ko grupas sarunājas, kādi argumenti tiek nosaukti.

9. Grupas prezentē un komentē daļu no paveiktā. Piemēram – tikai augšējo un apakšējo stāvu; to kartīti, par kuras novietojumu bija visgrūtāk vienoties; drošības faktoru, kurš ierakstīts tukšajā kartītē u.tml.

10. Skolotājs jautā, kā mainītos kartīšu izvietojums, ja to veidotu cilvēki kādā citā pasaules valstī, kontinentā.

11. Skolēni saņem **4. darba lapu „Cilvēkdrošība”**, iepazīstas ar to, pārrunā.

12. **Refleksija.** Skolēni pabeidz teikumu:

Lai pasaule būtu droša vieta, kur dzīvot

Ko tu zini par mieru un konfliktiem pasaulē

- Mūsdienās pasaulē ir apmēram 200 valstis. Cik no šīm valstīm pēdējo 10 gadu laikā ir bijušas iesaistītas militāros konfliktos?
 - 21
 - 44
 - 69
- Cik liela daļa no pasaules valstīm militāriem mērķiem tērē vairāk līdzekļu nekā veselības aprūpei?
 - 1/5 daļa
 - 1/3 daļa
 - puse
- Cik procenti no Pirmajā pasaules karā bojā gājušajiem bija civiliedzīvotāji?
 - 14%
 - 67%
 - 90%
- Cik procenti no Otrajā pasaules karā bojā gājušajiem bija civiliedzīvotāji?
 - 14%
 - 67%
 - 90%
- Cik procenti no mūsdienu karos bojā gājušajiem (kopš 1945. gada) ir civiliedzīvotāji?
 - 14%
 - 67%
 - 90%
- Cik bērnu – karavīru pašlaik ir pasaulē?
 - 3000
 - 30 000
 - 300 000
- Cik cilvēku mūsdienās karu dēļ atrodas bēgļu gaitās?
 - 10 miljoni
 - 30 miljoni
 - 50 miljoni
- Cik gadus no pēdējiem 6000 gadiem cilvēce nav karojusi?
 - 1340
 - 780
 - 290
- Kurai pasaules valstij nav savas armijas un militārā budžeta?
 - Šveicei
 - Dānijai
 - Islandei
- Par cik procentiem pēdējo 20 gadu laikā pasaulē sarucis militāro konfliktu skaits?
 - par 10%
 - par 25%
 - par 40%

(sagatavots pēc <http://www.oxfam.org.uk>)

2. darba lapa

Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Konflikti un sadarbība starptautiskajās attiecībās

Konflikts ir spēku, uzskatu vai interešu sadursme. Konflikta pamatā ir iesaistīto pušu nespēja vai nevēlēšanās sasniegt savus mērķus mierīgā ceļā. Konflikti veidojas starp cilvēkiem vai cilvēku grupām.

Konfliktu iedalījums

1. Vajadzību konflikti.

Piemēram, par pieeju resursiem, to sadali vai pārdali u.c.

2. Vērtību konflikti.

Piemēram, par atšķirībām reliģiskajos uzskatos, idejās u.c.

Konflikti un to bruņotas izpausmes – kari indivīdu un valstu attiecībās satopami jau kopš cilvēces pirmsākumiem. Tos parasti izraisa gan vajadzību sadursmes, gan vērtību atšķirības. Aizvadītajos gadsimtos nav trūcis filozofu, valstsvīru, karavadoņu un rakstnieku, kuri apjūsmoja karus un apgalvoja, ka tajos atklājas cilvēku cildenākās īpašības, tie palīdz pārvarēt atpalcību saimniecībā, veicina jaunu izgudrojumu parādīšanos un tehnikas progresu.

Mūsdienās – kodolieroču laikmetā, vairumam cilvēku pret karu ir negatīva attieksme. Periodā pēc Otrā pasaules kara mainījies arī karu raksturs un mērogi – lielākā daļa bruņoto konfliktu ir pilsoņu kari un notiek valstu iekšienē.

Laikā, kad valstu mijiedarbība ir kļuvusi daudz blīvāka nekā agrāk, īpaši būtiski ir strīdus atrisināt mierīgā ceļā – sadarbojoties. Tādēļ valstis un starptautiskās organizācijas meklē veidus, kā kārtot savas attiecības mierīgā ceļā – ar starptautiskiem līgumiem, starptautisko organizāciju aktivitātēm, miera uzturēšanas spēku darbību un citiem risinājumiem.

Kā Tu saproti šos izteicienus?

- × Visu karu mērķis ir miers. (Sv. Augustīns)
- × Nav grūti uzvarēt karā, daudz grūtāk ir organizēt mieru. (Aristotelis)
- × Formas cepure deformē galvu. (M. Drjūns)

Drošības faktori

<p>A.</p> <p>Pārtikas drošība</p>	<p>B.</p> <p>Regulāri un pietiekami ienākumi</p>	<p>C.</p> <p>Droša apkārtējā vide (ūdens, gaiss)</p>
<p>D.</p> <p>Politiskā stabilitāte valstī</p>	<p>E.</p> <p>Sakārtotas attiecības ar tuviniekiem</p>	<p>F.</p> <p>Personīgā (fiziskā) drošība</p>
<p>G.</p> <p>Drošs mājoklis (mikrorajons, kaimiņi, īpašumtiesības)</p>	<p>H.</p> <p>Pieejama medicīniskā aprūpe</p>	<p>I.</p>

4. darba lapa

Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Cilvēkdrošība

Cilvēkdrošība – „brīvība no bailēm un brīvība no trūkuma” (Kofi Anans).

Cilvēkdrošības pamataspekti:

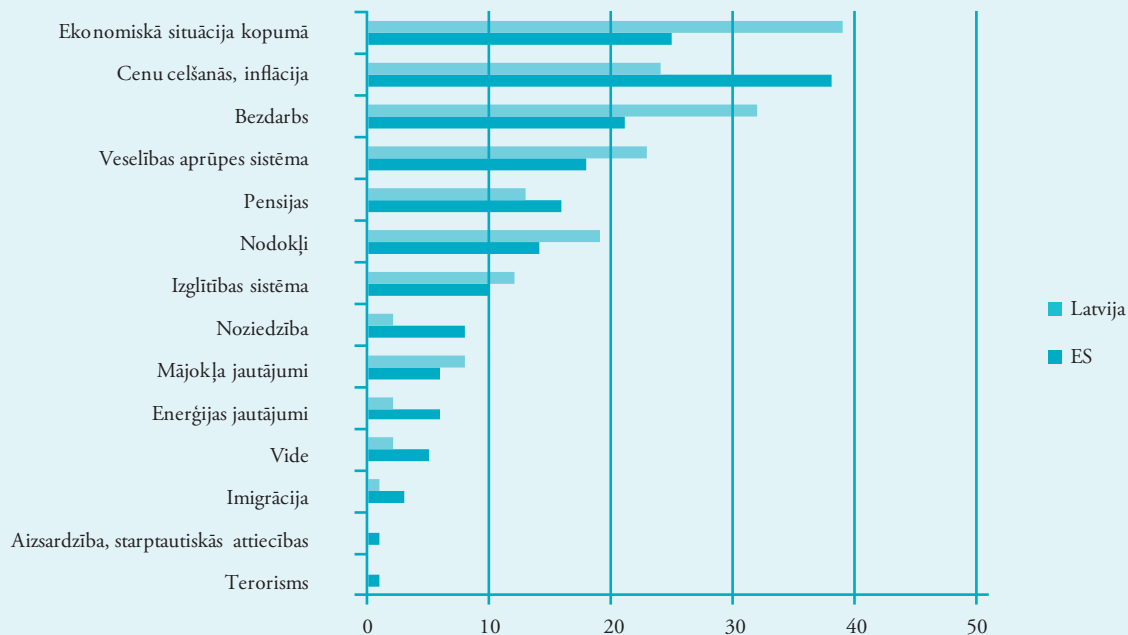
1. Neciest hroniskus draudus (no pastāvīga bada, slimībām, apspiestības u.c.).
2. Aizsargātība pret pēkšņām un negatīvām pārmaiņām (mājās, dzīves vietā, darba vietā u.c.).

Drošumspējas faktori

1. Individīda īpašības (apmierinātība ar dzīvi, pārliecība, ka spēj ietekmēt apstākļus, uzņēmība, pašcieņa, veselība, ticība Dievam, piederības apziņa).

2. Pozitīvas tuvākās attiecības.
3. Ekonomiskā drošība (paredzami, pietiekami ienākumi u.c.).
4. Tīkls spēja (spēja pozitīvi iesaistīties sabiedriskos tīklos – NVO, interešu izglītība u.c.).
5. Sadarbīga uzticēšanās valsts institūcijām un starptautiskām organizācijām.

Eiropas Savienības iedzīvotāju aptauja 2010. gada augustā
Lielākie eiropiešu bažu iemesli (respondentam jāizvēlas divi nozīmīgākie)

Dati: Eurobarometrs

Stundas plāns

Tēma: Migrācija mūsdienu pasaulē

Laiks – 40 min

Ieteicamais skolēnu vecums – pamatskola/
vidusskola

Stundas mērķi – veidot skolēnos izpratni par migrācijas cēloņiem un sekām mūsdienu pasaulē; pilnveidot informācijas analīzes prasmes, argumentu veidošanu un viedokļa pamatošanu.

Resursi – 1. darba lapa, 2. darba lapa

Stundas gaita

1. Skolotājs uzdod klasei ierosināšanas jautājumus par tēmu. Aicina apstiprinošas atbildes gadījumā skolēnus piecelties kājās. Dažus skolēnus lūdz atbildes komentēt izvērstāk. Jautājumu piemēri:

- × Vai Tu esi piedzimis vietā (ciemā, pilsētā), kurā dzīvo pašlaik?
- × Vai Tavi vecāki dzimuši vienā Latvijas novadā?
- × Vai kāds Tavs radnieks dzīvo ārpus Latvijas?
- × Vai Tu domā, ka pavadīsi vecumdienas vietā, kur dzīvo pašlaik?

2. Skolotājs aicina skolēnus izteikt minējumus, kāda varētu būt nodarbības tēma.

3. Skolotājs rezumē, ka nodarbības tēma ir migrācija jeb cilvēku pārvietošanās un ka šīs nodarbības mērķis ir noskaidrot migrācijas cēloņus un sekas mūsdienu pasaulē.

4. Skolotājs aicina atcerēties vēstures stundās pārrunātos migrācijas piemērus (Lielā tautu staigāšana, vikingu laikmets, Pirmais un Otrais pasaules karš u.c.). Skolotājs jautā, kādēļ cilvēki pameta savas dzīves vietas sanatnē? Kādi ir biežākie migrācijas cēloņi mūsdienu pasaulē?

5. Skolotājs informē, ka izplatītākais migrācijas cēlonis mūsdienu pasaulē ir cilvēku vēlēšanās uzlabot savas dzīves apstākļus. Tomēr pieņemt lēmumu doties projām no savas dzīves vietas vienmēr ir grūti. Arī Latvijas iedzīvotājiem mūsdienās nereti nākas izdarīt šo izvēli.

6. Skolotājs paskaidro, ka nodarbības turpinājumā skolēni iepazīsies ar Kristīni un palīdzēs viņai izdarīt izvēli – palikt Latvijā vai pārcelties dzīvot uz Īriju.

7. Skolēni strādā 2–3 cilvēku grupās. Katra grupa saņem sagrieztu 26 kartiņu komplektu. Skolotājs informē par grupu darba uzdevumu:

- × sadalīt kartītes divās daļās – „PALIKT” apsvērumi un „AIZBRAUKT” apsvērumi;
 - × atsevišķi nolikt kartītes, par kuru novietojumu ir grūti izlemt;
 - × sakārtot „PALIKT” apsvērumus to nozīmīguma secībā;
 - × sakārtot „AIZBRAUKT” apsvērumus to nozīmīguma secībā;
 - × pieņemt lēmumu, ko ieteikt Kristīnei, izvērtēt šī lēmuma pamatojumu.
- × Kuras kartītes netika ievietotas nevienā no sarakstiem, kāpēc?
 - × Kādas informācijas par Kristīni skolēniem pietrūka, lai varētu pieņemt pamatotu lēmumu?
 - × Ko skolēni iemācījās šīs aktivitātes laikā?
 - × Kādas (starp ko) ir galvenās izvēles, kas jāizdara cilvēkiem, kuri apsver lēmumu pamest valsti, kurā viņi dzīvo?

8. Grupas iepazīstina klasi ar sava darba rezultātiem – ieteikumu Kristīnei un tā pamatojumu.

9. Klase pārrunā grupu darba rezultātus. Jautājumi klases diskusijai:

- × Kurus „PALIKT” un „AIZBRAUKT” apsvērumus grupas minēja visbiežāk, kāpēc?

10. Skolēni saņem mājas darbu – balstoties uz stundā pārrunāto un savām zināšanām, aizpildīt darba lapu „Migrācijas ieguvumi un zaudējumi”.

Kristīnes dilemma

A. Kristīne dzīvo lauku ciematā. Attālums no viņas dzīvesvietas līdz Rīgai ir 200 km.	B. Kristīne kopā ar diviem jaunākajiem brāļiem, vecākiem un vecmāmiņu dzīvo nelielā privātmājā. Viņai ir pašai sava istaba.
C. Kristīnes mammai nav darba. Ģimenes ienākumi ir tēva alga un vecmāmiņas pensija.	D. Kristīne uzskata, ka Latvijā ir pieejama garšīga un veselīga pārtika. Viņai ir grūti iedomāties savu ēdienkarti bez rupjmaizes.
E. Kristīne strādāja vietējā veikalā par pārdevēju, bet pirms gada veikals tika slēgts. Tagad viņai algota darba nav.	F. Kristīnei ļoti svarīgas ir attiecības ar ģimeni. Viņa bieži organizē kopīgus pasākumus radniekiem.
G. Dublinā dzīvo 1,6 miljoni iedzīvotāju	H. Kristīnei ir 20 gadi.
I. Kristīne gribētu studēt. Mācību maksa augstskolās ir liela.	J. Kristīnes paziņu vidū ir cilvēki, kuri devušies strādāt uz ārzemēm, bet tikuši piekrāpti un cietuši zaudējumus.
K. Kristīnes māsiņa jau vairākus gadus strādā Īrijas galvaspilsētā Dublinā. Viņa domā, ka varētu palīdzēt atrast darbu arī Kristīnei.	L. Kristīnes draudzene uzskata, ka pamest Latviju ir nodevēģi. Viņa aicina Kristīni pievienoties vietējai jauniešu organizācijai „Esi aktīvs!”
M. Kristīnes māsiņa, kura dzīvo Īrijā, sola viņai gultasvietu viesstrādnieku mājā, kurā dzīvo viņa pati.	N. Kristīnes draudzene strādāja lauku darbos Norvēģijā. Viņa pārpūlēja muguru un bija spiesta atgriezties Latvijā.
O. Kristīnes māsiņa, strādājot Īrijā, iepazinusi interesantus dažādu tautību cilvēkus, un tagad viņai ir draugi daudzviet Eiropā.	P. Kristīnes kaimiņiene gatavojas pieteikties programmā, kura izsniedz mazus kredītus sava uzņēmuma dibināšanai Latvijas lauku rajonos.
R. Vidējā alga Dublinā ir 2500 eiro mēnesī.	S. Kristīnei nav sevišķi labas angļu valodas zināšanas.
T. Kristīne ir beigusi vidusskolu.	U. Kristīnes draugam Andrim ir zilas acis.
V. Kristīnes tēvs uzskata, ka Latvijas valdība tuvākajā laikā nespēs mazināt ekonomisko krīzi valstī.	Z. Kristīne dzied pagasta korī. Mēģinājumi notiek regulāri, jo koris cer piedalīties dziesmu un deju svētkos.
Q. Kristīnei patīk ceļot, iepazīt neredzētas vietas un satikt interesantus cilvēkus.	W. Kristīnei patīk Latvijas lauku daba, ainavas un tīrais gaiss.
X. Vietējā pagastā ir maz Kristīnes vecuma jauniešu, īpaši puisi.	Y. Kristīne nesen sākusī draudzēties ar Andri. Viņš saka, ka nekad nepārceltos dzīvot ārpus Latvijas.
Ko vēl Tu gribētu uzzināt par Kristīni, lai palīdzētu viņai pieņemt lēmumu?	

2. darba lapa

Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Migrācijas ieguvumi un zaudējumi

Ieguvumi	Zaudējumi
Cilvēkam, kurš maina dzīves vietu (migrē)	
Valstij, no kuras cilvēki izbrauc	
Valstij, kurā cilvēki ie brauc	

Stundas plāns

Tēma: Cilvēktiesības

Laiks – 40 min.

Ieteicamais skolēnu vecums – pamatskola

Stundas mērķi – veidot skolēnos izpratni par cilvēktiesībām.

Resursi

- × sagriezta 1. darba lapa – cilvēktiesību jēdziens
- × sagriezta 2. darba lapa – pagrieziena punkti cilvēktiesību vēsturē
- × 3. darba lapa – bērnu tiesības katram skolēnam
- × 4. darba lapa – cilvēktiesību luksofors katram skolēnam

Stundas gaita

1. Skolotājs skolēniem paskaidro, kas skolēni mācīsies par cilvēktiesībām. Uzaicina skolēnus noskaidrot cilvēktiesību jēdzienu. Uz tāfeles uzrakstīts „Cilvēktiesības ir...” Skolēni pāros vai nelielās grupās saņem izdales kartītes ar sagrieztiem vārdiem un saliek tos pareizā secībā, lai atbildētu, kas ir cilvēktiesības (skolotājam sagriezta 1. darba lapa – cilvēktiesību jēdziens).

Pareizās atbildes skolotājam:

A. Cilvēktiesības ir ikvienam cilvēkam piemītošas visaptverošas tiesības, kas cilvēkiem piemīt kopš dzimšanas un bez kurām cilvēki nevar dzīvot kā cilvēciskas būtnes.

B. Cilvēktiesības ir tiesību normu kopums, kas regulē attiecības starp valsti un indivīdu, tās nosaka standartus, kādai ir jābūt valsts attieksmei pret indivīdu.

C. Cilvēktiesības ir universālas tiesības, tās neatņemami piemīt ikvienam cilvēkam, un tās jāievēro attiecībā uz visiem sabiedrības locekļiem.

D. Cilvēktiesības ir tiesību normu kopums, kas nosaka cilvēka tiesisko stāvokli, cilvēka pamattiesības un brīvības, kā arī pienākumus pret valsti, sabiedrību un citiem cilvēkiem.

E. Cilvēktiesības ir tiesības, kas veido demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatu.

2. Pēc darba pabeigšanas skolēni atbildes nolasa skaļi. Skolotājs komentē un sniedz paplašinātu skaidrojumu. Skolotājs paskaidro, ka cilvēktiesības nav absolūtas un atsevišķos gadījumos tās var tikt ierobežotas.

3. Skolotājs paskaidro, ka tālāk stundā skolēni iepazīsies ar cilvēktiesību attīstības vēstures būtiskākajiem notikumiem.

× Pie sienām piestiprinātas A4 lapas ar gadu skaitļiem – **1780. g. p.m.ē. / 539. g. p.m.ē. / 1215. / 1689. / 1789. / 1918. / 1946. / 1948.**

× Skolēnus sadala pāros vai nelielās grupās. Katrs pāris saņem sagrieztu lapu ar vienu gadu un notikuma skaidrojumu (skolotājam sagriezta 2. darba lapa – pagrieziena punkti cilvēktiesību vēsturē). Uzdevums

iemācīties informāciju un saviem vārdiem paskaidrot, kas būtisks cilvēktiesību jomā izlozētajā gadā notiek, nostāties pie atbilstošā gada un sniegt savu komentāru.

4. Skolotājs paskaidro, ka laika līnijā notikumi apstājās pie 1948. gadā pieņemtās Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas un komentē, ka Vispārējā cilvēktiesību deklarācija ir ideāls, uz ko sabiedrībai tiekties. Cilvēktiesības turpina attīstīties arī pēc 1948. gada, ir pieņemti dažādi starptautiski dokumenti, piemēram, 1959. g. ANO Bērnu tiesību deklarācija, 1989. g. ANO Konvencija par bērna tiesībām, 1975. g. ANO Deklarācija par invalīdu tiesībām u.c. Arī Latvija pievienojusies cilvēktiesību starptautiskajiem dokumentiem – 1990. g. 4. maijā Latvija pievienojās 52 cilvēktiesību dokumentiem (tajā skaitā ANO Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai), 1998. g. Satversmē cilvēktiesības iekļautas 8. nodaļā „Cilvēku pamattiesības” (89.–116. pants).

5. Skolotājs paskaidro, ka bērnu tiesības ir cilvēktiesību daļa un tālāk stundā skolēni strādās ar bērnu tiesībām. Skolēni saņem 3. darba lapu – bērnu tiesības, kas noteiktas 1989. g. pieņemtajā ANO Konvencijā par bērna tiesībām (13., 15., 16., 19. vai 23. pants). Klasē pārrunā, ko nozīmē katra no tiesībām.

6. Skolēni tiek sadalīti grupās, katra grupa izlozē vienu no bērnu tiesībām, kas minētas – 13., 15., 16., 19. vai 23. pantā. Katra grupa saņem A4 lapu, uz kuras uzraksta izlozēto tiesību. Uzdevums – uz lapas uzrakstīt,

1–2 darbības, kas cilvēkam jādara/nav jādara, lai šo tiesību varētu īstenot **citi cilvēki**. Piemēram:

- × 13. pants – piedalīties skolas līdzpārvaldes darbā un tur izteikt priekšlikumus par skolas dzīves uzlabošanu;
- × 15. pants – kopā ar draugiem izveidot fanu klubu kādai mūzikas grupai;
- × 16. pants – nelasīt īsziņas svešā telefonā;
- × 19. pants – organizēt kampaņu skolā, kurā vērsties pret izstumšanu vienaudžu vidū;
- × 23. pants – izpētīt, cik skola ir piemērota bērniem ar kustību traucējumiem, apkopot priekšlikumus un iesniegt skolas administrācijai.

Iespējama alternatīva: skolēni uzzīmē, kas jādara, lai citi cilvēki šo tiesību varētu īstenot.

7. Grupa pēc uzrakstīšanai lapu padod nākošajai grupai, tā papildina sarakstu. Tā notiek, kamēr lapa atgriežas pie sākotnējās grupas.

8. Skolēni izpēta uzrakstītās idejas. Katrs skolēns individuāli aizpilda 4. darba lapu „Cilvēktiesību luksofors”. Aplī *Zaļš* ieraksta kādu lietu, ko izdarīt ir viegli. Aplī *Dzeltens* – kādu lietu, ko izdarīt ir samērā grūti, kas prasa piespiešanos, daudz laika utt. Aplī *Sarkans* ieraksta kādu lietu, ko izdarīt ir ļoti grūti.

Iespējama alternatīva: skolēni darbības luksoforā uzzīmē.

9. Stundas noslēgumā seko diskusija, kurā pārrunā, ko izdarīt ir viegli, kas sagādā grūtības. Skolēnu veidotie cilvēktiesību luksofori tiek izlikti klasē pie sienas.

Cilvēktiesību jēdziens

A.

dzimšanas	piemītošas
kā cilvēciskas būtnes	kas cilvēkiem
tiesības	un bez kurām cilvēki
ikvienam cilvēkam	nevar dzīvot
piemīt kopš	visaptverošas

B.

valsts attieksmei	normu kopums
standartus pret indivīdu	kas regulē
tiesību	attiecības
starp valsti	un indivīdu
kādai ir jābūt	tās nosaka

E.

pamatu	un tiesiskas
valsts	tiesības
kas veido	demokrātiskas

C.

uz visiem	universālas
un tās jāievēro	tiesības
locekļiem	ikvienam cilvēkam
piemīt	attiecībā
sabiedrības	tās neatņemami

D.

tiesisko	un brīvības
pret valsti sabiedrību	kā arī pienākumus
kas nosaka	stāvokli
tiesību	cilvēka
cilvēka pamattiesības	un citiem cilvēkiem
normu kopums	

2. darba lapa

Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Pagrieziena punkti cilvēktiesību vēsturē

1780. g. p.m.ē. Hammurapi likumi. Pirmie rakstītie likumi. Nosaka sieviešu tiesības, piemēram, sievietei bija tiesības uz īpašumu, sievietes varēja ierosināt šķiršanos. Regulētas vīriešu, bērnu tiesības. Noteikta tiesiskā aizsardzība arī vergiem. Šos likumus uzskata par pirmo mēģinājumu fiksēt cilvēktiesības.

539. g. p.m.ē. Kīra cilindrs. Tiek uzskatīts par pirmo cilvēktiesību deklarāciju. Tas ir persiešu valdnieka Kīra manifests, uzrakstīts uz apmēram 30 cm gara māla cilindra. Atcēla verdzību un norādīja, ka cilvēkiem nevar likt strādāt pret viņu gribu. Atļauj cilvēkiem praktizēt viņu izvēlēto reliģiju.

1215. gads. Lielā brīvības harta (Magna Charta). Viens no Lielbritānijas tiesību pamatdokumentiem. Garantē indivīdu tiesības un brīvības, nosaka pārvietošanās brīvību. Cilvēku apcietināt vai ieslodzīt var vienīgi saskaņā ar likumīgu viņa līdzcilvēku spriedumu vai valsts likumu.

1689. gads. Anglijas Tiesību bils (Bill of Rights). Pilsoņiem deva tiesības uz personisko ieroci, vārda brīvību parlamentā, tiesības uz tiesu un noteica, ka jebkurš sods ir likumīgs tikai tad, ja to piespriedusi tiesa.

1789. gads. Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācija Francijā. Noteica dabiskās tiesības, kas ir neatņemamas un neaizskaramas. Cilvēki ir dzimuši brīvi un vienlīdzīgi. Cilvēku vienlīdzība likuma priekšā, vārda un personas brīvība, tiesības uz īpašumu, drošību un iespēju pretoties apspiestībai.

1918. gads. Lielbritānijā tiek noteikts, ka vēlēšanu tiesības ir sievietēm, kuras ir vecākas par 30 gadiem un kurām pieder mājas.

1946. gads. Nirnbergas prāvas. Pirmo reizi notiek tiesas process par noziegumiem pret cilvēci. Apsūdzības tika izvirzītas par noziegumiem pret mieru, kara noziegumiem, varas sagrābšanu sazvērētības ceļā, par noziegumiem pret cilvēci.

1948. gads. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pēc noziegumiem pret cilvēci Otrā pasaules kara laikā ANO ģenerālā asambleja pieņēma Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju. Dokuments nav juridiski saistošs valstu valdībām, tam piemīt morāla nozīme, tas mudina valstis ievērot virkni cilvēktiesību, uzsverot, ka šīs tiesības ir pamats brīvībai, taisnībai un mieram pasaulē.

3. darba lapa
Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Bērnu tiesības

13. pants

Tiesības brīvi izteikt savas domas, brīvība saņemt jebkāda veida informāciju mutvārdos, rakstveidā vai drukātā veidā.

15. pants

Tiesības uz asociācijas brīvību un mierīgu sanāksmju brīvību (tiesības kopā ar domubiedriem apvienoties interešu grupās).

16. pants

Tiesības uz privāto dzīvi, dzīvojamās telpas un korespondences noslēpumu.

19. pants

Tiesības būt aizsargātam pret jebkuras personas fizisku vai psiholoģisku vardarbību, apvainojumiem vai ļaunprātībām, rupju apiešanos vai ekspluatāciju, arī pret seksuālajām ļaunprātībām.

23. pants

Garīgā vai fiziskā ziņā nepilnvērtīgam bērnam ir tiesības dzīvot pilnvērtīgu un cienīgu dzīvi, tiesības uz īpašu gādību un aprūpi.

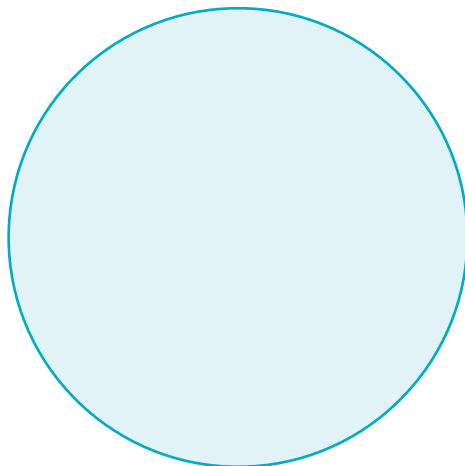
ANO Konvencija par bērna tiesībām

4. darba lapa

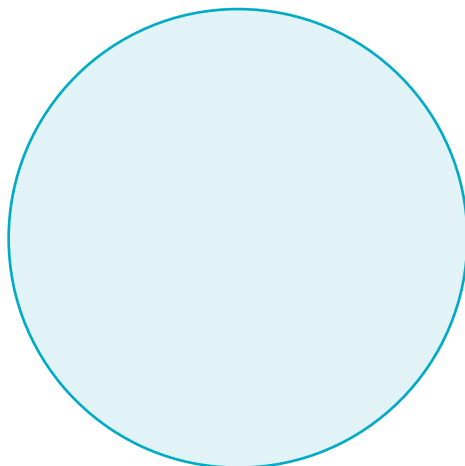
Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Cilvēktiesību luksofors

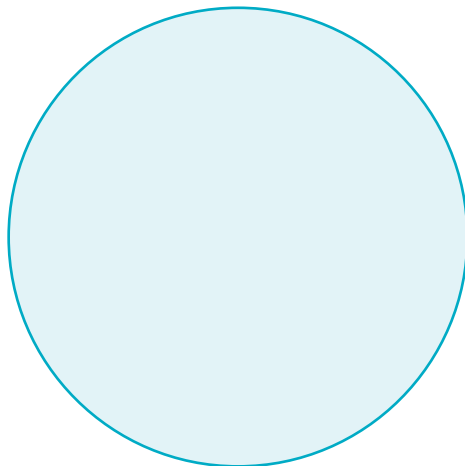
Sarkans

Dzeltens

Zaļš

Stundas plāns

Tēma: Globalizācija un tās sekas

Laiks – 40 min.

Ieteicamais skolēnu vecums – pamatskola

Stundas mērķis – veidot skolēnos izpratni par globalizāciju un tās sekām.

Resursi – 1. darba lapa, 2. darba lapa, sagriezta izdala – 3. darba lapa

Stundas gaita

1. Skolotājs uzaicina skolēnus veikt aktivitāti „Atrodi kādu” – 1. darba lapa. Pēc aktivitātes pabeigšanas skolotājs jautā, kāda, skolēnuprāt, būs stundas tēma. Skolotājs paskaidro, ka stundā skolēni mācīsies par globalizāciju un tās sekām.

2. Skolotājs uzaicina skolēnus izlasīt globalizācijas jēdzienu – 2. darba lapa un uzrakstīt to saviem vārdiem vienā teikumā. Daži skolēni teikumu nolasa skaļi.

3. Skolēni strādā pāros. Skolotājs skolēnus aicina padomāt, kādus globalizācijas piemērus no ikdienas dzīves viņi var nosaukt. Skolēni pieraksta 3–5 piemērus.

4. Skolotājs akcentē, ka globalizācija ir process, kas notiek pasaulē neatkarīgi no indivīdu gribas, bet cilvēkiem un valstīm šie procesi ir labāk jāizprot, lai varētu izmantot

savas iespējas. Skolotājs uzaicina skolēnus turpināt strādāt pāros, izmantot viņu pierakstītos globalizācijas piemērus un izvērtēt, kādas sekas cilvēku, valstu dzīvē rodas globalizācijas procesā katrā no piemēriem. Skolēni tiek rosināti izmantot informāciju 2. darba lapā – globalizācijas sekas un to papildināt. Skolotājs uzaicina katru pāri nolasīt pēc izvēles vienu spilgtāko globalizācijas piemēru un norādīt, kādas globalizācijas sekas izriet no piemēra.

5. Skolotājs paskaidro, ka skolēni analizēs situācijas un noteiks, ko tajās minētie cilvēki globalizācijas rezultātā iegūst un ko zaudē. Skolēni saņem vienu situāciju (3. darba lapa) un strādā nelielās grupās. Skolēni analizē situāciju un atbild uz jautājumiem:

- × ieguvumi globalizācijas rezultātā;
- × zaudējumi globalizācijas rezultātā.

6. Skolotājs apkopo skolēnu idejas un veido kopējo sarakstu uz tāfeles:

Ieguvumi globalizācijas rezultātā Zaudējumi globalizācijas rezultātā

7. Skolotājs uzaicina skolēnus padomāt un pabeigt teikumu „Globalizācijas rezultātā es būšu ieguvējs, ja...” Skolēni teikumus nolasa skaļi.

1. darba lapa

Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Atrodi kādu

1. Kurš ir bijis kādā citā valstī kā tūrists	
2. Kuram vismīļākā mūzikas grupa/ mūziķis ir no kādas citas valsts	
3. Kurš var nosaukt vismaz divus ārvalstu uzņēmumus, kuru filiāles atrodas Latvijā	
4. Kurš valkā apģērbu, kas ir izgatavots kādā citā valstī	
5. Kurš savās mājās lieto internetu	
6. Kuram garšo <i>McDonald's</i> ēdiens	
7. Kurš var nosaukt vismaz divus citu valstu sportistus, kuri Vankūveras Olimpiskajās spēlēs ieguva godalgotas vietas	
8. Kurš pēdējo divu dienu laikā ir ēdis šokolādi	
9. Kurš nesen presē ir izlasījis kādu interesantu rakstu par citur pasaulē notiekošo	
10. Kurš prot pagatavot kādu citas valsts nacionālo ēdienu	

2. darba lapa

Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Globalizācija ir cilvēku, preču, pakalpojumu un tehnoloģiju kustības pieaugums pasaulē. Tas ir process, kas savstarpēji saista un palielina atkarību starp indivīdiem, grupām, organizācijām, reģioniem un valstīm. Globalizāciju veicina strauja tehnoloģiju pilnveidošanās un izplatīšanās. Visaptverošus apjomus globalizācijas procesi ieguva kopš Aukstā kara beigām.

Globalizācijas sekas

- × Starptautiskās tirdzniecības pieaugums un ekonomiskā izaugsme
- × Tehnoloģiskais progress (informācijas, zināšanu, tehnoloģiju apmaiņa un pilnveidošana)
- × Daudznacionālu uzņēmumu lomas pieaugums
- × Starptautisku organizāciju lomas pieaugums (Pasaules Tirdzniecības organizācija, Starptautiskais Valūtas fonds u.c.)
- × Iespējas brīvi pārvietoties, brīvāka darbaspēka pārvietošanās
- × Iespējas brīvāk organizēt ražošanu un veikt uzņēmējdarbību citur pasaulē
- × Ideju un kultūru apmaiņa
- × Konkurences palielināšanās
- × Nevienlīdzības pastiprināšanās – bagātākie kļūst bagātāki, nabagie nabagāki
- × Nevienmērīga reģionu attīstība
- × Pilsoniskās sabiedrības lomas pieaugums
- × Strauja sabiedrībai bīstamu parādību izplatīšanās (noziedzība, slimības, vides piesārņojums)
- × Pieaugošas iespējas ikvienam
- × _____
- × _____
- × _____

3. darba lapa

Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Ieguvēji un zaudētāji

1.

Es strādāju celtniecībā. Es biju spiests doties prom no savas ģimenes un no savas valsts, tāpēc es neredzu, kā izaug mani bērni, kuri palika uz dzīvi Latvijā. Bet ārzemēs es varu nopelnīt daudz vairāk, nekā paliekot Latvijā. Par nopelnīto es varu apmaksāt savas meitas studijas un atlicināt līdzekļus savas mājas celtniecībai. Pēc kāda laika es atgriezīšos mājās pie ģimenes.

Latvijas strādnieks Īrijā

2.

Somijas uzņēmums piekrita ieguldīt vairāk nekā 1,7 miljonus Ls kokapstrādes rūpnīcā „Finieris” Latvijā Mežmuižas novadā. Tika radītas 600 jaunas darbavietas. Mežmuižas novadā ir augsts bezdarba līmenis. Algas rūpnīcā „Finieris” strādājošajiem nemaksā sevišķi augstas, bet cilvēki ir priecīgi, jo viņiem ir darbs.

Rūpnīcas „Finieris” strādnieks

3.

Es pabeidzu vidusskolu Latvijā. Es ieguvu stipendiju un pašlaik studēju Vācijā inženierzinātnēs. Dažus gadus pēc augstskolas pabeigšanas es plānoju palikt strādāt Vācijā, lai iegūtu darba pieredzi. Kādreiz es noteikti atgriezīšos un strādāšu Latvijā, tad varēšu pielietot ārzemēs iegūtās zināšanas un pieredzi.

Latvijas studente Vācijā

4.

Es esmu ārsts un šobrīd strādāju Zviedrijā. Latvijā es pabeidzu Rīgas Stradiņa universitāti un ieguvu ārsta kvalifikāciju. Studijas man pilnībā apmaksāja valsts, studiju laikā maksāja arī stipendiju. Man ir labs darbs, domāju, ka Latvijā neatgriezīšos.

Latvijas ārsts Zviedrijā

5.

Es strādāju vadošā amatā apģērbu ražošanas uzņēmumā Latvijā. Mūsu uzņēmums pēdējos gados ir guvis ievērojamu peļņu, un arī man ir bijuši labi ienākumi. Mana ģimene ir materiāli labi nodrošināta. Nesen mans uzņēmums pieņēma lēmumu pārvietot dažas uzņēmuma nodaļas uz Ķīnu, jo izmaksas tur ir zemākas, mēs varam maksāt zemākas algas, un tas nodrošinās uzņēmumam vēl lielāku peļņu nākotnē.

Uzņēmuma vadītājs

Stundas plāns

Tēma: Dabas saudzēšana

Laiks – 40 min.

Ieteicamais skolēnu vecums – sākumskola

Stundas mērķi – veidot skolēnos izpratni par apkārtējās dabas aizsargāšanas nepieciešamību un katra cilvēka atbildību pret dabu un tās ilgtspējību.

Resursi – 1. darba lapa

Stundas gaita

1. Uz tāfeles uzrakstīta tautasdziesma:

Nevienam tāda dzīve, Kā tam mūsu Jānišam:
Visapkārt bērzu birze, Vidū saule laistījās.

Skolotājs izlasa tautasdziesmu un ar skolēniem pārrunā, kā tautasdziesmā parādās senču izpratne par labu dzīvi.

2. Skolotājs uzaicina skolēnus uzzīmēt tautasdziesmā aprakstīto un izdomāt nosaukumu savam zīmējumam.

3. Skolēni parāda zīmējumus pārējiem un iepazīstina ar zīmējuma nosaukumu. Skolotājs aicina skolēnus izteikt savas domas, kāpēc tādu dzīvi, kad „visapkārt bērzu birze / vidū saule laistījās” senči uzskatīja par labu.

4. Skolotājs paskaidro, ka pagātnē cilvēkiem nozīmīga vieta viņu dzīvēs bija dabai un tuvībai ar dabu. Arī mūsdienās cilvēki aizvien vairāk saprot, ka daba ir būtiska dzīves daļa, tā ir jāsaudzē un pret to ir jāizturas atbildīgi. Mūsdienās ir paplašinājusies saimnieciskā darbība, dabas resursi aizvien

vairāk tiek izmantoti cilvēku interesēs, dažkārt cilvēki pret dabu izturas nevērīgi, reizēm domājot, kā nodrošināt savas ērtības un aizmirstot par dzīvo pasauli līdzās. Turpinot mežu izciršanu, gaisa piesārņošanu u.c. darbības, kas patērē nevis saudzē dabu, nākotnē cilvēks var palikt viens bez kokiem, puķēm, dzīvniekiem, tīra ūdens un gaisa, ko elpot.

5. Skolotājs lūdz skolēnus padomāt un nosaukt jomas, kas, viņuprāt, cilvēka darbības rezultātā ir apdraudētas visvairāk. Dažus piemērus skolotājs min, pirms skolēni uzsāk strādāt. Skolēni strādā pāros un nosauc cilvēka darbības rezultātā apdraudētās jomas. Skolotājs pieraksta atbildes uz tāfeles. Daži iespējamie atbilžu piemēri:

- × izcirsti meži, noplicināta augsne;
- × nosusināti purvi, dzērvēm nav piemērotu ligzdošanas vietu;
- × piesārņots gaiss;
- × netīrs ūdens upē, zivīm nav māju;
- × kūlas ugunsgrēki pavasaros, kukaiņu bojāeja.

6. Skolotājs izdala skolēniem 1. darba lapu un pārrunā tajā attēlotos zīmējumus un uzdevumu – pie katra zīmējuma uzzīmēt vai uzrakstīt paskaidrojumu, ko var darīt cilvēks, lai saudzētu putnus, dzīvniekus, augus, kukaiņus. Pēc darba pabeigšanas klasē pārrunā atbildes.

7. Stundas nobeigumā skolotājs uzaicina skolēnus nosaukt vienu konkrētu labo darbu, ko katrs ir paveicis pēdējā nedēļā, lai saudzētu dabu. Skolēni atbildes pieraksta vai uzzīmē koka lapas siluetā. Klasē lapas izkārtu izstādē pie sienas „Mūsu zaļie darbi”.

1. darba lapa

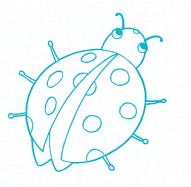
Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Dabas saudzēšana

Cilvēki ir atbildīgi par to, lai tiktu saudzēta daba un apkārtējā vide. Uzraksti vai uzzīmē, ko cilvēki var palīdzēt zīmējumos attēlotajiem dabas iemītniekiem, lai viņi justos droši.

Stundas plāns

Tēma: Ūdens resursu ierobežotība

Laiks – 40 min.

Ieteicamais skolēnu vecums – pamatskola.

Stundas mērķi – veidot skolēnos izpratni par ūdens resursu ierobežotību un nepieciešamību saudzīgi izturēties pret ūdeni.

Resursi – 1.–6. attēls, 1., 2. darba lapa

Stundas gaita

1. Skolotājs informē skolēnus par stundas tēmu un uzaicina izvērtēt apgalvojumus par ūdeni un noteikt, vai apgalvojumi ir pareizi vai nepareizi. Ja apgalvojums ir pareizs, skolēni nobalso, paceļot roku. Skolotājs min dažus apgalvojumus par ūdeni, piemēram:

- × Lielākā daļa pasaules dzeramā ūdens krājumu atrodas upēs un ezeros. (Nē, ledājos)
- × Cilvēku patērētais ūdens daudzums ar katru dienu pieaug. (Jā)
- × Vienam miljonam planētas iedzīvotāju nav pieejams tīrs un lietošanai drošs dzeramais ūdens. (Nē, vienam miljardam)
- × Cilvēki pasaules ekonomiski attīstītākajās valstīs patērē piecas reizes vairāk ūdens nekā nabadzīgāko valstu iedzīvotāji. (Nē, vismaz 15 reizes vairāk)

2. Skolotājs paskaidro, ka pasaulē cilvēki kopumā māsaimniecības un ražošanas vajadzībām šobrīd patērē

apmēram 4000 km³ ūdens gadā, kas ir apmēram 44% no aktīvajā aprītē esošā ūdens daudzuma. Pieaugot iedzīvotāju skaitam pasaulē, palielinās ūdens patēriņš un aktualizējas jautājums par ūdens taupīgu izmantošanu un apsaimniekošanu. Eksperti paredz, ka nākotnē ūdens problēma var kļūt par nopietnu globālu izaicinājumu, jo, ņemot vērā iedzīvotāju skaita pieauguma tendences, ūdens resursi tuvākajos 30–40 gados var katastrofāli pietrūkt.

3. Skolotājs paskaidro, ka skolēni analizēs foto attēlus, kas rāda problēmas ar ūdens resursiem dažādās pasaules vietās. Skolēni strādā pāros vai nelielās grupās, katrs pāris/grupa analizē vienu no fotoattēliem (1.–6. attēls) un atbild uz jautājumiem:

- × Kādas ūdens resursu problēmas attēlā redzamas?
- × Kā tās ietekmē cilvēku dzīvi?
- × Kāpēc šādas problēmas radušās?
- × Kas un kā varētu šīs problēmas risināt?

4. Skolotājs jautā skolēniem, kāda ir situācija ar ūdens resursiem Latvijā. Kādas problēmas ir vai nav ar ūdens resursiem skolēnu dzīvesvietā?

5. Skolotājs paskaidro, ka Latvijā cilvēki patērējam izmanto apmēram 20% no izmantojamajiem ūdens resursiem. Latvija ir bagāta gan ar pazemes, gan virszemes ūdeņiem, un Latvijā dzeramā ūdens problēma tuvākajā

laikā nedraud, tomēr arī Latvijā dzīvojošie cilvēki ir saistīti ar norisēm pasaulē, un mūsu atbildība ir taupīgi izmantot esošos ūdens resursus, domājot par nākotnes vajadzībām.

6. Skolotājs uzaicina skolēniem padomāt piemērus no viņu ikdienas dzīves, kā viņi jau taupa ūdeni. Piemērus aicina ierakstīt iepriekš izveidotos ūdens pilienos, ko vēlāk piestiprina klasē pie sienas. Skolēni piemērus izlasa un kopīgi pārrunā, kādas iespējas vēl ir taupīt ūdens resursus. Izmantojama informācija no darba lapas (2. darba lapa).

Zēns Indijā skrien pēc ūdens

2010. gada martā Haiti pēc zemestrīces vīrietis dzer ūdeni

Peru nelielā Limas priekšpilsētā atvests dzeramais ūdens

Saindēta zivs Jing Tanas upē Ķīnā 2010. gada martā

Lauku iedzīvotāji Ķīnā smeļ ūdeni no 158 gadus vecas akas

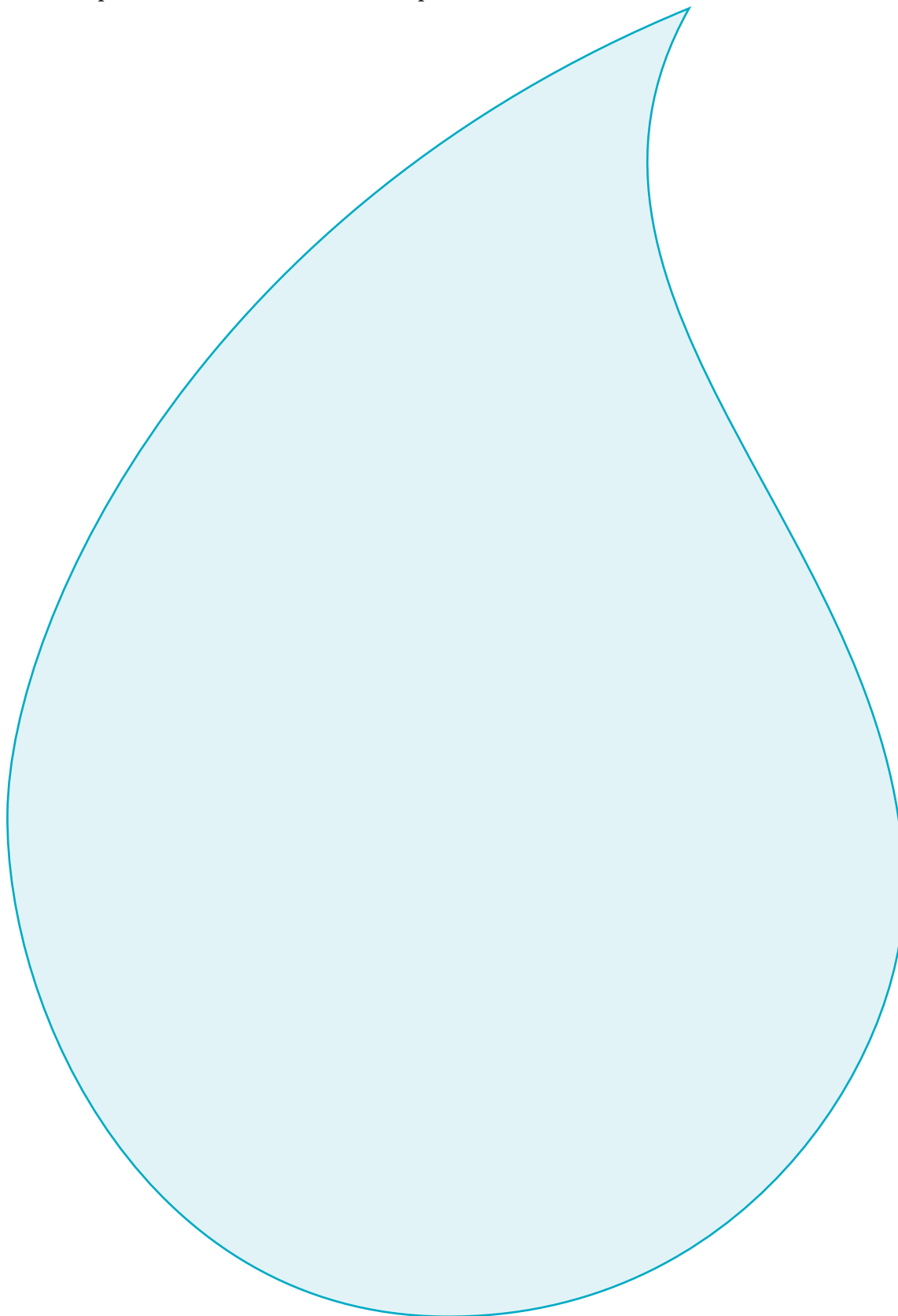
Sievietes Kenijā dodas pēc ūdens. Ceļā viņas pavada apmēram piecas stundas

Attēli no <http://www.boston.com/bigpicture/2010/03/water.html>

1. darba lapa
Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Mans ūdens piliens

Ieraksti ūdens pilienā savus labos darbus, kā Tu taupi ūdeni!

2. darba lapa

Projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” materiāls

Padomi ūdens taupīšanai

1. Mazgājot mašīnu, izmanto spaini ar ūdeni, nevis lieto ūdeni no šļūtenes.
2. Uzkrāj tvertnēs lietus ūdeni dārza laistīšanai un citiem mājas darbiem.
3. Nepieļauj krāna pilēšanu.
4. Tīrot zobus, ielej ūdeni glāzē un aizgriez krānu.
5. Lieto veļas mašīnu tikai tad, kad tā sakrājusies pilna.
6. Istabas puķu laistīšanai izmanto lietus ūdeni, lieto ūdeni no zivtiņu akvārija, kas paliek pāri pēc akvārija tīrīšanas.
7. Mazgā traukus bļodā, nevis zem tekoša ūdens.
8. Mazgā augļus un dārzeņu traukā, noskalo tekošā ūdenī.
9. Pērkot elektroierīces vai santehniku, izvēlies ierīces ar ekonomisku ūdens patēriņu.
10. Tualetes poda skalojamo tvertni noregulē uz mazāku ūdens patēriņu.

11. Tavaideja _____

Pārdomāti lietojot ūdeni, Tu taupīsi ne tikai planētas ūdens resursus, bet arī savas ģimenes budžetu!

Attīstības/globālās izglītības ekspertu viedoklis

Projektā „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” tika iesaistīti Latvijas un ārvalstu attīstības izglītības un attīstības sadarbības eksperti. Visi materiālu autori ir piedalījušies projekta aktivitātēs Latvijā un tikušies ar projekta dalībniekiem. Šajā nodaļā ir apkopoti viņu raksti par būtiskiem attīstības jautājumiem.

Ārvalstu skatījumu pārstāv gan eksperti no Apvienotās Karalistes, kas ir valsts ar vairāk kā 30 gadu pieredzi un ekspertīzi attīstības izglītības jomā, gan eksperti no Čehijas un Slovēnijas, kas pēc savas attīstības ir līdzīgākas valstis Latvijai un kur attīstības izglītība ir salīdzinoši nesena joma.

Izdevuma sagatavošanā no Apvienotās Karalistes ir iesaistījušies Triša Sandbaha (Trish Sandbach) un Adams Rensons (Adam Ranson) no Lidsas Attīstības izglītības centra (Leeds Development Education Centre), kas ir arī projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” sadarbības partneris.

Čehijas skatījumā dalās Kristīna Hrubanova (Kristýna Hrubanová) no organizācijas „OnEarth – Sabiedrība par godīgu tirdzniecību” (OnEarth – society for fair trade), savukārt Slovēniju pārstāv Maksis Zimani (Max Zimani) no Globālās izglītības un projektu attīstības institūta (Institute for Global Learning and Projects Development).

Līdzās ārvalstu sadarbības partneru rakstiem varat iepazīties arī ar Latvijas eksperta – Visvalža Valtenberga no Vidzemes Augstskolas – viedokli.

Kāpēc jirjorontu attīstības projekts bija neveiksmīgs?

Dr. Visvaldis Valtenbergs,
Vidzemes Augstskola, Latvija

Austrālijas ziemeļaustrumu krastā reiz dzīvoja Austrālijas aborigēnu grupa, kurus sauca par jirjorontiem. Grupas vīrieši gāja medībās, bet sievietes un bērni palika apmetnes tuvumā, lai meklētu ēdamo. Dažreiz vīrieši devās zvejā, par laivām izmantojot izgredtus koka stumbrus. Jirjoronti necentās izgatavot jaunākas un drošākas laivas, jo viņiem nebija vajadzības doties tālu okeānā. Viens no jirjorontu svarīgākajiem darbarikiem bija cirvis, ar kuru viņi darināja laivas un izmantoja daudzos citos darbos. Cirvja asmens bija izgatavots no krama. To jirjorontiem piegādāja draudzīgā kaimiņu cilts, kas specializējās krama asmeņu izgatavošanā. Cirvis drikstēja piederēt tikai vīriešiem, un tas bija ekskluzīvs pilngadīga vīrieša autoritātes simbols.

Ap 1920. gadu pie jirjorontiem ieradās misionāri, kuri līdz ar Dieva vārdu atveda viņiem darbarikus, bez kuriem, viņuprāt, „iezemieši” nevarētu iztikt. Starp šiem darba rīkiem bija arī vesela kaste ar tērauda cirvjiem. Tagad jirjorontu apmetnē cirvi varēja iegūt ikviens: gan vīrieši, gan sievietes, gan veci, gan jauni. Bet tā vietā, lai nestu iedzīvotājiem laimi, tērauda cirvis atnesa konfliktus un traģēdijas. Tehniskais jaunievedums apgriezta ar kājām gaisā ierasto sociālo kārtību. Jaunie vīrieši vairs nerespēktēja vecos, sievietes vairs nerespēktēja vīriešus. Pasliktinājās attiecības ar kaimiņu cilti, jo krama asmeņi vairs nevienam nebija vajadzīgi. Sabruka arī jirjorontu pasaules uzskats, kurā līdz ar cirvi tā mantotājam līdzī tika nodots ciltstēvu

gars. Misionāri nezināja, ka, piedāvājot ciltij uzlabotu tehnoloģiju, viņi veicinās tikai tās konfliktus un aizsāks cilts pakāpenisku degradāciju.¹

Jirjorontu piemērs ir īsts. Tas aprakstīts skandināvu sociālantropologa Tomasa Ēriksena grāmatā „Mazas vietas – lieli jautājumi,” kura latviski izdota 2010. gadā. Kopš jirjorontu cilts „modernizācijas” aizritējuši jau daudzi gadi, kuru laikā īstenoti vēl daudzi citi attīstības projekti. Arī starp tiem bijuši tādi, kuros projektu īstenotāju labie nodomi nesuši vairāk posta nekā labuma.

Jāuzsver, ka jirjorontu gadījumu nevar uzskatīt par projekta īstenotāju ļaunprātīgu kļūdu, jo misionāri nevēlējās panākt cilts degradāciju. Tomēr viņiem bija savi priekšstati par to, ko nozīmē dzīvot labu dzīvi. Diemžēl šie priekšstati izrādījās kļūdaini. Misionāri neapzināti kopēja modernās pasaules kultūrā sastopamo modeli – ar tehnoloģijas palīdzību pēc iespējas labāk pārvaldīt apkārtējo dabu. Tā kā Jirjorontu cilts lielums tika dabiski regulēts, ciltij nevajadzēja labākas laivas vai lielākus zvejas lomus. Dziņa iegūt misionāru piedāvātos cirvjus radās vienīgi tādēļ, ka cirvi vietējā kultūrā tika uzskatīti par ekskluzīvu statusa simbolu.

¹ Ēriksens, T. (2010) *Mazas vietas – lieli jautājumi. Ievads sociālantropoloģijā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 23. lpp.

Šis piemērs parāda, ka pilnīgas zināšanas attīstībai nerodas tikai no zināšanām par cilvēka ārējo pasauli – cilvēku uzvedību, dabas un sociālo sistēmu fenomeniem. Misionāri būtu veiksmīgāki, ja viņi vairāk iedziļinātos jūrjorontu iekšējā pasaulē, kuru veido individuālo iekšējo sajūtu un pieredzes fenomenus, kā arī kolektīvie kultūras fenomenus. Diemžēl cilvēka iekšējās pasaules nozīme attīstības plānošanā bieži tiek ignorēta.

Interesanti, ka izglītības modeļi, kurus pazīstam mēs, arī vairāk akcentē zināšanas par cilvēka ārējo pasauli, nevis par iekšējo pasauli. Tādēļ arī globālajā attīstības politikā mēs vairāk zinām par to, kā veicināt ekonomisko izaugsmi, nevis patērētāja izaugsmi. Mēs vairāk zinām par to, kā izveidot institūcijas, bet mazāk par to, kas būtu nepieciešams, lai cilvēki šīm institūcijām uzticētos. Mēs vairāk zinām par jaunu tehnoloģiju izveidi, nevis par šo tehnoloģiju ieviešanas sociālekonomiskajām un psiholoģiskajām sekām.

Līdzsvara trūkums starp zināšanām par cilvēka ārējo un iekšējo pasauli ir problēma ne tikai globālajā, bet arī lokālā mērogā. Mēs varam radīt cilvēka attīstībai vislabvēlīgākos ārējos apstākļus, bet ja cilvēka iekšējās pasaules attīstība šiem apstākļiem netiek līdzī, viscēlākie politisko sistēmu veidotāju, tehnokrātu un inženieru pūliņi būs veltīgi.

Par piemēru ņemsim projektu par zivju zvejošanu. Ja nodarbosimies tikai ar labdarību un dosim cilvēkiem svaigas zivis, viņi neiemācīsies zvejot paši un nespēs apgādāt sevi, līdzko mūsu palīdzība izbeigsies. Ja iemācīsim cilvēkus zvejot, bet neradīsim labvēlīgus apstākļus zivju nozares ilgtspējīgai attīstībai, zivju populācija strauji samazināsies nekontrolētās zvejas dēļ. Pēc kāda laika neviens vairs neko nevarēs izzvejot. Pat tad, ja būsim izdarījuši visu iespējamo – iemācījuši zvejot, radījuši zvejniecībai labvēlīgu institucionālo un kultūras kontekstu, mums joprojām būs jāatrisina problēma ar

zvejnieku – alkoholiķi, kurš no zvejas allaž atgriežas tukšā, jo savā laivā regulāri piedzeras un aizmieg. Ļoti iespējams, ka mūsu zvejnieks piedzīvo lielas iekšējas ciešanas, kuras viņš cenšas remdēt ar alkohola palīdzību. Arī pārējie zvejnieki viņu noraksta kā zaudētāju. Tas tikai palielina viņa ciešanas. Diemžēl, šajos jautājumos vairs nevaram paļauties uz daudzu attīstības ekonomistu kompetenci, jo viņu rekomendācijas nesniedz cilvēka iekšējā pasaulē.

Attīstības problēmu risināšana prasa integrētu pieeju ārējo un iekšējo zināšanu iegūšanā, pielietošanā un tālāk izplatīšanā. Šis uzstādījums iezīmē vajadzību pēc tādas globālās izglītības, kas vērsta uz apziņas, kompetenču, procesu un sistēmu integrētu darbību atbilstoši dažādu grupu un kultūru kolektīvās apziņas līmeņiem.² Pirmkārt, tas nozīmē, ka mēs vairs nevaram strikti nodalīt ārējās un iekšējās pasaules zināšanas, jo reālajā dzīvē tās bieži vien ir jāpielieto vienlaicīgi. Otrkārt, tas nozīmē, ka mūsu palīdzība var nebūt vienīgi materiālas dabas. Labs skolotājs, kurš šodien prasmīgi strādā ar globālās attīstības tēmām, nākotnē var aiztaupīt veltīgi izšķiestus miljonus valsts un starptautisko institūciju budžetos. Treškārt, darbā ar globālās izglītības tēmām skolotājam jāiedziļinās savā iekšējā pasaulē. Ja skolotājs netic tam, ko viņš māca, tad, iespējams, nepieciešams pārdomāt pašu mācīšanu. Ceturtkārt, iedziļināšanās dažādu valstu iedzīvotāju un kultūru iekšējā kolektīvajā pasaulē palīdzēs izvairīties no t.s. pliekānā eksotisma, kas, diemžēl, raksturīgs globālās izglītības projektiem formālajā un neformālajā izglītībā. Pliekānais eksotisms piesaista uzmanību tikai attīstības valstu iedzīvotāju uzvedības un lietu ārējiem atribūtiem (piemēram, afrikāņu bungām), bet nesniedz zināšanas par cilvēku ikdienas dzīvi ārpus eksotiskā rituāla vai arī par noteiktu rituālu dziļāko nozīmi.

² Hochachka, G. (2008) Case Studies in Integral Development: An Integral Research Approach. *Journal of Integral Theory and Practice*, 3(2).

Kā panākt ciešāku vietējo un globālo jautājumu sasaisti?

Attīstības/Globālā izglītība mūsu pieredzē

Dr. Visvaldis Valtenbergs,

Vidzemes Augstskolas lektors

Baiba Udrase,

Valmieras Jaunatnes centrs "Vinda", Jauniešu kluba "Acis" vadītāja un Valmieras jauniešu domes koordinatore

Projektā „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” apkopotā pieredze liecina, ka globālā perspektīva ienāk skolās ar jaunām tēmām un atraktīvām mācību metodēm, kas orientētas uz līdzdalību. Tomēr globālā izglītība ir ne tikai stāsts par tālām, eksotiskām valstīm un kultūru atšķirībām. Īstenojot globālo izglītību, pedagogiem jāmeklē veidi, kā saistīt Latvijas iedzīvotājiem aktuālas problēmas – emigrāciju, sociālo nevienlīdzību, enerģētisko atkarību ar globālo sakarību kontekstu. Jo vairāk iedziļināmies minēto problēmu būtībā, jo skaidrāk apzināmies, ka šīs problēmas nevar atrisināt bez integrēta starpnozaru skatījuma, norobežojoties no citās valstīs un reģionos notiekošajiem procesiem. Ne velti gan projektā iesaistīto skolēnu, gan pieaugušo auditoriju veiksmīgi sasniedza un ieinteresēja tādas aktivitātes un plaši izmantojamas metodes kā „Ekoloģiskās pēdas mērījumi”, zaļie darbi un „Kristīnes migrācijas dilemma”, kuras pēc būtības parāda globālās izglītības tēmu saikni ar reālo ikdienas dzīvi.

Šajā rakstā dalāties pieredzē par to, kā savā praksē veicinām globālās izglītības procesus, kuri, mūsaprāt, ir nozīmīgi, lai veidotu integrētu skatījumu uz attīstības problēmām. Šie procesi – *jautājumu uzdošana, savstarpējo saistību izprašana, vērtību izpratne un rīcības spēju veicināšana* – ir nozīmīgi arī Latvijas iedzīvotājiem citu svarīgu kompetenču stiprināšanai.

Iekļaujoša, bet dažādota pieeja globālajai izglītībai

Mūsu dzīvi aizvien biežāk ietekmē notikumi, kuri norisinās tālu ārpus mūsu valsts robežām. Diemžēl šo notikumu ietekmi ne vienmēr izjūtam pozitīvi. Nav noslēpums, ka pasaulē joprojām paplašinās nevienlīdzība starp bagātajiem un nabadzīgajiem, un zemes resursu izmantošanas mērs jau ir pārsniegts. Globālā izglītība sniedz zināšanas, izpratni, prasmes un vērtības, kuras ļauj efektīvi līdzdarboties savā un citu labklājības saglabāšanā. Kvalitatīvas pārmaiņas sabiedrībā iespējamas līdz ar sistēmiskām sociālo, politisko un ekonomisko institūtu reformām. Būtiskas izmaiņas nepieciešamas arī iedzīvotāju apziņā. Tādēļ globālajā izglītībā jāveido iekļaujošs modelis, kurā visas sabiedrības grupas varētu pilnveidot kompetences un realizēt sevi atkarībā no savām iespējām. Praktiski tas nozīmē dažādot izglītības pieeju vismaz divām sabiedrības grupām. *Pirmā (plašākā) grupa* tver globālos procesus caur savu tiešo pieredzes prizmu. Globālajos attīstības jautājumos šo cilvēku redzējums ir vienkāršots, un viņu uzmanību vairāk piesaista nevienlīdzīgas attīstības *sekas* – bads, slimības, pārapdzīvotība. Šie cilvēki spēj mobilizēties humanitāru katastrofu gadījumā, taču viņi nav gatavi īpaši iedziļināties attīstības jautājumos, ja reiz šie notikumi tieši neskar viņus un viņu tuvākos. Pirmās grupas uzmanības pievēršanai vairāk piemērotas ir informējošas aktivitātes. *Otra (šaurākā) grupa*

ne tikai vēlas atvieglināt pasaules iedzīvotāju ciešanas, bet arī mazināt ciešanu cēloņus. Tas ir grūts uzdevums, jo prasa pamatīgu iedziļināšanos problēmā un daudzos gadījumos arī personīgās pieredzes gūšanu. Tie, kuri šo pieredzi gūst, ir gatavi interesēties par visnotaļ sarežģītajām attīstības kopsakarībām, skaidrot tās citiem, pētīt un pat izvērtēt attīstības politiku pasākumu efektivitāti. Otrās mērķa grupas pārstāvji varētu būt dažādu nozaru augstskolu studenti, pētnieki, cilvēki, kuri daudz ceļojuši un ilgstoši dzīvojuši ārpus savas valsts. *Noteicoša šeit ir izglītojošā, nevis tikai informējoša pieeja.* Uzskatām, ka globālās izglītības uzdevums skolā ir palielināt tieši šīs grupas īpatsvaru sabiedrībā. Tāpēc izglītošana par globālās attīstības jautājumiem varētu būt koordinētāka un vairāk vērsta uz sadarbību starp dažādiem izglītības līmeņiem, dažādām institūcijām un ekspertiem. Savukārt pirmās grupas iekļaušanā ļoti nozīmīga ir arī masu mediju loma globālo jautājumu atspoguļošanā. Mūsuprāt, ir svarīgi apzināties cilvēku dažādās spējas iedziļināties attīstības jautājumos un atšķirīgās intereses, nenoniecinošā neviena izpratnes līmeni un spriestspēju.

Iedziļināšanās cēloņsakarībās

Svarīga pazīme, kas raksturo tos, kuri iedziļinās, ir vēlme uzdot jautājumus par lietu cēloņsakarībām. Skolēnu prasme uzdot jautājumus nostiprina viņu personisko sasaisti ar apgūstamo tēmu un veido struktūru tālākai tēmas apspriešanai. Lai šo prasmi attīstītu, izmantojam jautājumu uzdošanas *Kāpēc – tāpēc metodi*. Skolēni dalās grupās pa trim un zīmē primāro un sekundāro cēloņu koku. Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” pirmā gada laikā skolās plaši izmantota tēma bija iedzīvotāju emigrācija no Latvijas. *Kāpēc – tāpēc metode* lieliski noder, lai noskaidrotu cilvēku migrācijas iemeslus gan no migrantu, gan migrantus uzņemošās valsts viedokļa. Uzdevumu noslēdzam ar diskusiju par migrācijas sarežģīto cēlonību un iespējamajiem rīcības virzieniem.

Jautājumu uzdošanas mākslu pamatskolā iespējams vingrināt arī, apspriežot fotogrāfijas – skolēni grupās sagatavo jautājumus par fotogrāfiju, tad jautājumi tiek sargrupēti. Pēc tam tiek apspriestas fotogrāfijās redzamās valstis, cilvēki un situācijas. Par pamatu diskusijai var kalpot arī tas, kas fotogrāfijā nav redzams. Aplūkojot fotogrāfiju, iespējams pafantazēt arī par situācijas turpmāko attīstību.

Aplūkojiet šīs fotogrāfijas! Padomājiet par to, kas ir redzams un kas nav redzams šajās fotogrāfijās. Ar ko šīs fotogrāfijas atšķiras? Kas tajās līdzīgs?

Bērni spēlējas Lagosas Ijgun Egba graustu rajonā. Foto no: <http://news.sky.com/>

Foto: Kristaps Kalns, *Diena*, 18.02.2009.

Vai Jūs zinājāt, ka arī Latvijā uz nabadzības sliekšņa dzīvo aptuveni 18 % ģimeņu, kurās ir bērni līdz sešu gadu vecumam? Šie mazie bērni atrodas bērnu dārzā. Vai viņi ir laimīgi? Ko šajā laikā varētu darīt viņu vecāki?

Savstarpējo saistību izprašana

Lietu izcelsmes pētījumi ir lielisks veids kā skolēni un pieaugušie var labāk izprast vietējo un globālo procesu savstarpējo saistību. Tā, piemēram, projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” Lizuma vidusskolas komanda konstatēja, ka skolā un mājās atrodamas lietas, kas atceļojušas no vairāk kā 30 valstīm: „Mēs nekad nebijām aizdomājušies, ka esam tik ļoti saistīti ar pārējo pasauli!” raksta skolas komandas dalībnieki. Lietu ceļojumu

pētījumi parasti rosina diskusijas par luksusa preču iegādes nepieciešamību, to ražošanā iesaistīto strādnieku nodarbinātības taisnīgumu un preču ražošanas procesu ietekmi uz vidi. Starp citu, internetā latviski ir pieejams slavenais interneta video „Stāsts par lietām”, kurā filmiņas autore Annija stāsta, kā līdz mums nonāk veikalos iegādājamās preces un kādā veidā tiek panākts, ka mēs tās pārkam, metam ārā, pārkam atkal, savukārt kāds tikai ražo... Uz kā rēķina tas viss notiek? Iesakām noskatīties šo filmu un pārrunāt to ar skolēniem!

Godīgās tirdzniecības (fair-trade) ceļā importētā kafija no Etiopijas

Godīgās tirdzniecības zīme nodrošina godīgu atlīdzību produkta ražotājam un darbiniekiem. Šie produkti maksā nedaudz dārgāk par pārējiem, taču, iegādājoties tos, ikviens var pozitīvi ietekmēt attīstības zemēs dzīvojošo cilvēku dzīvi.

Savstarpējo saistību izpratni veicina arī dažādu ikdienas un sadzīves procesu atainošana diagrammās noteiktā laika periodā, piemēram, kā noteikti patēriņa paradumi iespaido personīgo un citu cilvēku dzīvi. Latvijā populāra varētu būt diagrammu izveide par tēmu „Pirksim vietējos dārzeņus”. Šīs uzvedības pozitīvās sekas būtu atbalsts vietējiem ražotājiem, svaigāku dārzeņu lietošana uzturā, mazāks oglekļa daudzums gaisā. Tomēr skolēni jā mudina domāt arī par šādas rīcības negatīvajām sekām, piemēram, mazāku dārzeņu izvēli veikalos, ienākumu samazināšanos dienviņu valstu ražotājiem utt. Pirms uzdevuma izpildes skolotājam ieteicams iepazīties ar konkrētu dārzeņu piegādes specifiku un ražotājiem, lai varētu precīzi atbildēt uz skolēnu jautājumiem un komentēt preču piegāžu ķēžu

nianses. Tomēr skolēniem nebūtu jā jūtas vainīgiem par visas pasaules problēmām. Tāpēc iesakām veidot uzdevumus, kuri grautu stereotipiskus priekšstatus par „alkatīgajiem turīgajiem” un „labajiem nabadzīgajiem.” Šeit lieliski noderētu noslēpumu risināšanas uzdevumi, jeb mistērijas, kurās skolēniem no teksta fragmentiem jāizveido stāsts par divu cilvēku paralēlajām ikdienas gaitām, kurās šie cilvēki pārstāv dažādus kontinentus, sociālos slāņus: viens ir turīgas valsts iedzīvotājs, otrs – nabadzīgas valsts iedzīvotājs. Stāsta beigās kļūst skaidrs, kā viena un otra stāsta varoņa domas un darbības kaut kādā ziņā ietekmē viena otru. „Lipinot” stāstu, skolēni apzinās, ka ietekme bieži vien nav viennozīmīgi pozitīva vai negatīva. Skolotāji var arī paši izveidot stāstus, kuros parādīta attīstīto valstu iedzīvotāju rīcības ietekme uz cilvēku laimi.

Šādu stāstu radīšanā lieliski noderēs mikro aizdevumu portāls *Kiva.org*, kurā ikvienam ir iespēja aizdot nelielu summu (parasti 25 dolārus) kādam uzņēmīgam cilvēkam vai ģimenei, kura vēlas paplašināt savu uzņēmējdarbību. Portāls piedāvā pasaules iedzīvotājiem pašiem uzņemt iniciatīvu darba nodrošināšanā sev un saviem ģimenes locekļiem. Tajā apkopotā uzņēmēju un aizdevēju pieredze var būt lielisks iedvesmas materiāls jaunu stāstu radīšanai.

Aizdevumu portāla *Kiva* (www.kiva.org) mērķis ir nodrošināt aizdevumus cilvēkiem, lai tie varētu paši saviem spēkiem varētu izkļūt no nabadzības. Kiva piedāvā bezprocentu aizdevumus dažādu valstu uzņēmējiem caur internetu. Līdz 2009. gada novembrim caur *Kiva* portālu tika aizdoti 900 miljoni dolāru. *Kiva* lielākā problēma esot tā, ka aizdot gribētāju arvien vēl esot daudz vairāk nekā to, kuriem varētu aizdot.

Vērtību izpratne

Globālās izglītības laukā bieži vien tiek diskutēts par jutīgām tēmām – cilvēku skaita pieauguma kontroles pasākumiem, t.sk. arī par abortiem. Ir svarīgi diskutēt arī par atšķirīgu reliģiju un cilvēka izvēles iespējām, ģenētiski modificēto sēklu ietekmi uz lauksaimniecību, imigrāciju. Uz šiem jautājumiem nav vieglu atbilžu, taču jāņem vērā, ka nākotnē skolēniem nāksies ar tiem saskarties, tāpēc ir vērts sagatavoties. Gatavojoties vērtību apspriešanai, skolotājam būtu iepriekš rūpīgi jāpārdomā sava loma klases diskusijā. Vienmēr jāatceras, ka skolotāja galvenais uzdevums ir radīt drošu un interesantu diskusiju vidi. Skolotāja loma var būt aktīva, iesaistīta, akadēmiska vai neitrāla. Augstskolu pasniedzēji, vadot diskusijas, dažkārt ar nolūku ieņem „velna advokāta” lomu vai arī deklarē noteiktu interešu aizstāvību. Lai kādu pieeju izvēlētos pedagogs, globālās attīstības tēmu pasniegšanā vissvarīgākās ir paša skolotāja vērtības. Skolotājs nevar mācīt par tādām vērtībām, kuras pats nesaprot vai kuras neatbalsta. Ja skolotājam pašam interesē tas, ko viņš māca, skolēni to sajūt, un tas ļoti palīdz mācību procesā.

Mūsdienās arvien vairāk jauniešu informāciju gūst tikai no interneta vietnēm. Tāpēc mūsdienīgs uzdevums būtu piedāvāt skolēniem vērtēt kādas sabiedriskās organizācijas, privātas firmas un starptautiskas kompānijas tīmekļa vietni, kur nepieciešams rast atbildes uz jautājumiem – kāda ir šīs vietnes izveidotāja dienas kārtība, mērķi, vērtības.

Būtiskas globālās izglītības vērtības ir empātija, taisnīguma sajūta, individuālās un kolektīvās atbildības apzināšanās, kas būtu jāstiprina visu Latvijas iedzīvotāju vidū, kuru kolektīvā atbildība ir zema. 2008.–2009. gada Latvijas tautas attīstības pārskata aptaujā par atbildību 85% respondentu izjuta atbildību par savas ģimenes dzīves apstākļiem. Taču tikai 5,4 % izjuta atbildību pret savas pilsētas vai pagasta iedzīvotājiem, un tikai 5,1 % – pret visas Latvijas iedzīvotājiem. Aptaujas veidotāji starp atbildes variantiem nebija iekļāvuši pasaules iedzīvotājus, bet jādomā, ka pret tiem atbildības sajūta būtu vēl mazāka...

Rīcības spēju stiprināšana

Lai labāk izprastu globālās izglītības nozīmi arī vietējās politiskās kultūras atveseļošanā, jāpakavējas pie

dažiem novērojumiem. Pētot Latvijas sabiedrisko domu aptauju rezultātus, bieži pārliecināties par individu vājo uzticību valsts pārvaldes institūcijām. Politiku un ierēdņu spēju nodrošināt sabiedrības interešu ieviešanu skalā no 0 līdz 10 respondenti novērtēja vidēji ar 3,64. Arī Latvijas iedzīvotāju ticība savām spējām ietekmēt politiku ir zema. Eiropas aptaujas apgalvojumam „tādiem ļaudīm kā man nav nekādas teikšanas par valdības darbu” piekrit 81,7% respondentu. Salīdzinoši Krievijā – 77,9%, Polijā – 75,7%, Ungārijā – 77,5%. Vienlaikus pārsteidz arī tas, cik daudzi iedzīvotāji vēlētos, lai valsts institūcijas visu izdarītu viņu vietā. 90% uzskata, ka tieši valstij vienpersoniski jāuzņemas atbildība par ekonomisko un sociālo problēmu risināšanu (88%). Tautas attīstības pārskata ziņojuma autori atzīst, ka Latvijas iedzīvotāju nevalstiskās līdzdalības līmenis atspoguļo sabiedrībai kopumā raksturīgo nespēju saskatīt sabiedriskās un privātās intereses saistību – proti, to, ka cilvēku pašu aktīva iesaistīšanās un sabiedriskā interese ilgtermiņā būtu reiz noderīga viņiem pašiem. Tieši tādēļ rīcības spējas palielināšana ir svarīga ne tikai globālo, bet arī vietējo jautājumu kontekstā.

Rīcības spējas paaugstināšana jāsāk ar apziņu par savas darbības un bezdarbības sekām, kam noderīga metode ir dažādu scenāriju modelēšana. Savās nodarbībās izmantojam arī līdzdalības metožu kārtošānu un ranžēšanu. Skolēniem tiek izdalītas lapiņas ar dažādām viņu dzīvei pietuvinātām līdzdalības metodēm noteiktas problēmas risināšanai, piemēram, kopīgas vēstules rakstīšana amatpersonām, vieslektoru uzaicināšana uz skolu, video nofilmēšana un publiskošana, skrejlapu veidošana, ziedojumu kampaņas uzsākšana utt. Lapiņas ar metodēm skolēni sarindo loģiskā secībā pēc to nozīmīguma konkrētā jautājuma risināšanā. Pēc tam skolēni savu veikumu izskaidro. Mūsdienās skolēnus uzrunā radoši darbi, diskusijas, tāpēc veiksmīgs mācību process nevar aprobežoties vienīgi ar lasīšanu un rakstīšanu. Skolēni daudz spēcīgāk uztver vizuālo informāciju, pie tam informācijas pasniegšanai jābūt spilgtai un dinamiskai. Radoša pieeja mācībās ietver spēju vadīt stundas interesanti, kombinējot dažādas mācību metodes (var izdalīt tādas metodes kā grupu darbs, prezentēšana, pašizpaušme, debates, pētnieciskā metode u.c.). Skolotāji arvien vairāk iekļauj stundās

jaunās tehnoloģijas – izmanto projektoru, video kameru, interaktīvo tāfeli u.c. Arī ekskursijas, teātra, muzeju un baznīcas apmeklējums kļūst par izplatītu mācību metodi, kuru pozitīvā iezīme – redzētais, piedzīvotais skolēniem labāk paliek atmiņā. Praktisks piemērs mācību metožu kombinēšanai ir ekskursija un lomu spēle. Dodoties uz izstāžu zāli, tiek izspēlēta lomu spēle ar tūristiem un gidu, kur vairāki skolēni pēc kārtas iejūtas gidu lomā, un stāsta pārējiem par redzamajiem eksponātiem. Visas metodes, kas ir interaktīvas un skolēnus vairāk nodarbina, ir efektīvākas globālās izglītības tēmu aplūkošanā.

Kā to visu paspēt?

Bieži tiek uzskatīts, ka skolā apgūstamo tēmu apjoms jau tā ir gana plašs, un mācību standartos definētās tēmas ierobežo viņu iespējas izpausties globālajā perspektīvā, tāpēc pedagogiem pietrūkst laika likt lietā jaunas mācīšanas pieejas. Tā kā esošā mācību literatūra ne vienmēr iekļauj globālās tēmas izglītības saturā, ne visiem pedagogiem pietiek enerģijas izveidot papildus materiālus un domāt par to, kā organizēt aktivitātes savās klasēs. Stundu skaitu un garumu nevar neierobežoti palielināt, tomēr var sākt kaut ar piecām minūtēm, ko nav grūti atlicināt katrā mācību stundā, ieviešot ko jaunu, interesantu, piemēram, izstāstot kādu aktuālu notikumu pasaulē, kas saistīts ar tās dienas mācību tēmu vai mācību priekšmetu. Mācību programmas apjoms un saturs ir lielā mērā atkarīgs no pedagoga spējas interpretēt izglītības standartus. Projektā „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” attīstības tematika noderējusi 12 dažādos mācību priekšmetos, visbiežāk – dabas zinību, klases audzinātāja, ģeogrāfijas un sociālo zinību stundās. Vairāki skolotāji veidojuši arī integrētas mācību nodarbības, kurās izmantojamas prasmes un zināšanas no dažādiem mācību priekšmetiem.

Līdzās skolotājiem un viņu darbam ar skolēniem mācību stundās ļoti noderīga var būt arī skolas vadības un administrācijas iesaistīšanās aktivitātēs, kas saistītas ar vietējo – globālo jautājumu aktualizēšanu. Tās var būt tematiskās dienas skolā (piemēram, līdzīgi kā skolās Francijā – Trešās pasaules valstu diena u.c.), kas norisinās ne vien klasē, bet arī skolas gaitenī, ēdnīcā un apkārtējā kopienā. Visnotaļ vilinoša iespēja nākotnē varētu būt kopīgi ar kolēģiem izstrādāt skolas starptautisko politiku.

Šāda prakse Lielbritānijā palīdz veicināt starptautiskās dimensijas iepludināšanu visos mācību priekšmetos, kas attīsta plašāku vietējo – globālo likumsakarību izpratni, dažādu nāciju un kontinentu iedzīvotāju savstarpējās saistības un atkarības identificēšanu.

Protams, ka arī došanās uz ārvalstīm starptautiskos apmaiņas projektos var būt labs stimuls skolotājiem stiprināt savu globālo jautājumu izpratnes kompetenci. Prakse rāda, ka pedagogi un skolēni, kas ilgstoši bijuši ārpus savas valsts un pieredzējuši atšķirīgu kultūru un vidi, ir vairāk ieinteresēti globālajos un attīstības jautājumos. Stāstu stāstīšana visos laikos ir bijusi ļoti efektīva informācijas nodošanas metode, tā piesaista uzmanību, un, ja vēl stāsts ietver kādu izglītojošu informāciju, tad to jau var uzskatīt par mācību metodi. Skolēni labprāt klausās, kad stundās skolotāji stāsta pieredzi no savas dzīves. Šajā mirklī process no mācību stundas kļūst par sarunu. Ja skolēni ir ieinteresēti, tad izglītošanās process noris daudz sekmīgāk.

Vēl viena iespēja ir arī vieslektoru aicināšana. Doties strādāt kā brīvprātīgajam kļūst par arvien ierastāku parādību arī Latvijā. Veidojot sadarbību ar organizācijām, kuras nosūta brīvprātīgos uz attīstības valstīm, skolas varētu atrast vieslektorus, kuri būtu gatavi dalīties savā pieredzē. Tas ir svarīgi globālajā izglītībā, jo vienlaicīgi ar izpratni rodas arī vēlme darboties, taču izpratni vislabāk veidot caur citu pasaules valstu un to iedzīvotāju ikdienas dzīves iepazīšanu.

Valmieras jaunieši dedzina līdzpaņemtās sveces Starptautiskajā miera dienā. Lai arī lietus traucēja, tomēr uz brīdi izdevās izveidot kopīgu aizvēju. Radās retorisks jautājums – vai vieglāk uzturēt mieru pasaulē vai aizdedzināt svecītes lietū un vējā?

Ekonomiskā krīze pierādīja, ka iluzora ļaušanās uz patēriņu balstītajam dzīves modelim, alkātība, īstermiņa domāšana, provinciāla norobežošanās un muļķība ir lielākie draudi iedzīvotāju drošībai un labklājībai. Tāpēc nākošajiem divdesmit gadiem izvirzām vēlējumu, lai izglītība un pieredze globālās attīstības jomā kļūtu par obligātu ierakstu to personu dzīves gājumā, kuri gatavojas kandidēt uz publiskiem amatiem šajā valstī. Nepārzinot vietējo un globālo procesu sakarības, mēs atkārtosim pagātnes kļūdas.

Esam priecīgi par projektā „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” iesaistīto pedagogu, skolēnu, vecāku, uzņēmēju un pašvaldības darbinieku uzņēmību un pirmajiem panākumiem mācību stundu, informatīvo pasākumu un dažādu akciju rīkošanā, jo tie ir pirmie praktiskie soļi pareizajā virzienā.

Attīstības/globālā izglītība Apvienotajā Karalistē un Eiropā

Adams Rensons,

Lidsas Attīstības izglītības centrs, Lielbritānija

Gan Eiropas valstu valdības, gan Eiropas Komisija atzīst skaidru un augošu nepieciešamību labi pasniegt attīstības izglītības/globālās dimensijas tēmas, lai sagatavotu jauniešus šī brīža un nākotnes izaicinājumiem, turklāt Eiropas Komisija iestājas par to, ka ES valstu iedzīvotājiem jāveido plašāka izpratne par attīstību.

Īsa attīstības izglītības vēsture Apvienotās Karalistes oficiālajā sektorā

Apvienotajā Karalistē attīstības izglītības saknes meklējamas 20. gadsimta sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados, kad tādas attīstības palīdzības aģentūras kā, piemēram, *Oxfam*, aizsāka programmas, lai paplašinātu sabiedrības izpratni par to darbu. Septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados tika izveidoti vairāki attīstības izglītības centri. Šajā laikā attīstības izglītības jomā strādājošie lielu daļu sava darba veica, apmeklējot skolas, kur rīkoja sanāksmes par globāliem tematiem vai vadīja “speciālus” seminārus skolēniem. Astoņdesmito gadu beigās un deviņdesmitajos gados skolām tika sagatavoti mācību līdzekļi un resursu / fotogrāfiju paketes par konkrētiem tematiem. Tāpat arī šajā laikā tika piedāvāta skolotāju kvalifikācijas celšana, kā arī strādāts ar pedagoģijas studentiem. Liela daļa šī darba bija domāta ģeogrāfijas skolotājiem, taču attīstības izglītības materiālus izmantoja arī reliģijas, vēstures un biznesa pamatu skolotāji. Sākot no deviņdesmito gadu vidus, arī citu priekšmetu skolotāji izrādīja aizvien lielāku interesi par attīstības tematiem.

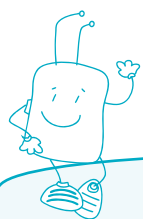
Reizēm to rosināja kāds notikums (piemēram, katastrofa) vai kāds process (piemēram, izveidojoties kontaktiem ar skolu kādā dienvidu valstī), reizēm radās interese par kādu konkrētu tematu vai vielu. Viens no tematiem, kas piesaistīja dažādu priekšmetu skolotājus, bija *Fair Trade*. Deviņdesmitajos gados Apvienotās Karalistes valdība ieviesa mācību programmā pilsonības tēmu, un globālās pilsonības elements piedāvāja vēl vienu iespēju pievērsties globāliem tematiem.

Kopš 2000. gada ir mainījušies akcenti – resursu izstrādāšanas vietā tiek nodrošināts atbalsts skolām, lai tās spētu realizēt saskaņotu attīstības izglītību visas mācību programmas ietvaros. Izglītības ministrijas, Starptautiskās attīstības departamenta un attīstības izglītības NVO diskusiju rezultātā mācību programmā tika nostiprināti dažādi globālās dimensijas elementi un tika publicētas vadlīnijas skolām. Līdzīgs process noritējis arī citās Eiropas valstīs. Apvienotajā Karalistē valdība arī piešķirusi būtisku finansējumu “ziemeļu – dienvidu” skolu kontaktu atbalstam.

Lidsas Attīstības izglītības centrs

Lidsas AIC 1978. gadā nodibināja *Oxfam* kā specializēto attīstības izglītības aģentūru Jorkšīras reģionam. Pēdējo trīsdesmit gadu laikā centrs atbalstījis šī reģiona skolas un vietējās skolu valdes (VSV), aktīvi veicinot nacionālās kustības attīstību un piešķirot Globālās skolas balvu.

Centrs ir pazīstams gan tāpēc, ka ir apbalvotu primāro un sekundāro attīstības izglītības resursu izdevējs, gan arī tāpēc, ka nodrošina skolām, VSV un NVO (piemēram, Glābiet bērnus, UNICEF, Globālo skolu partnerības) izglītojošus pasākumus un konsultācijas. Pēdējo desmit gadu laikā Lidsas AIC īpaši specializējies

atbalstā skolām, lai palīdzētu tām iestrādāt globālo dimensiju mācību programmā.

... attīstības

izglītība ir ilgtermiņa pasākums, attīstības izglītības loma palielināsies un arvien vairāk būs saistīta ar nākotnes izglītību. Mēs esam sasnieguši progresu, bet attīstības izglītība, tāpat kā attīstība, nav tiešs un lineārs process.

Adams Rensons

Centrs vada vairākus reģionālus, nacionālus un starptautiskus projektus, kā arī ir pārstāvēts kā Nacionālā AIC konsorcijs direktors.

Pašreizējā situācija Apvienotajā Karalistē un Eiropā

Visas Apvienotās Karalistes skolas pasniedz dažus no astoņiem globālās dimensijas jēdzienu elementiem. Taču daži no tiem tiek pasniegti plašāk nekā citi, turklāt arī katrā no tiem daži aspekti ir aptverti pilnīgāk nekā citi. Ilgtspējība, kultūru daudzveidība un cilvēktiesības ir salīdzinoši labi aptvertas, turpretim sociālais taisnīgums un izglītība par vērtībām reizēm aprobežojas tikai ar reliģiskās izglītības mācību programmu. Savstarpējo atkarību un konfliktu risināšanu lielākoties pasniedz fragmentāri. Pilsonība jau vairāk nekā 15 gadus ir ietverta Nacionālajā mācību programmā, taču globālā pilsonība ne vienmēr ir labi aptverta. Kopumā jāteic, ka skolas jūtas drošāk, mācot par šo jēdzienu lokālajiem, nevis globālajiem aspektiem (it īpaši tas attiecas uz konfliktu risināšanu).

Līdzīga aina vērojama daudzās Eiropas valstīs. Attīstības izglītība ir labi iesakņojusies Vācijā, Holandē, Dānijā, Beļģijā un citās Rietumeiropas valstīs. Pēdējo desmit piecpadsmit gadu laikā tā vairāk nostiprinājusies Dienvidēiropā. Piemēram, Spānijā un Portugālē skolas saņem atbalstu no dažādām NVAO (piemēram, *Intermon*, *IMVF*) kas arī īsteno attīstības sadarbības programmas ar skolām dienvidu valstīs. Bieži vien ir izmantotas senās koloniālās saites, lai izveidotu sakarus un izstrādātu konkrētu gadījumu analīzes un citus resursus. Apmēram pēdējo piecu gadu laikā jaunās dalībvalstīs no Baltijas valstīm līdz Centrāleiropai, Austrumeiropai un Dienvidaustrumeiropai sākušas izstrādāt savas programmas attīstības izglītības atbalstam. Šis atbalsts ietvēris mācību materiālu izstrādi (vai tulkošanu un adaptēšanu), semināru rīkošanu skolēniem un nedaudz – skolotāju kvalifikācijas celšanas izglītību. Šobrīd visā Eiropā paplašinās sadarbība starp attīstības izglītības aģentūrām un skolām attiecībā uz globālajiem tematiem.

Attieksme pret attīstības izglītību ir bijusi dažāda. Dažās valstīs (piemēram, Francijā) mācību programma ir tik stingri noteikta, ka attīstības izglītības darbs lielā mērā tiek veikts kā ārpusstundu nodarbības (sakari ar skolām, mācību braucieni, konferences). Beļģijā un Francijā organizācijas ir izveidojušas reāla lieluma ciemu ielas vai pilsētu rajonus, kurus klases var apmeklēt. Tās izmanto kā stimulu, lai skolēni varētu “pieredzēt”, kāda ir daudzu dienvidu valstu cilvēku dzīve. Dažas valstis (piemēram, Portugāle, Slovēnija) šobrīd reformē mācību programmas un bieži ir konsultējušas ar AI NVO par globālo tematu ietveršanu šajās programmās.

Problēmas

Visā Eiropā izglītības darbinieki sastopas ar vienādiem izaicinājumiem. Kādā nesēnā daudz nacionālā attīstības izglītības projektā viens no galvenajiem secinājumiem bija, ka “Eiropas sabiedrībā ir ļoti maz izpratnes par ANO Tūkstošgades mērķiem” un ka tas atspoguļojas arī pedagogu vidū. Kādā citā pētījumā secināts, ka bieži vien skolotājiem ir dažāda izpratne par to, ko attīstības izglītība nozīmē – tas atspoguļojas šajos citātos:

- × “Izpratne par un saskarsme ar citām un citādākām kultūrām.”

- × “Radīt skolēnos izpratni par to, ka viņi ir pasaules pilsoņi.”
- × “Starptautisko sakaru veicināšana un uzturēšana.”
- × “Globālā sociālā atbildība.”

Tāpat arī darbs Eiropas skolās ir parādījis, ka daži globālie temati vai jautājumi (piemēram, *Fair Trade*) ir populāri un salīdzinoši labi izprasti, tomēr ir bijis grūti apšaubīt dažus dziļi iesakņojušos viedokļus par globālajiem dienvidiem (gan skolēnu, gan dažkārt arī skolotāju vidū). Piemēram, Āfriku bieži vien raksturo kā valsti, nevis kā kontinentu ar 54 dažādām suverēnām valstīm. Daudziem jauniešiem ir stereotipiski un negatīvi priekšstati par dienvidu valstīm. Bieži vien plašsaziņas līdzekļi veicina to izplatību, tāpat arī tie tiek nodoti ģimenēs no paaudzes paaudzē. Pateicoties vērtējumam, kas to atklāja, šobrīd lielāka vērība tiek pievērsta globālās mācīšanas un mācīšanās efektivitātei.

Viens risinājums bijis piedāvāt skolotājiem lielāku atbalstu attīstības izglītības metodoloģiju veidā, kā arī izglītojot viņus par “globālās izglītības” tematiem. Otrs – nodrošināt, lai stundās un mācību materiālos tiktu ietverts dienvidu skatījums. Internets nodrošinājis skolotājiem piekļuvi plašākam viedokļu un uzskatu par attīstību diapazonam, bet vienlīdz svarīgi ir attīstīt arī jauniešu kritiskās spējas.

Daudzās valstīs skolotāji izjūt spriedzi, jo viņiem ir jāievieš nacionālās izglītības prioritātes un jāiekļauj globālie temati jau tā pārslogotajā mācību programmā. Patiesībā tai nevajadzētu būt īpašai problēmai, ja skolotāji saskatītu iespēju izmantot globālos tematus, lai nostiprinātu jau esošos darba plānus, nevis kā atsevišķu “papildinājumu”. Kāda flāmu skolotāja, atgriežoties no

mācību brauciena uz Senegālu, secināja, ka ir sapratusi, kā ietvert globālos tematus visos savos darba plānos vairākos mācību priekšmetos.

Aizvien plašāk tiek atzīts tas, ka pasaulē pieaug savstarpējā atkarība, ka vienas valsts, uzņēmuma vai par indivīda rīcība var radīt neparedzētas sekas citās, arī dažādi plašsaziņas līdzekļi popularizējuši šo domu (labs piemērs ir meksikāņu režisora Alehandro Gonsalesa Injaritu (*Alejandro González Iñárritu*) 2006. gada filma “Bābele”). Šī tendence neapšaubāmi turpināsies un var palīdzēt skolotājiem sniegt skolēniem jēgpilnu globālās izglītības pieredzi.

A. Rensons vada Ziemas skolas 2 nodarbības projekta dalībniekiem

Lai iegūtu papildu informāciju par attīstības izglītību Apvienotajā Karalistē un Eiropā, var noderēt šīs mājas lapas:

www.globaldimension.org.uk

www.coolplanet.co.uk vai www.oxfam.org

www.coe.int/t/dg4/nscentre

www.deeep.org

www.leedsdec.org.uk

Kas ir attīstības/globālā izglītība?

Apvienotās Karalistes skatījums

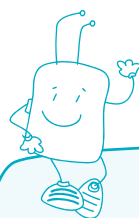
Triša Sandbaha,

Līdsas Attīstības izglītības centrs, Lielbritānija

Globālajai vai attīstības izglītībai ir bijušas dažādas definīcijas, un, kopš aizsākuma divdesmitā gadsimta sešdesmitajos gados, attīstības izglītība piedzīvojusi dažādas pārmaiņas. Attīstīts šīs izglītības kustības saturs, vērtības, principi un metodoloģija. Tie savukārt ir ietekmējuši attīstības izglītības virzību un attiecības ar radniecīgām izglītības jomām, piemēram, multikulturālisma, cilvēktiesību un miera izglītību (laba attīstības izglītības prakse ietver tās visas).

Apvienotajā Karalistē virkne nevalstisko organizāciju (NVO), tādas kā *Oxfam* un attīstības izglītības centri (AIC), bijušas globālās izglītības attīstības avangardā. It īpaši *Oxfam*, kas, balstoties uz savu kā attīstības palīdzības aģentūras pieredzi, palīdzējusi izveidot un atbalstījusi daudzus AIC. Tāpat arī ir virkne citu attīstības sadarbības NVO, piemēram, *Christian Aid*, *CAFOD*, *Action Aid* un *Intermediate Technology*.

Dažas aģentūras ietekmējuši dienvienu valstu līderi, piemēram, Džuljuss Njerere, Tanzānijas prezidents, kurš sacījis:

Paņemiet visu to naudu,
ko esat atvēlējuši, lai palīdzētu
Tanzānijai, un iztērējiet to Apvienotajā Karalistē,
skaidrojot cilvēkiem nabadzības cēloņus un sekas.

Džuljuss Njerere, bijušais Tanzānijas prezidents

Attīstības vai globālās izglītības definēšana

Bieži vien ir bijis grūti definēt attīstības izglītību. Būtībā lielākā daļa definīciju ietver domu, ka cilvēku dzīves ir savstarpēji saistītas, izpratni par tās ietekmējošiem faktoriem un apziņu, ka ir iespējams vērsties pret netaisnībām un tās mainīt.

Līdsas AIC definē attīstības izglītību šādi:

Attīstības izglītības mērķis ir palīdzēt cilvēkiem izveidot izpratni par viņu dzīvju saistību ar citu cilvēku dzīvēm visā pasaulē.

Attīstības izglītības nodarbības pievēršas ekonomiskajiem, sociālajiem, politiskajiem un apkārtējās vides spēkiem, kas veido mūsu dzīves, izpēta vietējo, nacionālo un starptautisko problēmu, procesu un notikumu mijiedarbību.

2000. gadā *DEA* (AIA – Attīstības izglītības asociācija), attīstības izglītības jumta organizācija Apvienotajā Karalistē, sadarbībā ar valdību izstrādāja vadlīnijas skolām par to, kā pasniegt to, kas tika nosaukts par “mācību programmas globālo dimensiju”. Tā centrā bija jēdzienu karte, kas realitātē ir kļuvusi par visplašāk izmantotajām attīstības izglītības definīcijām. Šī karte palīdz pedagogiem pievērsties dažādiem globālās izglītības komponentiem, kas pārklājas: globālajai pilsonībai,

savstarpējai atkarībai, sociālajam taisnīgumam, konfliktu risināšanai, ilgtspējai, cilvēktiesībām, daudzveidībai, vērtībām un priekšstatiem. Viena no pieejām jēdzienu kartes izmantošanā ir uzskatīt globālo pilsonību par visaptverošu jēdzienu

Šobrīd Apvienotajā Karalistē terminu “globālā pilsonība” plaši izmanto ar tādu pašu nozīmi kā “globālā izglītība”, un tālāk tā tiks apskatīta sīkāk. Tās pamatā ir *Oxfam* popularizētā pieeja. Šī ietvarstruktūra ir noderīga, jo ļauj atrast līdzsvaru starp elementiem, vienlaikus atzīstot jēdzienu savstarpējo saistību. Piemēram, ilgtspējīgā attīstībā ir sociālais, vides un taisnīguma elements, kas saista to ar tādiem tematiem kā cilvēktiesības, savstarpējā atkarība, konfliktu risināšana, savukārt daudzveidība un vērtības ir visu šo jēdzienu pamatā. Tas ļauj mācības uzsākt ar jebkuru tematu, tādējādi skolas var izmantot jebkuru jēdzienu, kas tām šķiet tuvāks vai ir būtisks to apkārtnei, kopienai vai bērniem.

Kas ir izglītība globālajai pilsonībai?

Izglītība globālajai pilsonībai sniedz bērniem un jauniešiem iespējas attīstīt tādas prasmes kā kritisko domāšanu un mediju pratību, kas, savukārt, ļauj izprast sarežģītus globālus jautājumus, balstoties uz saņemto informāciju.

Globalizācijas procesā pasaule ir kļuvusi mazāka, un tas devis daudzus labumus, taču tie nav vienlīdzīgi sadalīti visiem cilvēkiem, it īpaši globālajos dienvidos.

Izglītība globālajai pilsonībai mudina bērnus un jauniešus izpētīt, attīstīt un paust pašiem savas vērtības un uzskatus, vienlaikus ieklausoties citu cilvēku viedokļos un tos cienot. Šis ir svarīgs solis ceļā uz to, lai bērni un jaunieši pieņemtu lēmumus par to, kā viņi realizē savas tiesības un pilda savus pienākumus pret citiem, balstoties uz informāciju.

Izglītība globālajai pilsonībai izmanto virkni iesaistošu mācīšanas un mācīšanās metodoloģiju, tostarp diskusijas un debates, lomu spēles, ranžēšanas vingrinājumus un pētnieku kopienas. Šīs metodes šobrīd ir vispāratzītas kā labākā prakse izglītībā, tās nav raksturīgas tikai globālās pilsonības izglītībai. Taču, izmantotas saistībā ar globālo skatījumu, tās palīdzēs

jauniešiem saprast, kā tie lēmumi, ko citās pasaules malās pieņem citi cilvēki, ietekmē mūsu dzīves, gluži tāpat kā mūsu lēmumi ietekmē citu cilvēku dzīves.

Izglītības globālajai pilsonībai sfēra ir plašāka nekā tikai darba plāns vai mācību priekšmets. Tā ir vairāk nekā vienkārši pilsonības starptautiskais mērogs vai mācīšana par kādu tālu vietu ģeogrāfijas stundās. Tā attiecas uz visām mācību programmas jomām, visām spējām un visām vecuma grupām. Ideālā variantā tā aptver visu skolu – jo tas ir visai iestādei kopīgais skatījums uz pasauli un izpaužas ne tikai tajā, ko māca un ko iemācās stundās, bet gan visas skolas etosā un darbībā. Piemēram, tai vajadzētu izpausties lēmumu pieņemšanas procesā, nekustamā īpašuma apsaimniekošanā, iepirkumu politikā, kā arī attiecībās starp skolēniem, skolotājiem, vecākiem un plašāko kopienu.

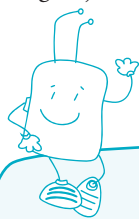
T. Sandbaha vada Ziemas skolas 2 nodarbības projekta dalībniekiem

Izglītībai globālajai pilsonībai ir būtiska nozīme, palīdzot jauniešiem atbildēt uz izaicinājumiem šajā jomā šādu iemeslu dēļ:

- × Bērnu un jauniešu dzīves aizvien vairāk ietekmē citās pasaules daļās notiekošais. Izglītība globālajai pilsonībai sniedz viņiem zināšanas, izpratni, prasmes un vērtības, kuras nepieciešamas, lai viņi spētu pilnvērtīgi līdzdarboties, nodrošinot savu un citu labklājību, un dot pozitīvu ieguldījumu gan vietējā, gan globālajā līmenī.
- × Izglītība globālajai pilsonībai ir “labā izglītība”, jo tā pilnā apmērā iesaista bērnus un jauniešus mācībās, izmantojot plašu aktīvu un iesaistošu mācīšanās metožu diapazonu. Tās iesaista skolēnu, vienlaikus attīstot viņa

pašapziņu, pašnovērtējumu un kritiskās domāšanas, komunikācijas, sadarbības un konfliktu risināšanas prasmes. Tie visi ir izšķiroši svarīgi elementi, kas uzlabo motivāciju, uzvedību un sekmes visā skolā.

- × Pašreizējā pasaules resursu izmantošana ir nevienlīdzīga un nav ilgtspējīga. Paplašinoties aizai starp bagātajiem un nabadzīgajiem, nabadzība aizvien vēl liedz miljoniem cilvēku pasaulē viņu pamattiesības. Arī tas nav ne taisnīgi, ne ilgtspējīgi. Izglītība ir spēcīgs instruments pasaules pārveidošanai, jo bērni un jaunieši, kurus izglītojam šobrīd, ir rītdienas pieaugušie. Mums kā pedagogiem ir pienākums pret jauniešiem, vienam pret otru un pret Zemi.

Mēs ticam labu pārmaiņu iespējamībai, jo tādas jau ir notikušas pagātnē, mums ir labi paraugi, kuriem sekot – tie arī iedvesmo mūs drūmos laikos

Triša Sandbaha

Izglītība globālajai pilsonībai mudina bērnus un jauniešus rūpēties par planētu un attīstīt empātiju pret tiem, ar kuriem kopā to apdzīvojam, un aktīvas rūpes par viņiem.

Izglītība globālajai pilsonībai ļauj skolēniem attīstīt zināšanas, prasmes un vērtības, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu taisnīgu un ilgtspējīgu pasauli, kurā visi var realizēt savu potenciālu.

Šodien, vairāk nekā jebkad agrāk, globālais ir mūsu lokālās ikdienas daļa. Mēs esam saistīti ar citiem cilvēkiem visos kontinentos:

- × sociāli, pateicoties plašsaziņas līdzekļiem un telekomunikācijām;
- × kultūras ziņā, cilvēkiem pārvietojoties;
- × ekonomiski, caur tirdzniecību;
- × apkārtējā vidē, jo dzīvojam vienā pasaulē;
- × politiski, pateicoties starptautiskajām attiecībām un regulējošām sistēmām.

Par globālo pilsoni var uzskatīt cilvēku, kurš:

- × apzinās plašāko pasauli un izjūt savu kā pasaules pilsoņa lomu;
- × ciena un augstu vērtē daudzveidību;
- × izprot pasaulē notiekošo;
- × ir sašutis par sociālo netaisnību;
- × līdzdarbojas kopienā dažādos līmeņos, no lokālā līdz globālajam;
- × ir gatavs rīkoties, lai padarītu pasauli taisnīgāku un ilgtspējīgāku;
- × uzņemas atbildību par savu rīcību.

Attīstības/globālā izglītība Čehijas Republikā

Kristīna Hrubanova,

OnEarth – Sabiedrība par godīgu tirdzniecību, Čehija

Čehijas Republikā globālo izglītību var uzskatīt par salīdzinoši jaunu jēdzienu, kas valstī pēdējo desmit gadu laikā aktīvi attīstās. Galvenokārt tas noticis, pateicoties nevalstiskajam sektoram, bet to atbalstījusi arī mācību programmas reforma. Globālās izglītības jomā iesaistītās aktīvās puses vienojušās Čehijas Republikas kontekstā lietot terminu “globālā attīstības izglītība” (GAI), jo tas ļauj labāk saprast šo jēdzienu, tā tematus un mērķus.

Galvenās globālajā izglītībā iesaistītās puses Čehijas Republikā

Čehijas Republikā Ārlietu ministrija atbild par attīstības politiku un koordināciju. 2008. gada sākumā nodibināja Čehijas Attīstības aģentūru (skat. zemāk), kas kā neatkarīga juridiska vienība darbojas Ārlietu ministrijas (ĀM) pārraudzībā.

Attiecībā uz globālo izglītību un sabiedrības informēšanu Ārlietu ministrija iniciēja atbalstu šim jomām, kā arī turpina vadīt globālās izglītības politikas veidošanu un finansēšanu tās vispārējās lomas kontekstā – veicināt sabiedrības izpratni par globālo savstarpējo atkarību. Dažus no saviem pienākumiem saistībā ar globālo izglītību ministrija deleģējusi Čehijas Attīstības aģentūrai. 2005. gadā Ārlietu ministrija pirmo reizi ieviesa budžeta sadaļu globālajai izglītībai un izpratnes veicināšanai. Līdztekus Ārlietu ministrijai

vēl arī citām ministrijām vajadzētu iesaistīties globālajā izglītībā, jo sevišķi Izglītības ministrijai un Vides ministrijai.

Čehijas Republikā Izglītības, jaunatnes lietu un sporta ministrijai vajadzētu būt svarīgai globālajā izglītībā iesaistītai pusei, un tā arī ir. Tāpat kā daudzās citās Eiropas valstīs Ārlietu ministrijai (caur tās Attīstības sadarbības nodaļu un Čehijas Attīstības aģentūru) ir bijusi vadošā loma globālās izglītības iniciatīvās. Taču gan Čehijas Republikā, gan citur tiek atzīts, ka, lai panāktu to, ka globālā izglītība ir pieejama visiem caur izglītības sistēmu, ir būtiski palielināt Izglītības ministrijas iesaistīšanos.

FoRS – Čehijas Attīstības sadarbības forums ir Čehijas nevalstisko attīstības organizāciju nacionālā (NVAO) platforma. Tā nodibināta 2002. gadā, apvienojot 15 organizācijas, šobrīd FoRS biedru skaits sasniedzis 37 pilntiesīgus locekļus un 17 novērotājus.

Šīs organizācijas sadarbojas un nonākušas pie kopējas izpratnes par problēmām un rīcību tādās jomās kā attīstības sadarbība, humanitārā palīdzība un arī globālā izglītība. FoRS izveidoja globālās izglītības darba grupu, kas izstrādāja zemāk sniegto globālās izglītības definīciju, kas tiek pasniegta sabiedrībai, skolām, skolotājiem un izglītības iestādēm. Tā ir arī piedalījies Čehijas Republikas Globālās izglītības stratēģijas izstrādē.

Globālā izglītība ir definēta kā ilgtermiņa mācību process, kas:

- × veicina izpratni par mūsu dzīves un citu pasaulē mītošo cilvēku dzīvju savstarpējo saistību;
- × veicina izpratni par ekonomiskiem, sociāliem, politiskiem, vides un kultūras procesiem, kas ietekmē visu cilvēku dzīves;
- × attīsta prasmes, kas ļauj cilvēkiem aktīvi risināt problēmas;
- × atbalsta tādas vērtības un attieksmes, kas ļauj cilvēkiem iesaistīties problēmu risināšanā lokālā, reģionālā, nacionālā un globālā līmenī;
- × liek uzņemties atbildību par tādas pasaules radišanu, kurā visiem cilvēkiem ir iespēja dzīvot viņu cienīgu dzīvi atbilstoši viņu priekšstatiem.

K. Hrubanova vada projekta izvērtējuma semināra nodarbības

Mācību programmas reforma

Mācību programmas reforma, kas sākās ar 2005. gada janvārī pieņemto Izglītības likumu, panākusi ātru izglītības sistēmas decentralizāciju, atbildību par mācību programmu un profesionālo attīstību lielā mērā atstājot reģionu un skolu ziņā. Šīs izmaiņas radījušas gan spēcīgu izaicinājumu, gan lielas iespējas globālajai izglītībai.

Reforma ieviesa Nacionālās mācību programmas ietvarstruktūru, tostarp tematus, kas caurvij visu mācību programmu, starp kuriem ir arī globālā izglītība. Mācību programmas kopīgie temati ir pamatizglītības obligātā daļa, un skolas pienākums ir pakāpeniski piedāvāt skolēniem visas tematiskās jomas, ko ietver atsevišķie mācību programmas kopējie temati. To apjomu un ieviešanas veidu nosaka katras skolas individuāli izstrādātā Skolas izglītības programma. Mācību programmas kopīgos tematus iespējams ietvert kā

integrētu mācību satura daļu dažādos mācību priekšmetos, bet tos var pasniegt arī kā atsevišķus priekšmetus, projektus, seminārus, kursus, utt. Tas dod lielāku rīcības brīvību skolām un skolotājiem izlemt, kādā veidā tie vēlas iekļaut globālos tematus mācību programmā, taču vienlaikus uzliek skolām daudz lielāku atbildību. Globālo tematu iekļaušana kā visu mācību programmu caurvijošus tematus – dažādos mācību priekšmetos – izrādās vislielākais izaicinājums, jo tam nepieciešama ļoti sistemātiska pieeja, plānošana un skolotāju sadarbība. Tomēr tas tiek uzskatīts par visefektīvāko veidu, uz kuru mums vajadzētu tiekties.

Pamatizglītībai noteikti šādi visai mācību programmai kopīgie temati:

- × Personiskā un sociālā izglītība
- × Demokrātiska pilsonība
- × Domāšana Eiropas un globālajā kontekstā
- × Multikulturāla izglītība
- × Vides izglītība
- × Mediju izglītība

Nevalstiskās organizācijas, kas darbojas attīstības jomā

Nevalstiskās organizācijas (NVO), kas darbojas attīstības jomā atzinušas nepieciešamību attīstīt mācību programmu, nodrošināt skolotāju tālākizglītību un izstrādāt izglītojošos materiālus, lai atbalstītu globālās un attīstības perspektīvas integrēšanu šajā mācību programmas reformas un skolu pārmaiņu laikā. Tāpēc vairums NVO, kuras darbojas globālās izglītības jomā, koncentrējas uz skolotāju izglītību, tematisku un metodoloģisku materiālu izdošanu, kā arī uz programmu sagatavošanu, kuras tiek realizētas skolās, tieši strādājot ar skolēniem. NVO arī dibina un uztur resursu centrus, kas nodrošina skolotājiem, skolēniem un ieinteresētiem sabiedrības locekļiem pieejamos materiālus. Šie resursu centri piedāvā materiālus čehu valodā, kā arī angļu un citās valodās.

Vissvarīgākie “spēlētāji” Čehijas Republikā: *People in Need* (www.varianty.cz), *NaZemi – společnost pro fair trade* (www.fairtrade.cz), *ADRA* (www.adra.cz), *ARPOK* (www.arpok.cz), *Multikulturální centrum Praha* (www.mkc.cz).

Avoti:

- × *Global Education in the Czech Republic*. GENE – Global Education Network Europe. 2008.
- × www.fors.cz

Attīstības/globālā izglītība Slovēnijā

Maksis Zimani,

Globālās izglītības un projektu attīstības institūts, Slovēnija

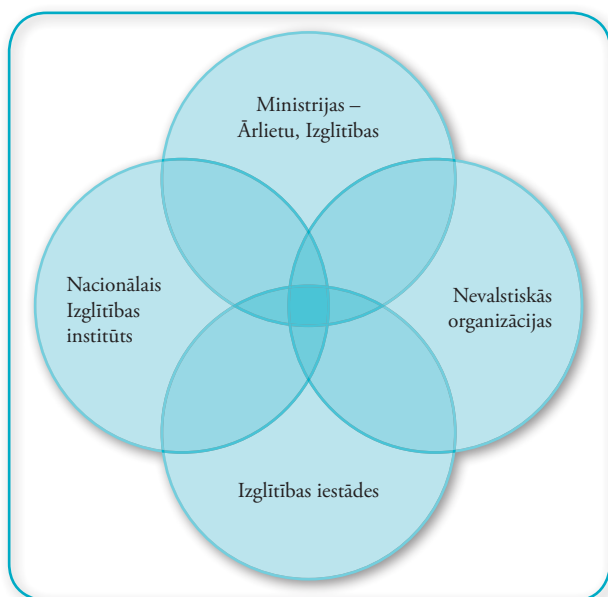
Slovēnijā vissvarīgākie “spēlētāji” globālās izglītības (GI) jomā ir nevalstiskās organizācijas (NVO) un izglītības iestādes. Tiek lēsts, ka vismaz 20 NVO realizē GI projektus, kas finansēti ar pašu līdzekļiem vai ar tādiem, kas iegūti no vietējiem vai starptautiskiem avotiem. Nacionālais Izglītības institūts atbild par mācību programmām, kas ir pietiekami plašas, lai atļautu GI ieviešanu skolās. Vairākas izglītības iestādes ir aizsākušas GI projektus, kaut arī šobrīd nepastāv atbilstošs mehānisms, kas ļautu sistemātiski mērīt šo projektu ietekmi. GI projektus ir finansējusi Ārlietu ministrija, kaut gan īpašais GI projektiem paredzētais konkurss, kas tika izsludināts 2010. gadā, 2011. gadā neturpināsies.

Globālās izglītības hronoloģija

2007. gadā Izglītības ministrija izstrādāja Ilgtspējīgas attīstības izglītības (IA) vadlīnijas. IA kļuva par izglītības galveno tēmu Slovēnijā. Vadlīnijas definē IA pamatprincipus un metodes tās ieviešanai skolu vidē. Taču šo ieviešanu garantējošas stratēģijas nav. Tomēr izmaksu analīze netika veikta, un tāpat arī šī uzdevuma veikšanai nav iedalīti cilvēkresursi. Slovēnijas NVO lobējušas, lai panāktu GI nacionālās stratēģijas izstrādi, kā arī lai tās tiktu iekļautas šādas stratēģijas izstrādē un ieviešanā.

2008. gadā Slovēnijas parlaments pieņēma Rezolūciju par starptautisko attīstības sadarbību līdz 2015. gadam. Šajā rezolūcijā GI definēta kā starptautiskās attīstības sadarbības forma. Ārlietu ministrijai uzticēts uzdevums koordinēt visas GI iesaistītās puses.

Slovēnijas NVO platforma attīstības sadarbībai un humanitārajai palīdzībai – SLOGA sadarbībā ar CONCORD, Ārlietu ministriju un Eiropas Komisiju organizēja konferenci “Starpkultūru dialogs attīstības izglītībā, ceļā uz Eiropas konsensa par attīstību ieviešanu – ieguldījums attīstības izglītībā un izpratnes veicināšanā”, kas notika Ļubļanā, Slovēnijā, 2008. gada jūnijā. Konferences mērķi bija (1) veicināt nacionālo attīstības izglītības stratēģiju izstrādi, pamatojoties uz attīstības izglītības konsensu, (2) veicināt esošo attīstības izglītības

stratēģiju ieviešanu nacionālajā un Eiropas līmenī, (3) novērtēt Eiropas attīstības izglītības programmas no dienviņu perspektīvas, (4) nostiprināt saites starp attīstības izglītībā iesaistītajām pusēm un pētniecību par attīstības izglītību un starpkultūru dialogu Eiropā, (5) veicināt kampaņu izmantošanu attīstības izglītībā un starpkultūru dialogā.

M. Zimani vada Ziemas skolas 2 nodarbības projekta dalībniekiem

Globālās izglītības finansējums

Slovēnijā valsts finansējums GI aktivitātēm ir trūcīgs. Nozīmīgākais finansētājs ir Eiropas Komisija (EK). 2010. gadā Ārlietu ministrija izsludināja projektu

konkursu par EUR 100 000, lai līdzfinansētu EK GI projektus. Taču 2011. gadā šāds finansējums AI caur šādu konkursu vairs netika piedāvāts. Slovēnijā nav privātu fondu, kas pievērstos GI atbalstam. Vairāki projekti un iniciatīvas tiek realizēti uz brīvprātības principiem, bez valsts finansējuma.

Globālās izglītības problēmas

Globālā izglītība tiek uzskatīta par kaut ko papildus, neobligātu un mazāk svarīgu par citām oficiālās izglītības satura daļām, tā tiek realizēta kā ārpusstundu nodarbības. Tāpēc tas, cik daudz laika skolā tiek atvēlēts GI nodarbībām, ir lielā mērā atkarīgs no konkrētās skolas atvērtības GI idejām.

Izglītības procesā pietrūkst globālās dimensijas; GI netiek uzskatīta par izglītības metodoloģiju. Šīs nenopietnās un neintegrētās pieejas dēļ nav iespējams sasniegt galveno GI mērķi – globālo pilsoņu audzināšanu. Šo mērķi nekad nevarēs sasniegt tikai ar atsevišķām speciālām nodarbībām.

Svarīgi ir tas, ka NVO darbības GI jomā nav caurskatāmas. Nav skaidrs, ar ko kura organizācija nodarbojas, un vēl mazāk skaidrības ir par šo darbību ietekmi.

Pētījums par attīstības/globālās izglītības jautājumu izpratni

Viena no projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” aktivitātēm ir pētījums par attīstības/globālās izglītības jautājumu izpratni. Pētījuma mērķis bija iegūt datus, kas ļautu izvērtēt un analizēt projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” dalībnieku izpratni par attīstības izglītības jautājumiem, novērtēt zināšanu un informētības izmaiņas projekta gaitā, kā arī kopumā gūt ieskatu sabiedrības informētībā, attieksmēs, izpratnē un zināšanās par attīstības jautājumiem. Pētījumā piedalījās gan projekta dalībnieki (deviņu skolu komandu pārstāvji), gan projekta skolu un vietējo kopienu pārstāvji.

Pirmā pētījuma aptauja tika veikta pirms projekta dalībnieku iepazīstināšanas ar attīstības tēmu, proti, projekta pirmajā Ziemas skolā 2010. martā. Otrā pētījuma aptauja tika veikta, noslēdzot projekta pirmo gadu 2010. gada oktobrī.

Pētījums par attīstības/globālās izglītības jautājumu izpratni

Viena no projekta “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” aktivitātēm ir **pētījums par attīstības/globālās izglītības jautājumu izpratni**. Pētījuma ietvaros tiks veiktas trīs aptaujas – projekta sākumā, tā vidū un noslēgumā.

Pētījuma mērķis ir iegūt datus, kas ļautu izvērtēt un analizēt projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” dalībnieku izpratni par attīstības izglītības jautājumiem, novērtēt zināšanu un informētības izmaiņas projekta gaitā, kā arī kopumā gūt ieskatu sabiedrības informētībā, attieksmēs, izpratnē un zināšanās par attīstības jautājumiem.

Pētījumā piedalās gan projekta dalībnieki (deviņu skolu komandu pārstāvji), gan projekta skolu un vietējo kopienu pārstāvji.

Pētījuma metode

Paš aizpildāmās anketas latviešu valodā, kas izdalītas visu deviņu projektā iesaistīto skolu pārstāvjiem. Pētījuma tiešā mērķa grupa ir projekta dalībnieki (81 dalībnieks) un netiešā mērķa grupa ir projekta dalībnieku pārstāvji (~ 220 dalībnieki – skolēni, skolotāji, vecāki, vietējās sabiedrības pārstāvji).

Pētījuma posmi

Pirmais pētījuma posms jeb pirmā pētījuma aptauja tika veikta pirms projekta dalībnieku iepazīstināšanas ar attīstības tēmu, proti, projekta Ziemas skolā 2010. martā.

Tā atklāj respondentu viedokli, piemēram, par to, cik svarīgi ir būt informētiem par starptautiskās attīstības jautājumiem, cik lielā mērā katra personīgā rīcība ietekmē notiekošo pasaulē kopumā, kā tiek vērtēta globalizācija un vai skolā būtu vairāk jā māca par pasaulē notiekošo.

Otrais pētījuma posms jeb otrā pētījuma aptauja tika veikta, noslēdzot projekta pirmo gadu, t.i., 2010. gada oktobrī. Respondenti atkārtoti atbildēja uz pirmās pētījuma daļas jautājumiem, kā arī uz dažiem papildus jautājumiem. Pētījuma otrās daļas rezultāti atklāj projekta ietekmi projekta dalībnieku informētības un attieksmes veidošanā par attīstības sadarbības un izglītības tēmām.

Trešais pētījuma posms jeb trešā pētījuma aptauja ir plānota 2001. gada pavasarī (maijā un jūnijā), veicot projekta izvērtēšanu skolu komandās.

Pētījuma aptauju uzdevumi:

- × Noskaidrot mērķa grupu vērtējumu par to, cik svarīgi cilvēkiem ir būt informētiem un ziņoņiem par starptautiskās attīstības jautājumiem, kā arī argumentāciju novērtējumiem (ir/nav svarīgi).
- × Noskaidrot, cik lielā mērā mērķa grupu pārstāvji ir informēti par attīstības jeb globālo izglītību.
- × Noskaidrot, kā mērķa grupu pārstāvji izprot jēdzienu ‘attīstības jeb globālā izglītība’.

- × Noskaidrot mērķa grupu pārstāvju pašvērtējumu par informētību par dažādiem attīstības izglītības aspektiem.
- × Noskaidrot mērķa grupu viedokli par to, cik liela mērā katra personīgā rīcība ietekmē notiekošo pasaulē kopumā.
- × Noskaidrot mērķa grupu attieksmi pret globalizāciju.
- × Noskaidrot mērķa grupu interesi par notiekošo savā dzīvesvietā, reģionā, valstī, Eiropā un pasaulē kopumā.
- × Noskaidrot, vai skolēni vēlētos skolā vairāk mācīties par notiekošo citur pasaulē un par ko konkrēti.
- × Noskaidrot skolotāju viedokli par to, vai skolā skolēniem būtu vairāk jāmacās par notiekošo citur pasaulē un par ko konkrēti.
- × Noskaidrot skolotāju viedokli par to, kā skolā būtu integrējami attīstības jeb globālās izglītības jautājumi (kā atsevišķs mācību priekšmets vai integrēts citos mācību priekšmetos), kā arī – no kuras klases sākot, bērņus būtu jāmaca par notiekošo citur pasaulē.
- × Noskaidrot, cik liela daļa no mācību priekšmeta standarta šobrīd ir veltīta attīstības jeb globālās izglītības jautājumiem.
- × Noskaidrot dažādu vērtību svarīgumu mērķa grupu pārstāvjiem.
- × Noskaidrot dažādu ilgtspējīgu attīstību nodrošinošu aktivitāšu ikdienas praksi mērķa grupu pārstāvju vidū.
- × Noskaidrot informācijas ieguves avotus par notikumiem citur pasaulē.

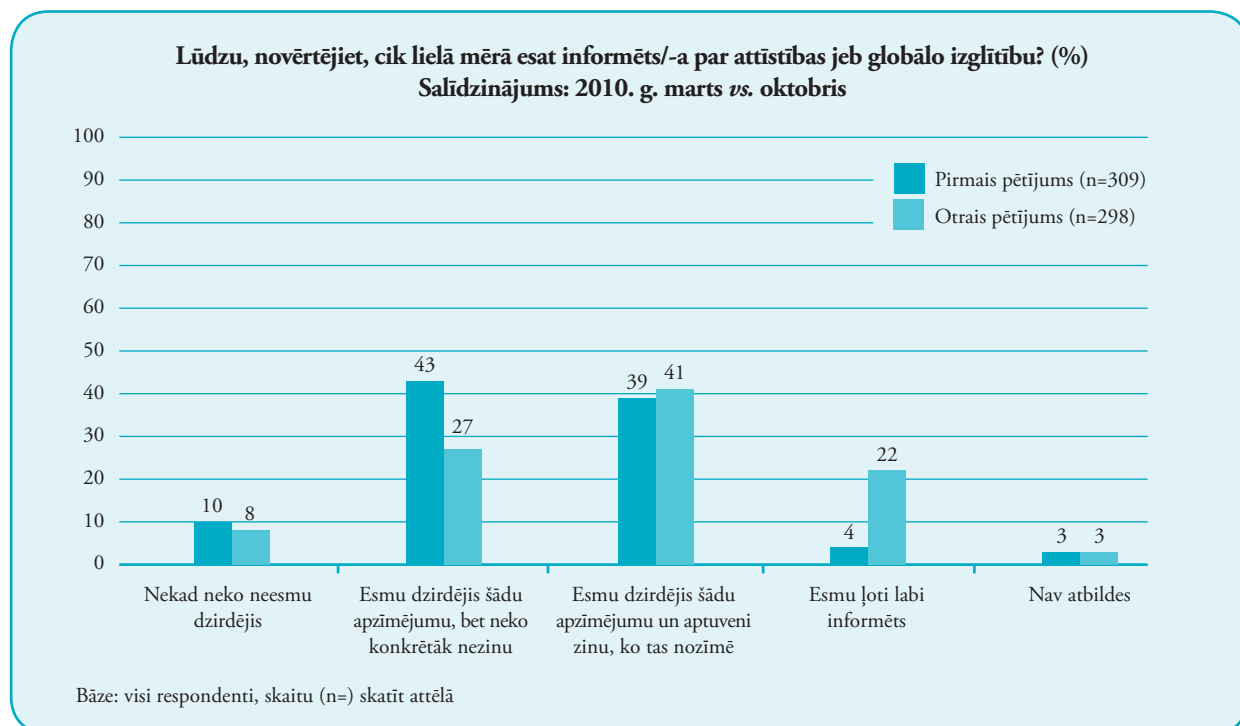
Pētījuma rezultāti

Projekta pirmā gada noslēgumā tika apkopoti dati par projekta pirmās un otrās pētījuma aptaujas rezultātiem. Tālāk raksturoti tematiski svarīgākie un interesantākie rādītāji un secinājumi šādos jautājumos:

- × Informētība par attīstības jeb globālo izglītību, kā arī attīstības izglītības jēdziena izpratne (jēdziena dažādie skaidrojumi);
- × Informētības par starptautiskās attīstības jautājumiem svarīgums;
- × Nepieciešamība skolā vairāk mācīties par notiekošo citur pasaulē;
- × Konkrētu attieksmju vērtējums – projekta dalībnieku attieksme pret globalizāciju;
- × Viedoklis par personīgās rīcības ietekmi uz pasaulē notiekošo.

Apkopotie rezultāti sniedz priekšstatu par izmaiņām projekta dalībnieku zināšanās, izpratnē un attieksmēs, jo ir salīdzināti pirmās (2010. gada martā veiktās) pētījuma aptaujas dati ar otrās (2010. gada oktobrī veiktās) pētījuma aptaujas datiem.

Informētība par attīstības jeb globālo izglītību (1. attēls)

1. attēls

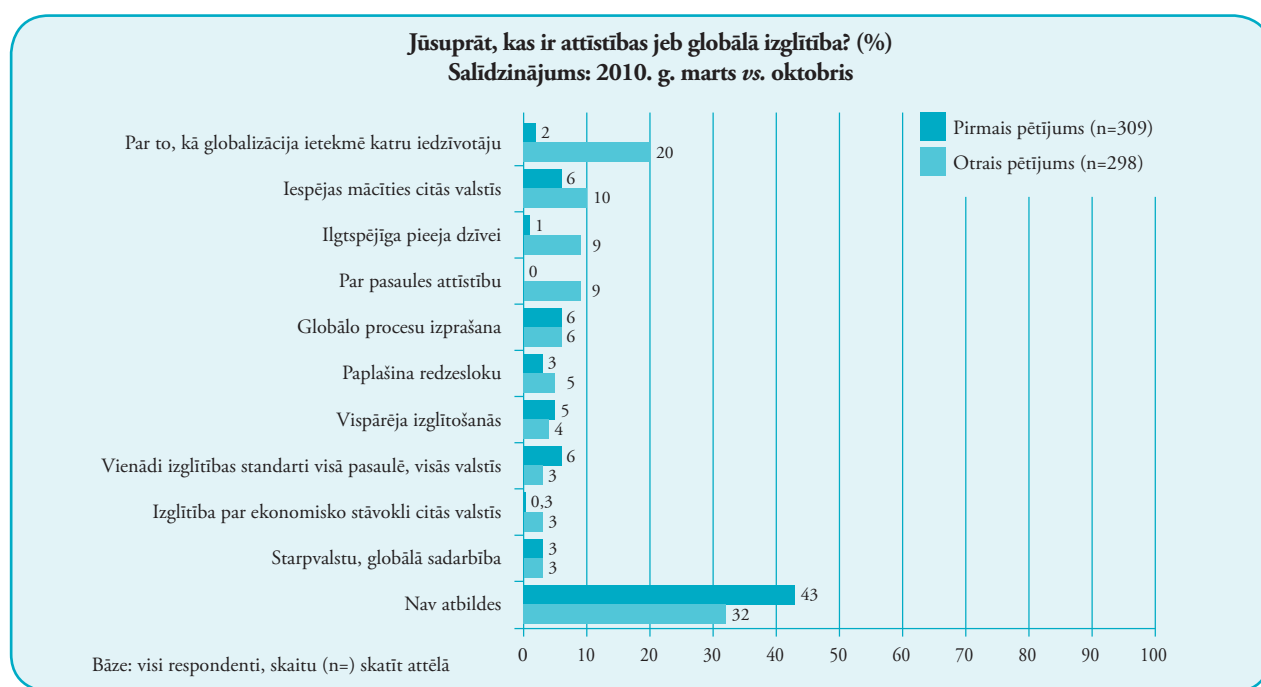
Komentāri (1. attēls):

- × Projekta pirmā gada beigās (otrajā pētījuma aptaujā) 66 % aptaujāto apgalvojuši, ka ir kaut ko dzirdējuši par attīstības jeb globālo izglītību un ir labi informēti. Savukārt sevi par drīzāk neinformētiem novērtējuši trešā daļa aptaujāto – 27 % apgalvo, ka ir kaut ko dzirdējuši par šādu apzīmējumu, bet neko konkrētāk nezina, un vēl 8 % – ka nekad neko nav dzirdējuši par šādu apzīmējumu.
- × Salīdzinot otrās pētījuma aptaujas datus ar marta mērījumiem (pirmo pētījuma aptauju), redzamas ievērojamas atšķirības informētības pašnovērtējumā – to īpatsvars, kuri sevi uzskata par ļoti labi informētiem, pieaudzis par 18 %, vienlaikus par 16 % samazinoties to īpatsvaram, kuri snieguši atbildi, ka “esmu dzirdējis šādu apzīmējumu, bet neko konkrētāk nezina”.
- × Salīdzinot otrās pētījuma aptaujas datus ar marta mērījumiem (pirmo pētījuma aptauju), redzams, ka tiešajā mērķa grupā ļoti ievērojami pieaudzis to respondentu īpatsvars, kuri sevi uzskata par ļoti labi informētiem – no 1 % līdz 66 %. Dati liecina, ka izmaiņas notikušas to respondentu grupā, kuri martā novērtēja, ka kaut ko ir dzirdējuši, bet neko konkrētāk nezina par apzīmējumu „attīstības jeb globālā izglītība”.
- × Kopumā iegūtie dati liecina, ka projekta realizācijas gaitā ir ievērojami palielinājusies informētība par attīstības jeb globālās izglītības jautājumiem. Lielākā mērā tas noticis tiešajā un pedagogu mērķa grupās, tomēr arī kopējais informētības līmenis ir pieaudzis.

Komentāri (2. attēls):

- × Aptaujas ietvaros tās dalībnieki tika lūgti brīvā formā anketā uzrakstīt, kas, viņuprāt, ir attīstības jeb globālā izglītība. Pēc otrās aptaujas 32 % aptaujas dalībnieku nav varējuši sniegt konkrētu atbildi, un tas ir par gandrīz 10 % mazāk kā marta mērījumos, tādējādi vēlreiz apliecinot, ka informētība ir būtiski pieaugusi.
- × Visbiežāk minētas atbildes (pēc otrās aptaujas, projekta pirmā gada noslēgumā) par to, kā globalizācija ietekmē katru iedzīvotāju (20 %); iespējas mācīties citās valstīs (10 %); ilgtspējīga pieceja dzīvei (9 %); par pasaules attīstību (9 %); globālo procesu izprašana (6 %) un paplašina redzesloku (5 %).
- × Tiešās mērķa grupas pārstāvji izteikti biežāk kā netiešās mērķa grupas pārstāvji minējuši tādas atbildes kā – par to, kā globalizācija ietekmē katru cilvēku (30 % pret 16 %), globālo procesu izprašana (16 % pret 2 %), paplašina redzesloku (13 % pret 2 %), par pasaules attīstību (13 % pret 7 %). Savukārt netiešās mērķa grupas pārstāvji biežāk kā tiešās minējuši tādas atbildes kā – iespējas mācīties citās valstīs (13 % pret 3 %), vienādi izglītības standarti visās valstīs (45 pret 1 %). Šie dati apliecina, ka tiešajā mērķa grupā ir ievērojami labāka informētība par attīstības jeb globālās izglītības būtību un saturu.

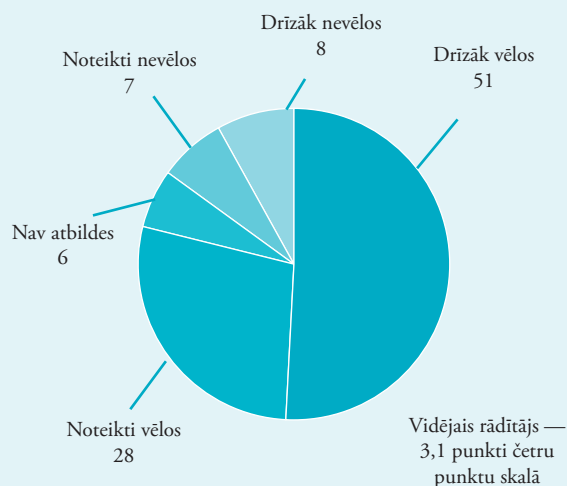
Izpratne par globālo jeb attīstības izglītību (2. attēls)

2. attēls

Nepieciešamība skolā mācīties par notiekošo citur pasaulē

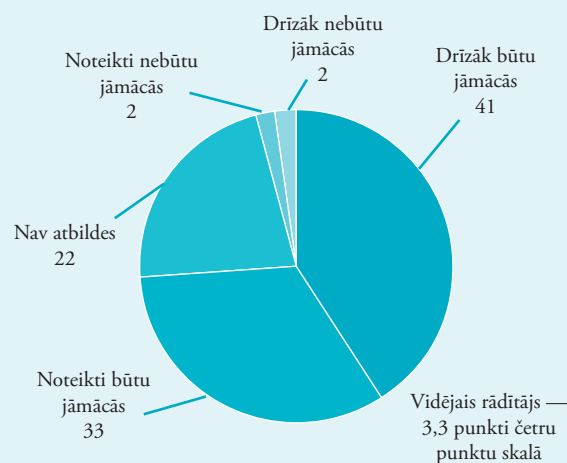
Lūdzu, novērtē, vai Tu vēlētos skolā vairāk mācīties par notiekošo citur pasaulē? (%)

Bāze: visi respondenti – skolēni, n=162

3. attēls

Jūsprāt, vai skolā skolēniem būtu vairāk jāmacās par notiekošo citur pasaulē? (%)

Bāze: visi respondenti – pedagogi, n=147

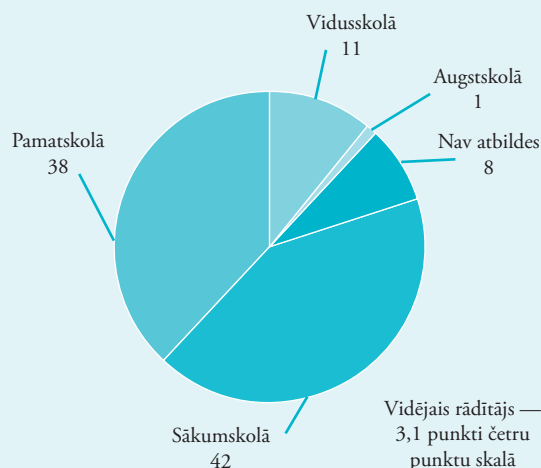
4. attēls

Komentāri:

- × Absolūtais vairākums skolēnu novērtējuši, ka vēlas skolā vairāk mācīties par notiekošo citur pasaulē – 51 % apgalvojuši, ka drīzāk vēlas, bet 28 %, ka noteikti vēlas vairāk mācīties par notiekošo citur pasaulē (3. attēls).
- × Absolūtajā vairākumā gadījumu pedagogi uzskatījuši, ka skolā būtu jāmacās par notiekošo citur pasaulē: 41 % uzskata, ka par to drīzāk būtu jāmacās, bet 33 %, ka noteikti būtu jāmacās (4. attēls).

- × Salīdzinot ar skolēnu sniegtajām atbildēm, novērojamas atšķirības – ja skolēni vairāk vēlētos mācīties par citu tautu kultūru, tradīcijām, kā arī uzzināt par konkrētiem notikumiem citur pasaulē, tad pedagogi uzskata, ka lielāka uzmanība pievēršama vispārīgākiem jautājumiem – videi un klimatam, cilvēktiesībām, ilgtspējīgai attīstībai u.tml.
- × Aptaujā tika uzdots arī jautājums par to, vai attīstības izglītības jautājumi būtu integrējami citos mācību priekšmetos, vai arī būtu nepieciešams atsevišķs mācību priekšmets. 8 % pedagogu uzskata, ka attīstības jeb globālā izglītība būtu izstrādājama kā atsevišķs mācību priekšmets, savukārt absolūtais vairākums – 84 % pedagogu uzskata, ka jautājumi par attīstības jeb globālo izglītību būtu integrējami citos mācību priekšmetos.

Jūsprāt, kad vislabāk bērņus un jauniešus sākt mācīt par notiekošo citur pasaulē? (%)

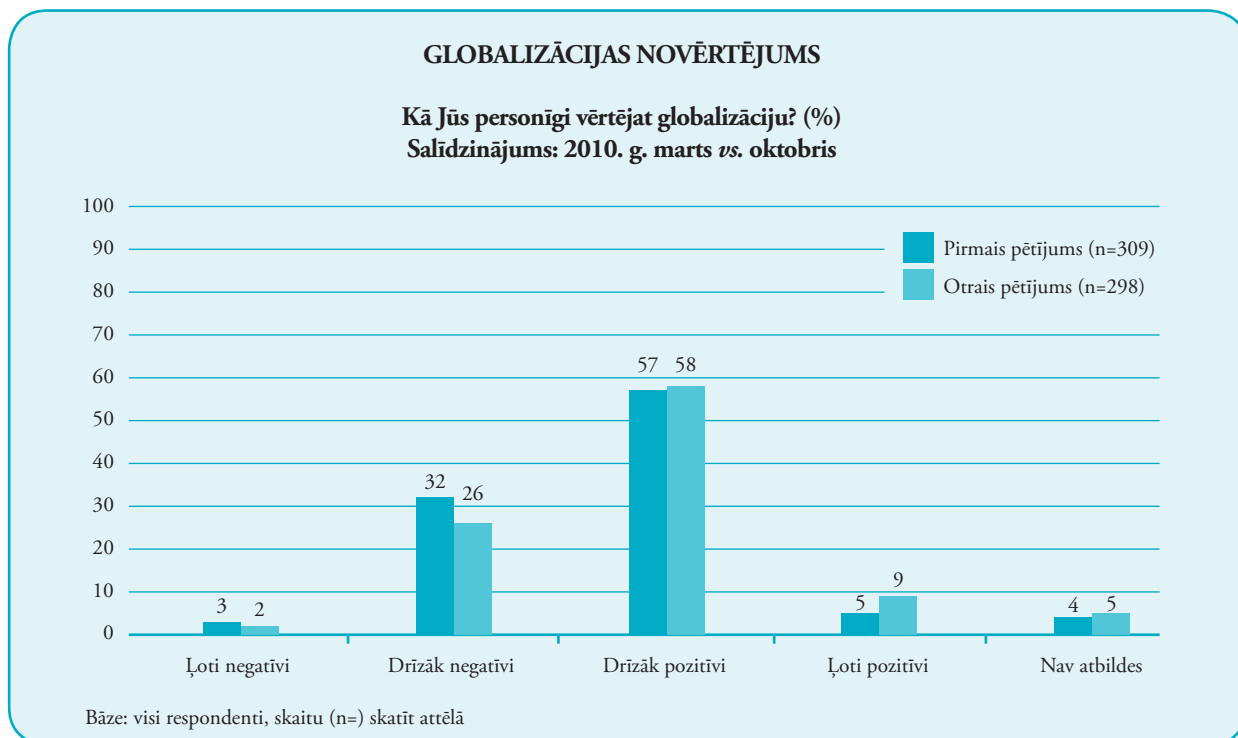

Bāze: visi respondenti, n=298

5. attēls

- × Pedagogi tika lūgti arī novērtēt, kad vislabāk bērņus un jauniešus sākt mācīt par notiekošo citur pasaulē. Salīdzinoši lielākā daļa – 42 % uzskatījuši, ka šāda satura apguve būtu uzsākama jau sākumskolā, kamēr 38 % novērtē, ka pamatskolā, bet 11 % – ka tikai vidusskolā (5. attēls).
- × Tiešās un netiešās mērķa grupas viedokļi par to, kad bērņus un jauniešus jāsāk mācīt par citur pasaulē notiekošo, ievērojami atšķiras – 73 % tiešās mērķa grupas pārstāvju uzskata, ka tas jāsāk darīt jau sākumskolā, kamēr 46 % netiešās mērķa grupas pārstāvju par atbilstošāku uzskata šādu mācību ieviešanu pamatskolā.

Projekta dalībnieku attieksme pret globalizāciju (6. attēls)

6. attēls

Komentāri (6. attēls):

× Otrās pētījuma aptaujas rezultāti parāda, ka vairāk kā puse aptaujāto globalizāciju vērtē pozitīvi – 58 % apgalvo, ka vērtē to drīzāk pozitīvi, bet 9 % – ka ļoti pozitīvi. Tai pašā laikā salīdzinoši liels ir arī negatīvo vērtējumu īpatsvars –

28 % novērtē, ka globalizācija ir negatīvs process, tai skaitā, 2 % to vērtē ļoti negatīvi. Salīdzinājumā ar mara mērījumiem izmaiņas ir nebūtiskas.

× Tie, kuri bija snieguši negatīvu globalizācijas novērtējumu, kā argumentus visbiežāk minējuši –

7. attēls

8. attēls

tiek apdraudēta mazo tautu identitāte (27 %), tiek piesārņota vide (17 %). Salīdzinoši bieži tikusi minēta arī atbilde, ka globalizācija rada daudz sociālo problēmu (11 %) (7. attēls).

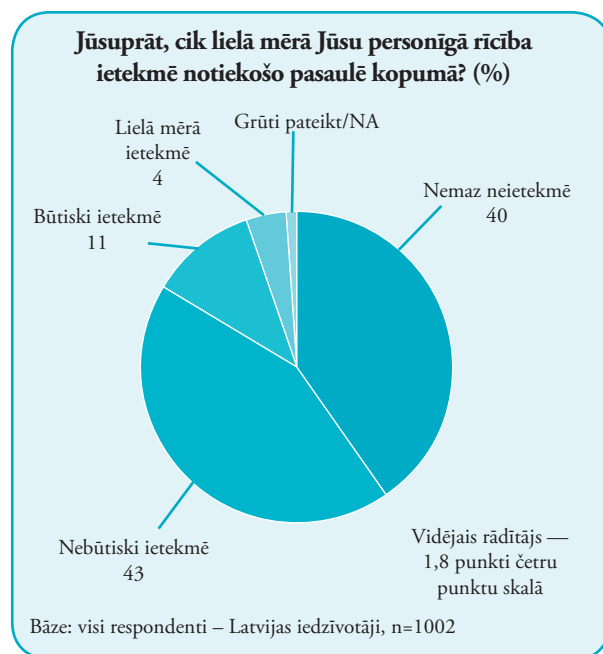
- × Savukārt tie, kuri globalizāciju vērtējuši pozitīvi, kā argumentāciju minējuši – tā sniedz daudz iespēju (28 %), nodrošina globālu sadarbību (20 %) (8. attēls).

Viedoklis par personīgās rīcības ietekmi uz pasaulē notiekošo (9. attēls)

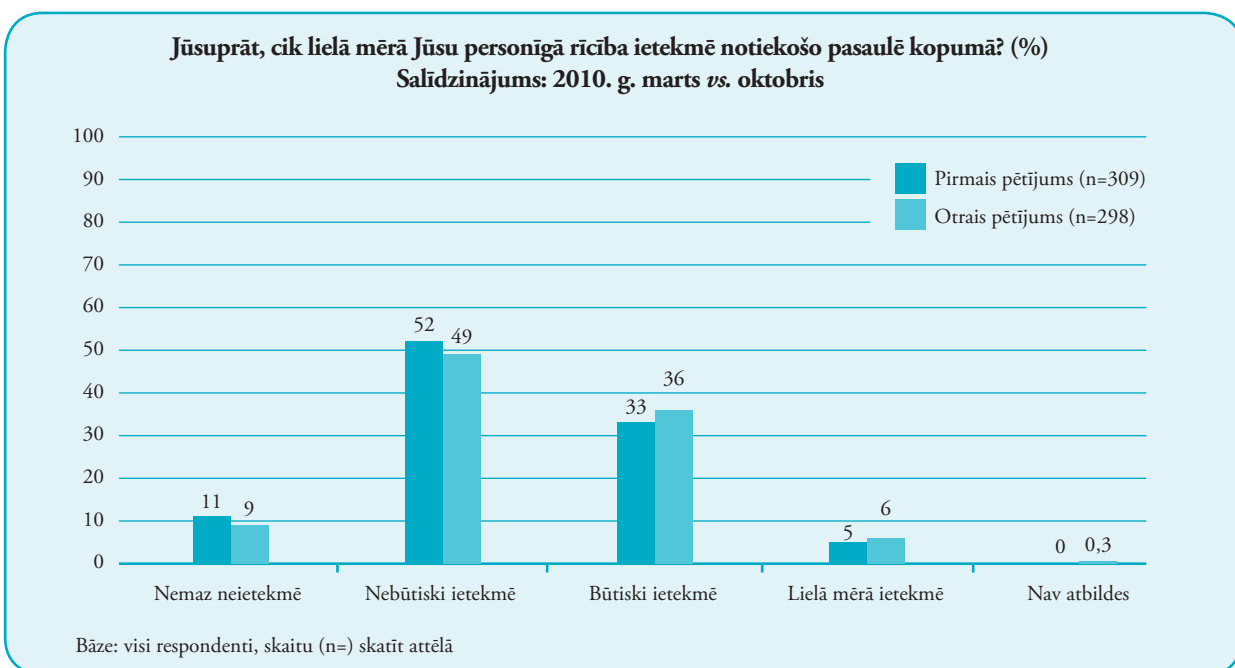
Komentāri (9. attēls):

- × Otrās pētījuma aptaujas rezultātā var secināt, ka vairāk kā puse (63 %) aptaujāto uzskata, ka viņu personīgā rīcība neietekmē notiekošo pasaulē kopumā – 9 % uzskata, ka tas nemaz neietekmē, bet 49 %, ka nebūtiski ietekmē. Tikai 6 % ir tādu, kuri ir pārliecināti, ka personīgā rīcība lielā mērā ietekmē notiekošo pasaulē kopumā, bet 36 % domā, ka tā būtiski ietekmē.
- × Vērtējot izmaiņas abu pētījuma aptauju un tiešās un netiešās mērķa grupas kontekstā, novērojams, ka tās ir ļoti būtiskas – tiešajā mērķa grupā to īpatsvars, kuri ir pārliecināti, ka viņu personīgā rīcība ietekmē notiekošo pasaulē kopumā, pieaudzis par 40 %. Savukārt netiešajā mērķa grupā izmaiņas ir nelielas, pie tam – pretējas kā tiešajā mērķa grupā – palielinājies to respondentu īpatsvars, kuri uzskatījuši, ka viņu personīgā rīcība nebūtiski ietekmē pasaulē kopumā notiekošo (+9 %).

Pētījuma ietvaros tika veikts arī visu Latvijas iedzīvotāju viedokļa mērījums par viņu rīcības ietekmi uz pasaulē notiekošo (10. attēls). Latvijas iedzīvotāju kopumā viedoklis ir izteikti negatīvs nekā projekta mērķa grupās attiecībā uz savas personīgās rīcības ietekmi uz notiekošo pasaulē kopumā – absolūtais vairākums (83 %) Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka viņu personīgā rīcība nemaz neietekmē vai nebūtiski ietekmē pasaulē notiekošo (projekta mērķa grupās šādu uzskatu pauda kopumā tikai 63 % aptaujāto).

10. attēls

9. attēls

ŪPĪNĀTORIS

PRODUCENTS: LATVIJAS VALSTS MEŽI REŽISORS: MAMMADABA GALVENAJĀ LOMĀ: ŪPIS LOMĀS: ZVĒRI, KURI NAKTĪ NEGUĻ FONĀ: KOKU SILUETI
SKANU INŽENIERIS: NAKTS KLUSUMS GAISMU OPERATORS: MĒNESS UN ZVAIGZNES TĒRPU MĀKSLINIECE: MAMMADABA MONTĀŽA: DABAS PLŪDUMS

KATRU DIENU BEZ MAKSAS LATVIJAS VALSTS MEŽOS

mammadaba

LATVIJAS VALSTS MEŽI

WWW.MAMMADABA.LV

DABAS
STEREO

Iespiests: **Masterprint**

Dizains: **Masterprint**

Makets: **Artūrs Jurjāns**

© IAC – Latvija, 2011